

MO/ Samenlevingsopbouw

Winter 2009

Vakconferentie

- *Opbouwwerkinterventies in etnisch gemengde wijk*
  - *Onderzoek naar invloed buurt op sociale samenhang*
    - *Opbouwwerk: de crisis voorbij*
- Verslag Vakconferentie 2009*

4. **Betrokken buurten, een momentopname**, *Floris Meijer*
Het project Betrokken Buurten onderzoekt de invloed van de buurt op de sociale samenhang van bewoners. Het gelijknamige rapport laat de eerste resultaten zien.
6. **Delen van kennis, Databank Effectieve interventies in de sociale sector**, *Marijke Booijnk, Peter Rensen, Astrid van der Kooij en Renske van der Zwet*
Laatste deel in een serie over de resultaten van het project Effectieve interventies in de sociale sector. Dit keer staan enkele overkoepelende vragen centraal, zoals waarom is kennis delen belangrijk, wat heeft een databank te bieden en hoe kan je er concreet mee aan de slag?
12. **Transvisie: begeleiding van transgenders**, *Jos Versteegen*
Transvisie, Centrum voor Genderdiversiteit won de MOVISIE Diversiteitsprijs 2009. Het centrum helpt jongeren die het gevoel hebben in het verkeerde lichaam te zitten.
12. **Wanneer maakt bekend bemind, Een onderzoek naar opbouwwerkinterventies in etnisch gemengde wijken**, *Linda Gerth*
Opmerkelijke conclusie uit het afstudeerproject van de auteur: voor het interetnisch contact blijken etnisch bevestigende activiteiten vaak noodzakelijker dan etnisch overstijgende interventies.
16. **Cartoon, 'Ook dier lijdt onder crisis'**, *Marnix Rueb*
18. **Meer dan een steuntje in de rug, Succesfactoren van coaching en mentoring onderzocht**, *Floris Meijer*
De resultaten van een uitvoerig onderzoek naar succesfactoren én knelpunten van mentoring in Nederland.
20. **Allochtonen in Limburg, Verborgen verhalen van allochtone jongeren in het hoger beroepsonderwijs**, *Hilde van Schaeren*
23. **Boeren in de buurt- buurten bij de boer**
In een Groene Participatie Maatschappij werken bedrijven en organisaties samen aan bewonersparticipatie rond natuur, milieu, groen en duurzame voeding.
www.opbouwwerkadviseurs
24. **Opbouwwerk: de crisis voorbij**
Verslag Vakconferentie 2009
- De twee gezichten van de crisis**
25. **De burger en de crisis, Feiten, cijfers en stemmingen**, *Dylan Thomas*
26. Inleider Vic Veldheer van het Sociaal Cultureel Planbureau gaat in op de problemen rond de crisis, maar bespeurt, onderbouwd door onderzoeken en statistieken, ook enkele lichtpuntjes.

p.5. Betrokken Buurten: een momentopname

p.17. Wanneer maakt bekend bemind

p.37. Kwartiermaken voor kwetsbaren in de wijk

28. **Opbouwwerkers aan de bak**, *Floris Meijer*
Divosa-voorzitter René Paas laat in de verschillende gezichten van de crisis zien. Met nadelige gevolgen voor de nu direct getroffen, maar ook met kansen voor het opbouwwerk.
30. **Makelaars bij alledaagse dilemma's, Het probleem van de wijk en de professional**, *Lidwien Smit*
Stedenbouwkundig onderzoeker Arnold Reijndorp houdt een pleidooi voor kleinschaligheid en gaat in op de voors en tegens van de wijk als schaal voor analyse, samenwerking en interventies.
- Workshops:**
32. **Beroepsvereniging, zelfstandig of als federatie**, *Floris Meijer*
34. **Wijkeconomie en ondernemersparticipatie**, *Lidwien Smit*

In dit winternummer van MO/Samenlevingsopbouw treft u traditiegetrouw een uitvoerig verslag aan van de **vakconferentie** op 5 november jl, met algemene inleidingen en workshopverslagen. Veel deel-nemers blijken prijs te stellen op een volledig inhoudelijk verslag. Omdat er op de vakconferentie 2009 veel meer workshops waren dan in voorgaande jaren, hebben we besloten de verslagen tot de kern te beperken. Het verslag geeft een grote verscheidenheid weer aan thema's en praktijkervaringen met als rode draad: **'veranderingen in de samenlevingsopbouw in tijden van crisis'**.

In het algemene gedeelte vindt u een afsluitend artikel van Marijke Booijink e.a., als laatste in een vierluik over **effectieve interventies in de sociale sector**. In het artikel gaan de auteurs in op het delen van kennis over 'wat werkt in de sociale sector', wat de mogelijke redenen daartoe zijn, en het belang van een databank.

Ook in dit nummer leest u een bespreking van een de publicaties over effectieve interventies: de resultaten van een onderzoek naar succesfactoren én knelpunten van **mentoringprojecten** in Nederland.

Verder een prikkelend artikel van Linda Gerth die onderzoek deed naar **opbouwwerkinterventies in etnisch gemengde wijken**. Zij maakte onderscheid tussen etnisch bevestigende en etnisch overstijgende interventies. Geheel tegen de huidige politieke voorkeur voor etnisch overstijgende interventies in, benadrukt zij het belang van etnische bevestigende activiteiten, deels als noodzakelijke stap naar etnisch overstijgende interventies.

Aandacht ook voor de winnaar van de **MOVISIE-diversiteitsprijs 2009: Transvisie**, Centrum voor Genderdiversiteit; een bespreking over **'betrokken buurten'**; een benadering voor het versterken van sociale cohesie op meso-niveau; en **opbouwwerkadviezen via internet**.

Namens de redactie veel lees- en werkplezier voor 2010 toegewenst!

Samenstelling en redactie:
Chris Veldhuysen (hoofdredactie a.i.)
Coby van Geffen (eindredactie)
Fenny Gerrits en Catrinus Egas
Administratieve ondersteuning: Den Haag media groep, Postbus 45666, 2504 BB Den Haag, tel: 070-359 0713, fax: 070-329 5168,
email: abo@adrepak.nl
Cartoon pag.16 Marnix Rueb.
Foto/illustratie omslag: Ruud van der Graaf
Vormgeving/DTP: John Struiken
Druk: Stimio Tiel
Abonnementen:
De jaarabonnementsprijs bedraagt €49,- voor het eerste en €39,- voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten €12,50 (Prijzen exclusief portokosten)
Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden.
ISSN:0929-2187

Redactie en administratie:
MO/Samenlevingsopbouw
Catharijnesingel 47
3511 GC Utrecht
Telefoon: 030-7892015
Faxnummer: 030-789 2111
E-mail:
opbouwwerk@movisie.nl

Advertentie tarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nummer: 26-2-2010.

- 36 **Aan het werk vanuit de wijk**, Bas van Pul, Tekstlijn
- 38 **Effectieve interventies in de sociale sector**, Dylan Bouwmans
- 40 **Het Participatiewiel, op weg naar samenhang**, Floris Meijer
- 42 **Bewonersorganisaties op het platteland**, Coby van Geffen
- 44 **Investeren rondom kinderen**, Kitty van den Hoek, MOVISIE
- 46 **Beleidsparticipatie van moeilijk bereikbare en kwetsbare groepen**, Dylan Bouwmans
- 48 **'Scharrelruimte' als basis voor het opbouwwerk**, Lidwien Smit
- 50 **Kwartiermaken voor kwetsbaren in de wijk**, Bas van Pul, Tekstlijn

Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

Betrokken Buurten een momentopname

De verbetering van de sociale cohesie op meso-niveau

Welke invloed heeft de buurt of wijk op de sociale samenhang van bewoners? Door buurtgenoten op verschillende manieren met elkaar in contact te brengen probeert het project Betrokken Buurten dit proces te onderzoeken en te verbeteren. De deelprojecten van Betrokken Buurten sluiten aan op het beleid ten aanzien van de zogenoemde aandachtswijken ('Vogelaarwijken'). De pilots werden ingebed in een 'duurzaam leersysteem' zodat er van de initiatieven ervaring kon worden opgedaan voor toekomstige projecten. In het rapport *Betrokken Buurten: een momentopname* worden alvast de voorlopige resultaten gepresenteerd.

Aanleiding voor de pilots Betrokken Buurten was het project Publieksagenda en Burgerparticipatie, dat in opdracht van het Ministerie van VROM (Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer) in 2004 werd gestart. Dit project beoogde het in kaart brengen van thema's waar burgers zich het meest mee bezighouden.

'Voorzieningen in de wijk' bleek hierbij een van de voornaamste thema's. Op basis van de resultaten van dit project werden voor Betrokken Buurten vervolgens drie themasporen geselecteerd: (1) activiteiten vanuit eigen initiatief van wijkbewoners (de 'pro-actieve burger'); (2) een maatwerk leveren door de overheid (het 'sociaal huis') en (3) betere stedenbouwkundige 'kaders' voor de wijken. Per themaspoor werden drie projecten in drie verschillende wijken gepland wat in totaal negen beoogde projecten in negen wijken opleverde.

Kernvragen

Woonbeleving, sociale cohesie en leefbaarheid zijn de kernpunten van het project. Naast het uitvoeren van de pilots formuleerde VROM dan ook een viertal overkoepelende kernvragen: (1) zijn er activiteiten in de wijk te bedenken die mensen, ondanks hun toename in welvaart, binnen

de wijk kunnen houden? (2) Met welke inzet kan ook de sociale 'onderkant' van de wijk en buurt bereikt worden? (3) Zijn er voorzieningen te implementeren die voor zowel de sociale onder- als bovenkant een positief effect hebben op de woonbeleving? En (4) welke investeringen in sociaal beleid kunnen bijdragen aan fysieke doelen (volkshuisvestingsopgaven red.)? Deze vragen vormen het bredere kader van het Betrokken Buurten-project. In 2007-2008 werden de eerste projecten van de sporen 1 en 2 gestart, ondersteund door het ministerie van VROM. Projecten van de pro-actieve bewoners (spoor 1) werden in Tilburg (Nieuw Noord), Amsterdam (Slotermeer) en Rotterdam (Afrikaanderwijk) gestart. In wijken in Arnhem (Immerloo), Schiedam (Groen Noord Zuid) en Dordrecht (Oud Krispijn) werden projecten in het kader van het sociaal huis (spoor 2) opgezet. In spoor 3 hebben tot op heden echter geen nieuwe projecten plaatsgehad, omdat in de optiek van het ministerie van VROM spoor 3 ('de menselijke maat') 'minder aanvullende kennis' zou bieden. Wel werden enkele wijken in Amersfoort (Kattenbroek), Enschede (Roombeek) en Vlaardingen (De Engelsche Boomgaard) bezocht om te horen wat bewoners te vertellen hadden over de

'kaders' in hun wijk, voorzieningen als kinderspeelplaatsen en parkeerplekken die de wijk veraangamen en 'aankleden'.

Benadering

Als model voor de benadering van de projecten wordt een 'bouwstenenlijst' gehanteerd met daarop factoren die van invloed kunnen zijn op de sociale cohesie. De auteurs onderscheiden hierbij drie niveaus. Het interactieniveau heeft betrekking op het kennen en gekend worden (bonding), het elkaar kennen tussen groepen (bridging) en het organiserend vermogen van bewoners. Op het wijkniveau zijn de spelregels en omgangscodes belangrijk, die samen de 'buurtcultuur' bepalen. Sociaal kapitaal speelt daarbij een belangrijke rol. Het publiekniveau bestaat uit de randvoorwaarden die de overheid en instanties scheppen voor het bevorderen van de sociale cohesie. Begrippen als veiligheid, beheer, voorzieningen en inrichting van de wijk zijn hierbij belangrijke factoren. Voor het opzetten van activiteiten rond het 'sociaal huis', een buurt- of wijkhuis met faciliteiten voor wijkbewoners werden verschillende gesprekken met betrokkenen gevoerd. Naast buurtbewoners zelf werden ook beleidsmakers, opbouwwerkers,

urten:

schooldirectie, gemeenteambtenaren en zogenoemde 'pro-actieve' burgers gesproken.

Voorlopige resultaten

Met de beantwoording van de kernvragen brengen de auteurs tegelijkertijd advies uit aan het Ministerie van VROM. Zo stellen zij dat met het volkshuisvestingsbeleid wel degelijk kan worden bijgedragen aan het voorkomen dat bewoners die in welvaart stijgen hun wijk verlaten. Hiervoor dient er onder andere meer 'eigenheid' te komen in heterogene wijken. Daarnaast moet er een betaalbaar aanbod van ruime woningen worden verzorgd. Ook moet er worden voorkomen dat een te grote 'aanslag' op het bestaande sociale netwerk - door stedelijke vernieuwing of verandering in de bevolkingssamenstelling - het 'karakter' van de wijk verandert.

Wat betreft het bereiken van de 'onderkant van de wijk' stellen de auteurs dat in spoor 1 en 2 zowel alleenstaande, werkloze moeders als ouderen kunnen worden bereikt. Met name binnen het spoor van de 'pro-actieve overheid' raken de activiteiten ook de onderste sociale lagen. Het hanteren van een sociaaleconomische invalshoek, gericht op 'de buurteconomie, de kansenstructuur

en het armoedebeleid' achten de auteurs hierbij van belang.

De verschillende sporen uit het project wijzen uit dat het effect van het voorzieningenaanbod contextgebonden is. Het voorzieningenaanbod dient de kansen voor 'potentiële nieuwe leiders' in de wijk te optimaliseren. Daarnaast dienen publieke ontmoetingsplekken geschikt te zijn voor zowel 'binding' als 'bridging'. Ook zijn aandacht voor en begeleiding van spel en ontmoeting noodzakelijke ingrediënten voor het versterken van de sociale cohesie door een verandering van het voorzieningenaanbod.

Over in hoeverre investeringen in sociaal beleid bijdragen aan fysieke doelen kunnen de auteurs op dit moment nog geen uitspraken doen. Niet alleen sociaal beleid, maar ook de stedenbouwkundige inrichting (spoor 3), de kwaliteit van de woon- en leefomgeving of de doorstromingsnelheid van de bewoners zijn factoren die hierbij van invloed kunnen zijn.

De rapportage Betrokken Buurten: een momentopname schetst een beeld van de resultaten die de pilots tot nu toe hebben opgeleverd (zowel de 'mooie' als de 'moeilijke' dingen). Het project leverde al een aan-

tal geslaagde initiatieven op. Zo werden onder andere in Tilburg een buurtfeest, in Amsterdam een buurtrestaurant en in Rotterdam een festival opgezet. Positieve menselijke interactie, daar draait het om binnen de pilots van Betrokken Buurten. De overheid en sociale spelers als welzijnorganisaties, politie, woningcorporaties en scholen leveren de randvoorwaarden. De inzet en onderlinge betrokkenheid van bewoners zelf zijn echter de belangrijkste factoren in het laten slagen van deze projecten. 'Contact en communicatie is moeilijk, helemaal tussen mensen', aldus de auteurs. Het welslagen van de projecten van Betrokken Buurten zullen dan ook in grote mate afhangen van de bereidheid van wijkbewoners zich open te stellen voor elkaar en zich in te zetten voor hun buurt of wijk.

Betrokken Buurten: een momentopname, maart 2009.

Tekst: Fred Meerhof, Maarten Robben en Walter Ligthart (Twiynstra Gudde)
Opdrachtgever: Ministerie van VROM.

<

Delen van k

Databank Effectieve interventies in de sociale sector

Wat werkt in de sociale sector? In de afgelopen drie nummers van MO/Samenlevingsopbouw zijn voor specifieke thema's enkele eerste resultaten van het MOVISIE project Effectieve interventies in de sociale sector gepresenteerd. In dit laatste artikel in deze serie willen we ingaan op een aantal overkoepelende vragen: Waarom is het delen van kennis over wat werkt eigenlijk belangrijk voor de sociale sector? Wat heeft de Databank Effectieve interventies hierin te bieden? En hoe kun je daar als praktijkwerker of gemeente concreet mee aan de slag?

'Praktijkwerkers vinden het vaak moeilijk om woorden te geven aan het werk dat ze doen. Vaak zijn ze niet gewend om zo bewust te handelen. Dat gebeurt meer intuïtief.' Deze observatie was voor de stichtingen Alcander Heerlen en Impuls Kerkrade, werkend onder bedrijfsvoering van de Welzijnsgroep Parkstad Limburg, aanleiding om hun medewerkers middels een terugkerende prijsvraag uit te dagen om aansprekende projecten of methoden uit hun werk te beschrijven en zo bij hun collega's onder de aandacht brengen. Op deze wijze willen de stichtingen de methoden die binnen de eigen organisatie gebruikt worden zichtbaar maken en opnemen in een archief dat voor alle medewerkers toegankelijk is. Zo wordt de in de organisatie aanwezige kennis beter gedeeld. Er is veel animo voor de prijsvraag. Werknemers willen graag laten zien waar zij met zoveel passie aan werken en vaak mooie resultaten mee behalen. De prijsvraag brengt echter ook in verlegenheid: werknemers vinden het moeilijk om hun aanpak op papier te verwoorden. Ze hebben het gevoel 'te zwemmen' in de informa-

tie of vinden niet de tijd en de rust voor het schrijfwerk. Als steuntje in de rug biedt de organisatie daarvoor nu een extra service, waarbij de professional wordt geïnterviewd over de methode. Zo hoopt de organisatie toch een zo volledig mogelijk overzicht te krijgen.

Dit mooie voorbeeld laat zien dat zelfs binnen de eigen organisatie het delen van kennis over bruikbare aanpakken niet vanzelfsprekend is. Tussen organisaties binnen dezelfde regio en landelijk gebeurt dat nog minder. Dat dit een gemiste kans is, werd goed zichtbaar op de door de gemeente 's Hertogenbosch in maart 2009 georganiseerde werkconferentie 'Een huishouden van Jan Steen'. Vanuit de onderzoeksafdeling van deze gemeente vond het lovenswaardige initiatief plaats om het effect van de aanpak van multiprobleemgezinnen in kaart te brengen. De belangrijkste winst van dit initiatief bleek het expliciteren van de impliciete kennis van de professionals. Hierdoor ontstond een methode die een meer gestructureerde hulpverlening mogelijk maakt, waarbij beter wordt samenge-

werkt. En voor vrijwel alle gezinnen in de pilot werkte dat: hun situatie stabiliseerde. Tegelijkertijd bleek echter via een op de werkconferentie aanwezige deskundige dat dit initiatief nog waardevoller had kunnen zijn, wanneer gebruik was gemaakt van de kennis die opgedaan is bij een *hulp-aan-huis-programma* voor multiprobleemgezinnen in een Drentse gemeente. Op basis van die ervaringen zou het ambitieniveau in 's Hertogenbosch niet zijn blijven steken in het beheersbaar maken van de problematiek in multiprobleemgezinnen. Aangevoeld is namelijk dat het verbeteren van de situatie in de ogenschijnlijke onverbeterlijke chaos in deze gezinnen heel wel haalbaar is. Ook de aanpak binnen het *hulp-aan-huis-programma* en de wijze waarop de effecten daarvan gemeten zijn, hadden een waardevolle leerschool kunnen zijn voor de gemeente 's Hertogenbosch en bij kunnen dragen aan nog rijkere resultaten.

Meer continuïteit

Deze voorbeelden maken duidelijk dat het delen van kennis binnen de sociale sector belangrijk is voor de kwaliteit van het werk. Zo hoeft niet iedereen zelf het wiel uit te vinden. Je kunt gebruik maken van elkaars ervaringen en verbeteringen doorvoeren in de aanpak. Je verrijkt je eigen kennis met de kennis van anderen en er vindt kennisopbouw plaats die anders uitblijft. Bovendien ontstaat er meer continuïteit in het welzijnswerk, wat ook goed is voor de herkenbaarheid ervan. Wanneer eenzelfde aanpak op meerdere plekken wordt toegepast, kan er ook grootschaliger en serieuzer onderzoek plaatsvinden naar de effecten ervan. Hierdoor ontstaat meer bewijslast voor aanpakken binnen de sociale sector. Ook dat bevordert de zichtbaarheid en de waardering van het werk. Het op deze wijze bouwen aan en delen van kennis vraagt er echter om dat er in zekere mate methodisch wordt gewerkt, dat wil

zegen, dat er sprake is van een systematische aanpak om een bepaald doel te bereiken. In de artikelen die vanuit *Effectieve interventies* in de afgelopen nummers van MO/Samenlevingsopbouw zijn verschenen, werd echter al zichtbaar dat er in grote delen van de sociale sector nog maar zeer beperkt methodisch wordt gewerkt. Of het nu gaat om het stimuleren van leefbaarheid en overbruggende contacten in de wijken, het tegengaan van radicalisering bij jongeren of het stimuleren van maatschappelijke inzet door vitale ouderen (de onderwerpen van die artikelen), er wordt in de sociale sector veel op eigen initiatief en projectmatig gewerkt. Het argument daarachter is vaak dat elke situatie in het sociale werk om maatwerk vraagt. Dit resulteert echter in een lappendeken van veelal kortstondige projecten, met steeds weer andere bena-

mingen, die de continuïteit aan het zicht onttrekken en het delen van kennis bemoeilijken.

**Een kennisfundament:
Databank Effectieve interventies in de sociale sector**

Maatwerk is belangrijk, maar een zekere mate van continuïteit ook. Sommige beroepen in de sociale sector bestaan al meer dan honderd jaar. Zijn we nu ook honderd jaar wijzer geworden? Is er sprake van een kennisfundament in de sociale sector en waar bestaat die kennis dan uit? Het valt op dat er veel kennis is, maar dat deze – zoals de voorbeelden ook duidelijk maken – zeer versnipperd en daarmee ontoegankelijk is. Individuele gemeenteambtenaren of praktijkwerkers hebben gewoonweg niet de tijd om al die verbrokkelde informatie bij elkaar

te verzamelen. Daarom werken we vanuit *Effectieve interventies* aan een databank waarin de methoden waarmee in de sociale sector wordt gewerkt bij elkaar worden gebracht. Het gaat daarbij om methoden die al minstens twee jaar bij meer dan één instelling in de praktijk zijn gebracht. Ook is de overdraagbaarheid van de methode belangrijk: er moet een handboek beschikbaar zijn waarmee geïnteresseerde instellingen of professionals aan de slag kunnen. Van de methoden die we opnemen in de databank verzamelen we alle beschikbare informatie. Het gaat daarbij om informatie over de methode zelf: het doel, de doelgroep, de aanpak en de randvoorwaarden zoals de benodigde professionele vaardigheden. Ook kijken we naar de theoretische onderbouwing van de methode: op welke visies, theorieën en wetenschappelijk

onderzoek is de methode gebaseerd? We brengen de praktijkervaringen met de methode in kaart: het gaat daarbij zowel om de praktijkervaringen van de professional als de cliënt of burger. Ten slotte presenteren we de resultaten van de beschikbare wetenschappelijke onderzoeken naar de effecten van de methode. In de kaders bij dit artikel vindt u enkele voorbeelden van methoden die in de databank opgenomen zullen worden. De databank zelf gaat begin 2010 online en is vrij toegankelijk.

Werken met de databank

Leuk, zo'n databank, maar wat kun je er als praktijkwerker precies mee? En een gemeente, heeft die er ook wat aan? Als u als praktijkwerker of welzijnsinstelling op zoek bent naar een passende interventie voor een specifiek probleem of doelgroep, dan is een belangrijk voordeel dat u in de databank op één plek alle beschikbare informatie over gangbare werkmethoden bij elkaar vindt. De databank is hierdoor geschikt om vooraf methoden te vergelijken en die methode te zoeken die het beste past. Maatwerk dus. Wanneer u al met een bepaalde methode werkt, kunt u in de databank informatie opzoeken die u kunt gebruiken om verbeteringen door te voeren in de toepassing ervan. De praktijkervaringen van anderen leren u tegen welke valkuilen zij bijvoorbeeld aanliepen, zodat u daarop kunt anticiperen. Ook maken zij cruciale succesfactoren zichtbaar waar u in elk geval rekening mee moet houden om optimaal resultaat met de methode te behalen. De databank kan tevens een belangrijke functie voor de verantwoording van gekozen interventies richting opdrachtgevers vervullen. Aan de hand van verricht effectonderzoek kunt u het belang van de inzet van een bepaalde methode aantonen. De databank vraagt echter om een kritisch gebruik. Het is geen serveerblad met effectieve interventies die voor het oprapen liggen. Zoals aangegeven geeft de databank beschikbare informatie over de effectiviteit van de interventies. Daarmee zijn de interventies die opgenomen zijn in de databank nog niet bij voorbaat effectief te noemen. Allereerst is er in de sociale sector veelal nog onvoldoende wetenschappelijk effectonderzoek naar methoden voorhanden om tot een dergelijke uitspraak te kunnen komen. Ten tweede is de sociale context te complex om te veronderstellen dat een bepaalde interventie overal goed werkt.

Daarom geven we in de databank genuanceerde informatie over onder welke voorwaarden met de methode goede resultaten behaald kunnen worden. Het is aan de professional om te beoordelen of de situatie waarin hij intervineert daarmee overeenstemt. Is de methode wel geschikt voor de doelgroep waar hij mee te maken heeft, stemt de probleemanalyse overeen, is de aanpak voor hem realiseerbaar, heeft hij (of de organisatie) daarvoor de benodigde capaciteiten, tijd en middelen? Ook voor gemeenten vraagt de databank om kritisch gebruik. Het is vooral belangrijk dat zij hierover in gesprek gaan met welzijnsinstellingen. Een gemeente kan organisaties aansporen tot een meer kritische reflectie op het werk: Wat doen we? Werkt wat we doen? Moeten we onze werkwijze bijstellen? Daarbij kan de gemeente hen stimuleren om de werkwijze goed te onderbouwen en beter gebruik te maken van bestaande kennis, zoals opgenomen in de databank. Het meten en verantwoorden van resultaten zouden daarbij dus moeten leiden tot een kritische dialoog en niet tot een eenzijdig afrekenen.

Doorontwikkelen van werkmethoden

De databank is nooit af. Het werkblad waarmee de methoden in de databank beschreven worden, kan gezien worden als een soort meetlat. Het geeft inzicht in wat er bekend is over de methode, maar ook hoe deze verder verbeterd zou kunnen worden. Als bijvoorbeeld blijkt dat er bij de totstandkoming van de methode niet of nauwelijks gebruik is gemaakt van bestaande (wetenschappelijke) kennis op dat gebied, dan kan de methode hiermee alsnog verrijkt worden. Ook kan zichtbaar worden dat er eigenlijk maar weinig bekend is over de praktijkervaringen met de methode en dan is het raadzaam erop in te zetten om dat beter te onderzoeken, bijvoorbeeld met een focusgroep van uitvoerend deskundigen. Of de onderbouwing is wel goed en de praktijkervaringen zijn gunstig, maar er kunnen nog weinig harde uitspraken gedaan worden over wat nu eigenlijk echt het effect is van de methode. Dan kan het een uitdaging zijn om eens zwaarder wetenschappelijk effectonderzoek te verrichten naar de methode. Op deze manier worden de ontwikkelaar en de uitvoerder van de methode uitgenodigd om een methode door te ontwikkelen. De methodebeschrijvingen in de databank zullen dan ook voortdurend geac-

tualiseerd worden. Het werkblad moet gezien worden als een groeimodel dat uitdaagt tot kwaliteitsverbetering en professionalisering.

Uw bijdrage aan de databank

De databank kan alleen een voor de sociale sector representatieve databank worden als het werkveld zelf daar ook haar bijdrage aan levert. Werkt u met een methode die in uw organisatie zijn waarde bewezen heeft? Heeft u een methode ontwikkeld die ook voor andere welzijnsorganisaties van belang kan zijn? Meld deze dan bij ons aan! Op onze website vindt u daartoe een aanmeldformulier. Wij dagen instellingen uit om net als de organisatie uit ons voorbeeld binnen de eigen gelederen in kaart te brengen met welke methoden er gewerkt wordt. U kunt zich daartoe ook aansluiten bij één van de *Regionale Effectieve Interventies Samenwerkingsverbanden* (REIS). Dit is een door het ministerie van VWS gefinancierd initiatief van de MOgroep, brancheorganisatie voor maatschappelijke ondernemers, waar MOVISIE nauw bij betrokken is. Binnen REIS worden op regionaal niveau werkmethoden geïnventariseerd, uitgewisseld en doorontwikkeld. Ook vindt er uitwisseling plaats tussen de diverse 'REIS-gezelschappen'. Veelbelovende methoden worden eveneens in de landelijke databank van MOVISIE opgenomen. Zo wordt de databank een plek waar door de praktijk gehaald en gebracht kan worden.

Auteursinformatie

Peter Rensen en Astrid van der Kooij zijn projectleiders van Effectieve interventies in de sociale sector. Marijke Booijink is coördinator van de databank. Renske van der Zwet is projectmedewerker.

Op de website

www.movisie.nl/effectieveinterventies vindt u meer informatie over het project. Deze website biedt begin 2010 ook toegang tot de databank Effectieve interventies in de sociale sector. Voor methodebeschrijvingen die voor die tijd afgerond zijn kunt u ook op deze website terecht.

Voor vragen kunt u terecht bij:

m.booijink@movisie.nl.

Beter in meedoen

Effectieve interventies is onderdeel van het VWS-programma *Beter in meedoen*. Dit meerjarige programma is gericht op de vernieuwing en kwaliteitsverbetering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het programma ondersteunt uitvoerende instellingen, gemeenten, professionals, burgers en cliënten. Binnen dit kader voert MOVISIE ook de projecten *Professionaliteit verankerd* en *Vernieuwend welzijn* uit. Meer informatie over *Beter in meedoen* kunt u vinden op de website: www.invoeringwmo.nl.

Buurtreminiscentie

Buurtreminiscentie is een methode voor het versterken van sociale cohesie op buurtniveau. Door middel van het ophalen en uitwisselen van herinneringen ontstaan nieuwe bindingen tussen buurtbewoners van alle leeftijden en herkomst. Buurtreminiscentie is gebaseerd op de traditionele reminiscentiemethode die is ontstaan uit de theorieën van psycholoog Butler in de jaren zestig. De praktijkervaringen van professionals uit de drie projecten zijn positief over de winst die met deze methode behaald is: *'De aanvankelijke terughoudendheid van de deelnemers veranderde langzaam in contact met elkaar en leidde in sommige gevallen zelfs tot vriendschap'*. Wel blijkt het bereiken van de juiste doelgroep vaak lastig, inzet van deskundigen uit de betreffende doelgroep is belangrijk. Ook kunnen taalbarrières ervoor zorgen dat reminiscentiegroepen minder de diepte in kunnen gaan. Hoewel de traditionele reminiscentiemethode uitgebreid is onderzocht op haar werkzame mechanisme is er nog geen effectonderzoek naar buurtreminiscentie gedaan.

Activerend huisbezoek

Activerend huisbezoek is een methode om de zelfredzaamheid en het welbevinden van zelfstandig thuiswonende 55-plussers te verbeteren of eventueel te herstellen. Het gaat daarbij om ouderen die door omstandigheden uit hun evenwicht zijn geraakt. De aanpak van activerend huisbezoek is onder meer gebaseerd op het stressmodel uit 1968 van Hosman. Dit model geeft inzicht in de aangrijpingspunten om een crisis aan te pakken. Uit praktijkervaringen blijkt dat activerend huisbezoek voorziet in een behoefte: de ouderen krijgen weer wat lucht als ze de zaken op een rijtje kunnen zetten met een huisbezoeker. De huisbezoekers hebben het idee echt iets voor iemand te kunnen doen door er gewoon te zijn en goed te luisteren. Wel wordt benadrukt dat activerend huisbezoek een vorm van gespecialiseerd vrijwilligerswerk is, waarbij met opleiding en begeleiding flink in de vrijwilligers geïnvesteerd moet worden. Effectonderzoek geeft goede aanwijzingen voor de effectiviteit van huisbezoeken in het algemeen. Door de opzet van de betreffende onderzoeken valt helaas nog niets te zeggen over de effecten van activerende huisbezoeken in het bijzonder.

Ontmoetingscentra voor mensen met dementie en hun verzorgenden

De methode Ontmoetingscentra is erop gericht om met een vast team begeleiders ondersteuning te bieden aan mantelzorgers en mensen met dementie. Uitgangspunt is dat dit gebeurt onder één dak, op een laagdrempelige plek in de wijk. Op basis van de *interactionele stress-copingtheorie* van Lazarus & Folkman leren zowel de verzorger als de dementerende om te gaan met de gevolgen van de ziekte van de dementerende oudere. De ondersteuningsactiviteiten voor de verzorger zijn gebaseerd op het ondersteuningsmodel van Cuijpers (1993), het model van belasting van Szwabo (1988) en het adaptatie-coping model van Droës (1994). In 1993 is het eerste ontmoetingscentrum in Amsterdam geopend, inmiddels zijn er 51. Een grote meerderheid van de cliënten is zeer tevreden: de Ontmoetingscentra leiden tot een uitbreiding van het sociale netwerk en ervaren steun, en daarmee tot een vermindering van de belasting van verzorgers. Er zijn diverse effectonderzoeken gedaan naar de werking van de Ontmoetingscentra, waaruit onder meer blijkt dat het leidt tot een positief effect op de gedragsproblemen van de dementerenden en opname-uitstel.

Transvisie: begeleiding transgenders

Transvisie, Centrum voor Genderdiversiteit, ontving in november de MOVISIE Diversiteitsprijs 2009. Thema dit jaar was 'Seksuele diversiteit Hoe anders mag je zijn?' Transvisie helpt jongeren die het gevoel hebben in het verkeerde lichaam te zitten en vragen hebben over hun genderidentiteit. Ze doet dat onder andere met zelfhulpgroepen en voorlichtingsprogramma's.

Marijn uit Linschoten werd geboren als meisje. Al op zijn zesde jaar wilde hij een jongen zijn en met zijn korte haar zag hij er ook zo uit. Hij praatte er met zijn ouders over, die geen reden zagen om op wat voor manier dan ook in te grijpen. Ze wilden het voorlopig maar eens aanzien, tot hun kind wat ouder werd.

Marijns ouders gingen scheiden en hij kwam in contact met een Utrechtse psycholoog om over de situatie te praten. In die gesprekken kwam naar boven dat Marijn genderdysfoor was: zijn meisjeslichaam klopte niet met zijn innerlijke gevoel dat hij een jongen was. De psycholoog verwees hem door naar het genderteam van de Vrije Universiteit in Amsterdam. "Zo kwam het dat ik al op mijn twaalfde wist dat er iets aan gedaan kon worden", vertelt hij. "Ik was niet depressief, ik had vrienden. Ik voelde me ook al helemaal een jongen. Het was vervelend dat ik borsten kreeg, zodat ik niet meer als jongen kon gaan zwemmen. Ik kreeg puberteitsremmers. Tot mijn achttiende moest ik wachten tot het traject van geslachtsaanpassing kon beginnen." Na enkele operaties is dat proces nu, op zijn 21ste, vrijwel afgerond.

Al op een leeftijd van drie of vier jaar kan het opvallen dat meisjes jongensachtig zijn en jongens meisjesachtig. Toch ontwikkelen de meeste van deze kinderen zich niet tot transseksueel. Uit Amerikaans en Canadees onderzoek blijkt uiteindelijk slechts 5 procent later genderdysfoor te zijn. Zo'n 70 pro-

cent is homoseksueel, ongeveer 25 procent is heteroseksueel.

Jonge kinderen met genderdysfoor hebben doorgaans geen twijfels over hoe ze in elkaar zitten. Op de basisschool accepteren andere leerlingen de jongensachtigheid van een meisje of de meisjesachtigheid van een jongen meestal nogal goed, zonder precies te weten wat er aan de hand is. In de puberteit komen vaak de problemen. Jongeren vragen zich af of ze de enige zijn die met dit probleem worstelen. Ze willen praten en ze willen daadwerkelijk hun lichaam in overeenstemming brengen met wie ze zijn. Zo iets wordt urgent in de puberteit.

In Nederland bestaat één organisatie die transgenders bijstaat: Transvisie, Centrum voor Genderdiversiteit, een onderdeel van Humanitas. Afgelopen november ontving Transvisie de Movisie-diversiteitsprijs voor haar werk. "Wij geven psychosociale begeleiding", vertelt Bastiaan Franse, projectleider 'kinderen en jongeren' van Transvisie.

"Transgenders kunnen hier terecht voor individuele gesprekken en groepsbijeenkomsten. Je merkt dan vaak wat voor een worsteling ze achter de rug hebben. Ze vragen zich af wat er gebeurt als ze hun 'geheim' aan hun ouders vertellen. Word ik afgewezen? Word ik voor gek verklaard? Dat zijn vragen die ze zichzelf stellen."

Transvisie praat met de kinderen en hun ouders, daarna worden ook leerkrachten ingelicht. Op deze manier kan een coming out in de klas worden voorbereid. Als mede-

leerlingen het 'gender-verhaal' te horen krijgen, vallen de puzzelstukjes meestal op hun plaats. Wat leerlingen intuïtief allang wisten, wordt bevestigd. "Dat betekent niet per se dat het leven van een jongere dan opeens heel makkelijk wordt", voegt Bastiaan Franse eraan toe. "Alleen jouw klas is goed op de hoogte, maar de rest van de school niet. Er zal heus nog wel gefluisterd en geroddeld worden, en soms gepest. En voor de jongere zelf is het proces van zichzelf worden nog lang niet afgerond. Daar zitten ze nog middenin. Ze moeten bij het VUmc vaak nog door de diagnostiek heen. En als dan vastgesteld is dat ze inderdaad een genderidentiteitsstoornis hebben, begint het hele medische traject: puberteitsremmers, mannelijke of vrouwelijke hormonen, gesprekken met psychologen over hun identiteit, hun toekomst, en dan nog de operaties." Veel jongeren die bij Transvisie aankloppen, zitten in een isolement, zijn depressief, lijden aan angststoornissen en hebben weinig zelfvertrouwen. Zij hebben goede begeleiding nodig. Doordat ze al zo lang met hun problemen en vragen rondlopen, is hun vriendenkring klein of hebben ze op school een leerachterstand opgelopen. Daar komt bij dat scholen vaak nog onervaren zijn in het bespreekbaar maken van mannelijkheid en vrouwelijkheid, van transseksualiteit en zelfs van seksualiteit in het algemeen. Scholen hebben behoefte aan ondersteuning en begeleiding als ze worden geconfronteerd met een transgender-jongere. "Scholen, en trouwens ook professionals in de jeugdzorg, staan erg open om op dit punt iets te leren", zegt Franse. "Bij Transvisie worden we steeds vaker gebeld en gemaïld door vertrouwenspersonen op scholen en huisartsen die in hun werk een transgender jongere zijn tegengekomen. Zij willen weten hoe ze gesprekken met transgenders moeten voeren. Of ze willen de jongere met Transvisie in contact brengen. Vaak krijgen we ook de vraag: bestaat de hulpverlening die jullie in Amsterdam bieden ook in

van

MOVISIE Diversiteitsprijs 2009

Waarde: 40 uur ondersteuning door MOVISIE

CHEQUE

Dese cheque is goed voor 40 uur ondersteuning door een adviseur van MOVISIE. Deze uren moeten vóór 1 juli 2010 besteed worden ten gunste van het winnende project of de winnende organisatie. De uren worden in onderling overleg ingevuld.

Maastricht of Groningen of Den Helder? Daarop moeten we jammer genoeg met nee antwoorden. Begeleiding en ondersteuning overall in het land, dat zou geregeld moeten worden. Met een kennis- en expertisecentrum als spil. Er is behoefte aan. Uit de vragen die we uit het hele land krijgen, blijkt dat het transgender-onderwerp langzamerhand bekender wordt. Heel wat televisieprogramma's en tijdschriften hebben er in de afgelopen tien jaar aandacht aan besteed. Maar er is meer nodig. We bereiken nog lang niet iedereen. De mensen die hier binnenkomen, zijn waarschijnlijk maar het topje van een ijsberg. Belangrijk vind ik wel dat in de nota Gewoon homo zijn van minister Plasterk voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis het bestaan van transgenders officieel wordt genoemd, en dat het nu eindelijk overheidsbeleid is om te investeren in de emancipatie van deze groep. Dat heeft geresulteerd in een projectsubsidie voor het Transgender Netwerk Nederland. Heel belangrijk."

"Binnen de jongerencultuur en de scholen moet nog heel veel bespreekbaar worden gemaakt: rolpatronen, gedrag, verwachtingen, seksualiteit, de man/vrouw-hokjes waar we zo aan vasthouden. Ik zou willen zeggen: ouders, leerkrachten, hulpverleners: neem het voortouw. Stel die onderwerpen aan de orde met jongeren. Laat ze nadenken, zorg dat ze rolpatronen niet beschouwen als iets dat voor de eeuwigheid vastligt. Dat helpt transgenders, maar anderen net zo goed. Discussiëren maakt vrijer en daarom mischien wel gelukkiger."

Marijn heeft veel gehad aan zijn contacten met Transvisie. Door het VUmc werd hij gewezen op het bestaan van de organisatie. "Ik wilde praten over genderdysforie", vertelt hij. "Ik wilde alles wat ik meemaakte graag delen met anderen. Jongeren in dezelfde situatie begrijpen je zo goed, ze hebben aan een half woord genoeg. De verbondenheid

en de vriendschappen die eruit ontstaan, dat was voor mij een warm bad. Zoiets heb je gewoon nodig."

Zie voor meer informatie: www.transvisie.nu

<

Wanneer maakt E

Een onderzoek naar opbouwwerkinterventies in etnisch

Voor haar afstudeerscriptie Master Sociologie deed de auteur onderzoek naar het effect van opbouwwerkinterventies op interetnische contacten in een etnisch gemengde wijk. Ze maakte daarbij onderscheid tussen etnisch bevestigende en etnisch overstijgende interventies. Conclusie: voor het interetnisch contact blijken etnisch bevestigende activiteiten vaak noodzakelijker dan etnisch overstijgende interventies.

Al van oudsher vestigen groepen migranten zich in de steden, en veel opbouwwerkers in deze gebieden houden zich dan ook bezig met etnische diversiteit. Ook in het maatschappelijke debat is etnisch-culturele diversiteit een actueel thema. Daarbij gaat het vaak over botsingen tussen religies, culturen en mensen met een verschillende etnische achtergrond. In Amerika deed Robert Putnam onderzoek naar de effecten van toenemende etniciteit en sociale diversiteit op het sociaal kapitaal in een wijk. Hierbij concludeert hij dat immigratie en etnische diversiteit de sociale solidariteit op de proef stellen en een remmende werking hebben op het sociaal kapitaal. Leden van gemeenschappen met een grote diversiteit zijn eerder geneigd zich uit het collectieve leven terug te trekken en in hun schulp te kruipen. B. Lancee en J. Dronkers hebben ditzelfde onderzoek in Nederland herhaald en vonden hetzelfde negatief verband tussen etnische diversiteit en vertrouwen in de buurt.

Niet verwonderlijk dus dat opbouwwerkers in etnische gemengde wijken interventies inzetten om het contact tussen etnische groepen te versterken. Toch zijn niet al die interventies even effectief en lopen de resultaten uiteen. Mijn eigen ervaring als opbouwwerker leert dat bij de ene inter-

ventie mensen van verschillende etnische groepen bekend en bemind raken met elkaar, terwijl bij de andere interventie vooroordelen worden bevestigd en polarisatie lijkt te versterken.

Opbouwwerkinterventies die leden van verschillende etnische groepen willen verbinden, zijn tevens actueel gezien het prachtwijkenbeleid, de Wmo en de wijk-aanpak. Deze maatregelen en methodieken zijn bedoeld om diagonale dwarsverbanden tussen leden van verschillende etnische groepen te bevorderen, en zo de sociale cohesie te versterken. Dat verloopt vaak moeizaam, omdat mensen van nature graag omgaan met 'dezelfde soort', anders gezegd, met mensen waarmee zij zich identificeren.

Interventies onder de loep

Voor mijn afstudeerscriptie Master Sociologie aan de UVA heb ik onder begeleiding van prof. dr. Duyvendak en prof. dr. Rath onderzoek gedaan naar opbouwwerkinterventies in etnisch gemengde wijken. In dit onderzoek is niet gekeken naar interventies in het algemeen, maar wordt een onderscheid gemaakt in etnisch bevestigende en etnisch overstijgende interventies, waardoor een scherper beeld van de effecten verkregen wordt. Met etnisch bevestigende interventies worden

interventies bedoeld waarbij etniciteit en cultuur centraal staan. Specifieke culturele kenmerken worden bij deze interventies met elkaar gedeeld. Etnisch overstijgende interventies zijn juist niet gericht op etniciteit en cultuur maar op 'overstijgende' gemeenschappelijke kenmerken, gemeenschappelijke identiteit als buurtbewoner, ouder, et cetera.

Niet langer met de ruggen naar elkaar toe?

Beide soorten interventies komen voort uit verschillende gedachten. De huidige trend wijst voornamelijk in de richting van etnisch overstijgende interventies. Zo geeft het RMO advies Niet langer met de ruggen naar elkaar toe (2005) aan dat etnisch overstijgende activiteiten het middel zijn om verschillende groepen bij elkaar te brengen. Zij kwam tot de conclusie dat kortstondige lokale ontmoetingsprojecten zich voornamelijk richten op affectieve relaties en etnische verschillen. Hierbij leren de deelnemers vooral wat anders is aan de ander. Duurzame en etniciteit overstijgende projecten bieden volgens dit advies de meeste kans tot blijvende verbinding. Bij deze etnisch overstijgende interventies worden contacten bevorderd door mensen aan te spreken op hun rol als ouder, buurtbewoner of sporter. Het wederzijdse belang wordt benadrukt, bijvoorbeeld in relatie tot de leefbaarheid van de buurt of de schoolprestaties van de kinderen. Talja Blokland (2006: 26-28) is van mening dat het belangrijk is om te investeren in de persoonlijke bagage van individuen, zoals werk, onderwijs en taalbeheersing om zo hun bindingsvaardigheden te versterken. Ook zou geïnvesteerd moeten worden in het creëren van ontmoetingsruimten in het publieke domein. Plaatsen waar mensen elkaar herhaaldelijk, zonder opzet, vanzelf

Bekend Bemind?

gemengde wijken

tegen het lijf lopen zouden een mogelijkheid bieden om de ander sociaal te plaatsen en zo bekend te raken met elkaar. Deze plaatsen moeten vanzelfsprekend, multifunctioneel en levensloopbestendig zijn. Ook Blokland adviseert om te investeren in het organiseren van etnisch overstijgende projecten.

Contacthypothese

Daarnaast zijn er ook theorieën waarin aangegeven wordt dat kennismaking met elkaars cultuur en het op elkaar afstemmen hiervan, leidt tot meer contact. De contacthypothese van sociaal psycholoog Allport (1979) stelt dat direct inter-persoonlijk contact een positieve invloed kan hebben op de houding van de etnische meerderheid ten opzichte van de etnische minderheid. Negatieve stereotypen en vooroordelen kunnen doorbroken worden door contact. Het model Samenwerking in diversiteit van Maaïke Jongepier (MO/Samenlevingsopbouw 220) ziet het bespreken van etnische verschillen als een noodzakelijk vertrekpunt. Als dit niet gebeurt kunnen deze verschillen een obstakel vormen in het contact. Haar model Samenwerken in diversiteit geeft de mate aan waarop mensen met een verschillende etnische achtergrond interactie zoeken met elkaar. Jongepier pleit voor meer 'afstemming', wat inhoudt dat de interactie met, en het inzicht in de belangen en behoeften van die ander hoog is. Allport en Jongepier zien kennismaking met elkaars culturele verschillen juist als een middel om verschillende etnische groepen werkelijk met elkaar in contact te brengen. Hoewel zij niet letterlijk de term etnisch bevestigende interventies hantieren, komt wat zij beschrijven overeen met de term etnisch bevestigende interventies in dit onderzoek.

Empirisch onderzoek

Mijn empirisch onderzoek is op beide soorten interventies gericht, waarbij is gekeken welk type interventie de beste resultaten boekt. Het onderzoek vond plaats van april t/m juni 2009 onder opbouwwerkers in de tien grootste steden van Nederland. Steeds is uitgegaan van de centrale onderzoeksvraag: *Wat is het effect van interventies vanuit het opbouwwerk -waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen etnisch bevestigende en etnisch overstijgende interventies- op interetnische contacten in een etnisch gemengde wijk?*

In het onderzoek is de opbouwwerkers naar hun mening en (subjectieve) ervaringen gevraagd. Via een online enquête zijn kwalitatieve gegevens verzameld en op

basis daarvan zijn kwalitatieve interviews gehouden over het activiteitenaanbod, visie, doelstelling en resultaat.

Onderzoeksresultaten

De eerste analyse naar het type activiteiten lijkt overeen te komen met de huidige trend: interventies in etnisch gemengde wijken zijn gericht op etnisch overstijgende thema's. Zo zijn er geen opbouwwerkers die alleen etnisch bevestigende interventies plegen. De grootste groep biedt beide vormen aan.

De opbouwwerkers verschillen opvallend van mening als het gaat om de effecten van hun interventies. De een vindt dat mensen met een verschillende etnische achtergrond door opbouwwerkinterventies

meer bekend zijn geworden met elkaar, dat vooroordelen zijn afgenomen en het onderlinge contact is toegenomen. De ander ziet deze resultaten echter niet.

In figuur 1 is te zien of opbouwwerkers vinden dat de bekendheid tussen bewoners van verschillende etnische groepen door hun interventies is vergroot of onveranderd is gebleken. Dit effect is tevens onderverdeeld naar het soort interventie.

Het blijkt dat bekendheid met elkaar voornamelijk groter wordt in wijken waar opbouwwerkers een mix van beide typen interventies hanteren. Tegen de lijn van het RMO advies in, zorgt een etnisch overstijgend activiteiten aanbod er niet voor dat de bekendheid met elkaar wordt vergroot. Opbouwwerkers die alleen etnisch overstijgende interventies plegen, blijken een kleinere bijdrage te leveren aan de onderlinge bekendheid dan opbouwwerkers die zich ook op bevestigende interventies richten.

Ontmoeting is meestal niet de eindbestemming van het proces waar de opbouwwerker aan werkt. Daarom is in de analyse gekeken of de interventies het interetnisch contact bevorderen.

Ook bij dit effect is gekeken of het type interventie invloed heeft op de mate van interetnisch contact. Uit figuur 2 blijkt dat het effect ook hier zeer gevarieerd is. Dat roept de vraag op hoe het kan dat dezelfde type interventie bij de een leidt tot een toename en bij de ander tot een afname in etnisch contact? Opmerkelijk is dat opbouwwerkers met een voornamelijk op etnische bevestigende activiteiten gericht aanbod vinden dat het interetnisch contact is toegenomen.

Tot slot is een derde analyse gemaakt waarbij is gekeken naar het effect van de interventies op vooroordelen. Volgens de contacthypothese van Allport zullen vooroordelen verminderd worden als mensen elkaar onder de juiste condities werkelijk leren kennen. Opvallend resultaat van deze analyse was dat de grootste groep opbouwwerkers vond dat de vooroordelen na de interventies onveranderd zijn gebleven. Bij een tweede groep waren de wederzijdse vooroordelen afgenomen, en bij een derde, bijna even zo grote groep, juist toegenomen. Ook van deze variabele is een diagram gemaakt waarin het effect is onderverdeeld naar type interventie.

Fig 1. Kruisdiagram mate van bekendheid met elkaar door type opbouwwerkinterventie

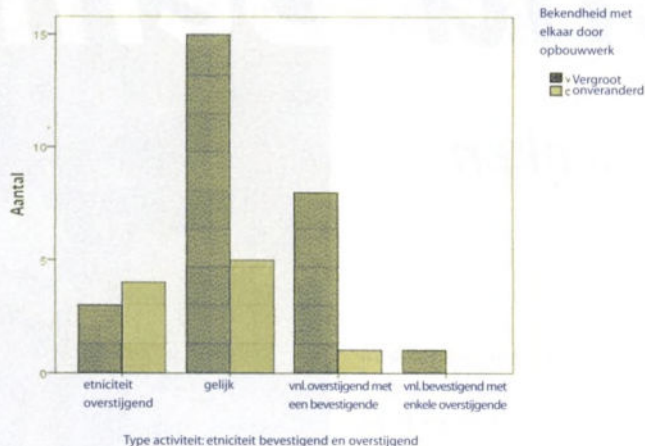
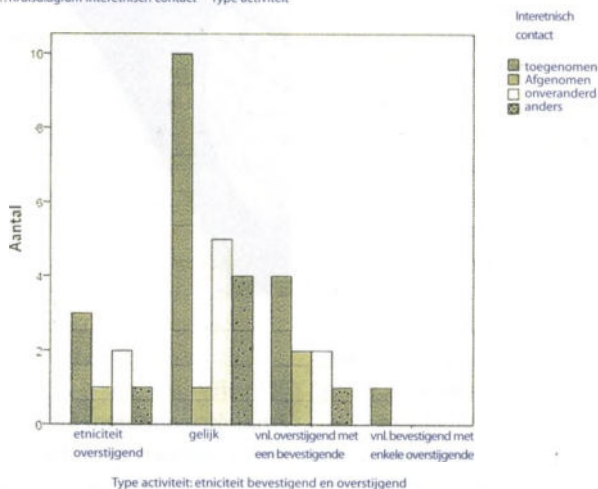

Fig 1. Kruisdiagram Interetnisch contact * Type activiteit

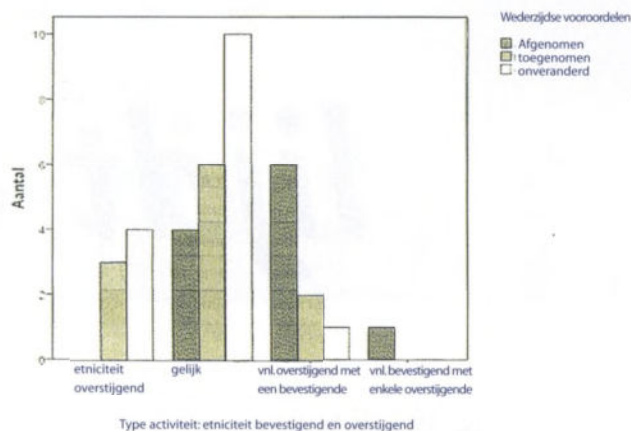

De figuur laat zien dat bij opbouwwerkers die een mix van beide typen interventies hanteren de wederzijdse vooroordelen voornamelijk onveranderd zijn gebleven. Opvallend is dat opbouwwerkers met etnisch overstijgende interventies denken niets bij te dragen aan het afnemen van vooroordelen. Daartegenover staat dat alle opbouwwerkers die voornamelijk etnisch bevestigende interventies plegen, vinden

dat deze leiden tot een afname van wederzijdse vooroordelen.

Van bevestigend naar overstijgend
In kwalitatieve interviews zijn tien opbouwwerkers geïnterviewd onder andere over de keus van het type interventie. De meesten zetten een mix in van beide interventies. Zij geven daarbij echter regelmatig aan dat zij bevestigende interventies zien als een tijdelijk tussenstation tot etnisch overstijgende

Kruisdiagram wederzijdse vooroordelen * type opbouwwerk-interventie

interventies. Zo blijken etnische minderheden vaak via een genderspecifieke (meestal vrouwen) groepen te worden binnengehaald, om ze vervolgens naar etnisch overstijgende activiteiten toe te leiden. Bij een enkeling wordt via een mannen-(contactvaders) of andere specifieke groep, een brug geslagen naar deze activiteiten. Algemeen beeld is dat men zich liever niet met etnische verschillen bezighoudt, maar daar vanwege de bevolkingssamenstelling in de buurt niet omheen kan. Een andere opvallende bevinding tot slot is dat het wijk- of buurtfeest vaak wordt genoemd als situatie waarin tegenstelling, wrijvingen en/of fricties op etnisch en religieus gebied naar voren komen.

Bekend maakt bemind

Het effect van interventies vanuit het opbouwwerk op interetnisch contact in een etnisch gemengde wijk is dus wisselend. De meeste interventies leiden tot ontmoeting, maar niet automatisch tot bekendheid, meer contact en het wegnemen van wederzijdse vooroordelen. Het verschil in effect ontstaat door het type interventie. Opbouwwerkers die een mix van beide typen interventie inzetten, zien wel een toename in contact en een daling in de wederzijdse vooroordelen. Bij etnisch bevestigende interventies blijken leden van verschillende etnische groepen werkelijk kennis van elkaar op te doen en uiteindelijk met

elkaar te verbinden. Zij boeken dus de beste resultaten.

Etnisch bevestigende interventies zijn echter niet per definitie succesvol, zij moeten aan een aantal voorwaarden voldoen die overeen komen met de theorie van Allport. Eenmalige etnisch bevestigende activiteiten als een wijk- of buurtfeest lijken een averechts effect te hebben en de onderlinge vooroordelen te versterken. Groepen (meestal genderspecifiek) die langdurig met elkaar aan een gezamenlijke doelstelling werken, worden door veel opbouwwerkers als meest succesvolle etnisch bevestigende interventie bestempeld. Dit sluit aan bij wat Allport de 'wet van frequentie' noemt. Langdurigheid is volgens Allport een voorwaarde voor het wegnemen van wederzijdse vooroordelen en het versterken van werkelijk contact. Als succesvolle etnisch bevestigende interventie wordt opvallend vaak de interculturele vrouwengroep genoemd. Bij deze activiteit werken vrouwen van verschillende etnische afkomst langdurig aan een gezamenlijk doel, wat het onderlinge contact versterkt. Dit sluit aan op een andere conditie van Allport, de voorwaarde gemeenschappelijke doelen. Bekend kan dus daadwerkelijk bemind maken mits de juiste voorwaarden aanwezig zijn.

Tot slot

Dit onderzoek pleit niet voor het afschaffen van etnisch overstijgende interventies. En

hoe het best invulling gegeven kan worden aan etnisch bevestigende interventies verdient nader onderzoek. Momenteel kan in elk geval worden gesteld dat etnisch bevestigende activiteiten niet optimaal worden ingezet en dat dit wel noodzakelijk is. Want mensen leren elkaar werkelijk kennen door middel van etnisch bevestigende initiatieven die gericht zijn op kennismaking en dialoog.

Literatuurlijst

- Allport, G.W., *The nature of prejudice*. New York; Basic Books 1979.
- Blokland, T., *Verbinden als het kernthema voor integratie; de betekenis voor het opbouwwerk van Niet Langer met de Ruggen naar Elkaar*. MO Samenlevingsopbouw, 25e jrg. (2006) nr.208: 26 – 28.
- Jongepier, M., *Hutspot hoeft niet*. MO Samenlevingsopbouw, 28e jrg. (2009) nr.220: 17 – 19.
- Lancee, B., Dronkers, J., *Etnische diversiteit, sociaal vertrouwen in de buurt en contact van allochtonen en autochtonen met de burens*. *Migrantstudies*; volume 24 (2008) nr. 4: 225-250.
- Putnam, R. D. (2007), *E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte prize lecture*. *Scandinavian Political Studies*, vol. 30 - No.2: 137 - 174.
- RMO, *Niet langer met de ruggen naar elkaar toe*. RMO advies 37, Den Haag 2005.
- SCP, Gijsberts, M. & Dagevos, J. (red.), *Interventies voor integratie. Het tegengaan van etnische concentratie en bevorderen van interetnisch contact*. Den Haag; SCP-publicatie 2007.

<

er crisis

Denise Wijnbelt, oprichtster van de Dierenvoedselbank in Den Helder, legt een fotoalbum op tafel vol foto's van haar teckel Sukkel. "Hier was Sukkel zeven weken, lief hè? Zo'n beest doe je toch niet zomaar weg?" Wijnbelt moest door persoonlijke omstandigheden anderhalf jaar geleden voor het eerst aankloppen bij de reguliere voedselbank. "Voor de hond kregen we daar echter niks, alleen heel af en toe een boterhamzakje met brokken." Nu ze zelf niet meer hoeft aan te kloppen bij de voedselbank ziet ze nog wel veel dierenliefhebbers het moeilijk hebben in crisistijd. Daarom besloot ze een maand geleden met vijf andere vrijwilligers een speciale dierenvoedselbank op te richten voor minderbedeelden met huisdieren.

Mensen die na aftrek van alle lasten tweehonderd euro of minder overhouden, kunnen bij de dierenvoedselbank terecht. "We zijn hard op zoek gegaan naar sponsors, bijvoorbeeld dierenwinkels die zakken voer kunnen doneren. Maar ook mensen kunnen allerlei dierenbenodigdheden langsbrengen, bijvoorbeeld als ze iets over hebben. Laatst bracht een mevrouw een hele auto vol met spullen voor dieren, geweldig toch."

De Dierenvoedselbank in Den Helder werd opgericht in navolging van de Saensche voedselbank voor dieren die nu al een succes is. Linda Schutz verzamelde zes weken geleden een aantal vrijwilligers en ging op zoek naar sponsors. Met succes, want een aantal bedrijven doneert nu wekelijks voeding en andere benodigdheden.

Sindsdien runt Schutz de voedselbank vanuit haar eigen woning. "We hebben nu zelfs adventskalenders voor honden die we kunnen uitdelen," zegt de dierenfanaat terwijl haar vogel rustig op haar schouder zit. "Iedere week komen er nu zo'n twintig mensen een pakket halen, maar het worden er steeds meer."

Schutz vindt het jammer dat sommige mensen denken dat ze hier winst uit probeert te halen. "We nemen absoluut geen geld aan, alleen voedsel en andere dierenbenodigdheden zijn welkom. Ik

**'Als ik weinig geld had, bezuinigde ik maar op mezelf'
(André, klant dierenvoedselbank)**

doe dit puur voor de dieren. Maar je neemt hierdoor ook een grote last weg van de baasjes."

André en Ruud komen beide een voedselpakket ophalen voor hun honden en katten. "Veel mensen zeggen tegen me dat ik mijn dieren maar weg moet doen. Geld voor bijvoorbeeld verenigingen heb ik niet. Door mijn huisdieren heb ik gezelschap en kom ik onder de mensen," zegt André.

Voor hij bij de voedselbank terecht kon, aten zijn huisdieren meestal met de pot mee. "Of als ik weinig geld had, bezuinigde ik maar op mezelf." Linda Schutz zegt dat ze het zeker niet aanmoedigt dat mensen met weinig geld dieren in huis halen. "Maar als je zo'n huisdier al jaren hebt, stop je hem niet zomaar in een asiel. Het beest verwaarlozen of ergens dumpen, doe je natuurlijk ook niet."

Beide voedselbanken hopen in de toekomst meer mensen te kunnen helpen. Schutz ziet wel beperkingen: "Hoe meer mensen langskomen, hoe meer sponsors en giften we nodig hebben. Ik hoop dat dit initiatief op meer plekken in Nederland wordt overgenomen. Al is dat voorlopig nog een droom."

Spits, 14 december 2009

<

Meer dan een steun

Succesfactoren van coaching en mentoring

Mentoring is booming. De laatste jaren zetten steeds meer mensen zich als vrijwilliger in om met hun (levens)ervaring anderen hulp te bieden. Het aantal projecten waarin burgers optreden als mentor, coach of maatje van hulpbehoevenden stijgt nog steeds. Veel van deze projecten zijn gericht op de ontwikkeling en emancipatie van risicjongeren. Met de publicatie *Meer dan een steuntje in de rug* (september 2009) presenteert MOVISIE de resultaten van een uitvoerig onderzoek naar de succesfactoren én de knelpunten van mentoring in Nederland.

In tegenstelling tot Nederland kennen de Verenigde Staten een lange traditie van mentoring. Deze gaat terug naar het begin van de twintigste eeuw. Inmiddels tellen de VS ruim twee miljoen mentoren en Nederland lijkt deze opgaande trend te volgen. Voor hun literatuurstudie baseren de onderzoekers zich dan ook voornamelijk op Amerikaans onderzoek. In ons land wordt het huidige aantal mentoren geschat op circa tienduizend die actief zijn in enkele honderden projecten. Na een uitgebreide literatuurstudie en deskresearch naar mentoring in Nederland, is middels een schriftelijke enquête en een reeks diepte-interviews in totaal met 363 *mentoren en mentees* gesproken over hun ervaringen.

Van de drie typen mentoringprojecten die de auteurs onderscheiden – *school-based* mentoring, *community based mentoring* en *doelgroepgerichte* mentoring – hebben de auteurs alleen de projecten die zijn gericht op preventie en bestrijding van sociale achterstanden en ongewenst gedrag van jongeren (12 tot 23 jaar) onderzocht. Mentoring gericht op specifieke doelgroepen – de zogenaamde ‘maatjesprojecten’ – lieten zij buiten beschouwing.

Een veldverkenning leverde voor het onderzoek een *longlist* op van veertig mentoringsprojecten en -programma's die zijn gericht op (risico)jongeren. Inhoudelijk kwam er tus-

sen deze projecten een aantal verschillen naar voren die zich manifesteerden op drie terreinen: *sociaal culturele afstand* (leeftijdverschil, etnisch-culturele achtergrond), *resultaatgerichtheid* (doelstellingen) en *structuur* (richtlijnen en gedragsregels). Om te onderzoeken in hoeverre deze verschillen van invloed zijn op het functioneren van het mentorkoppel, werden op basis van een evenredige spreiding van deze verschillen twaalf projecten van de bovengenoemde *longlist* geselecteerd. Hiervan bleken uiteindelijk de vertegenwoordigers van negen projecten bereid om deel te nemen aan het onderzoek.

Mentorstijlen

Om te bepalen in hoeverre de handelswijze van de mentor van invloed is op de ontwikkeling van de mentee, definieerden de onderzoekers vijf mentorstijlen. Met een *instrumentele* stijl is de mentor vooral gericht op de toerusting, de persoonlijke ontwikkeling van de mentee. Het behalen van doelen staat hierbij centraal. Bij een *voorschrijvende* stijl is er sprake van een autoritaire mentor, een leermeester, terwijl een *ondersteunende* stijl juist gericht is op een gelijkwaardige relatie en het gezamenlijk nemen van beslissingen. In het geval van een *actieve* mentorstijl onderneemt de mentor veel activiteiten met de mentee, terwijl er bij de *passieve* stijl juist

relatief weinig activiteiten plaatsvinden binnen het contact en de nadruk ligt op het voeren van gesprekken. Uiteraard dienen deze vijf mentorstijlen als archetypen te worden beschouwd, in de praktijk zullen zuivere vormen weinig voorkomen.

Mentoring in de praktijk

Hoewel er tussen de drie typen mentoringprojecten verschillen zijn, hebben zij overeenkomstig dat de mentoren vooraf worden geselecteerd en getraind en hen een begeleider wordt toegewezen. Daarnaast worden er doorgaans gedurende het traject intervisiebijeenkomsten georganiseerd. Het grootste deel van de projecten in Nederland is lokaal ontwikkeld, opgezet en georganiseerd. Coördinatie en uitvoering wordt veelal gedaan door lokale instanties op het gebied van onderwijs, welzijn, jongerenwerk of jeugdzorg.

De meeste mentoringorganisaties en andere deskundigen in het vakgebied benadrukken dat de vrijwilliger in de hoedanigheid van mentor nadrukkelijk niet de rol van hulpverlener vervult. Het mentorschap dient te worden gezien als *aanvulling* op de professionele jeugdhulpverlening.

Mentoringorganisaties moeten hiervoor dan ook nauw samenwerken en goed communiceren met jeugdhulpverleningsinstanties.

Wat levert monitoring op?

Een van de centrale vragen uit het onderzoek was in hoeverre mentoringprojecten iets bijdragen aan de situatie van de mentee. Eerdere onderzoeken laten zien dat meetbare resultaten van mentoring, zoals het vinden van een baan of het voltooiën van een opleiding, schaars zijn. “De mentees maken zelden spectaculaire sprongen op de maatschappelijke ladder”, aldus de auteurs. Wel worden er tal van ‘indirecte’ resultaten geboekt, ‘kleine, maar waardevolle overwinningen’. Hiermee doelen de auteurs op zaken als vergroting van het zelfvertrouwen, uitbreiding van het

Stuutje in de rug

Onderzoekt

sociale netwerk of verruiming van de leefwereld van de mentee. Het is dus belangrijk dat er oog is voor kleinschalige effecten van mentoring. En geduld, want bij deze kleine stapjes is sprake van een zekere incubatietijd. Om deze kleine overwinningen te meten, onderscheiden de onderzoekers vier vormen van kapitaal die de mentee kan verwerven. Deze succesindicatoren zijn *gepercipieerde effecten*, aangezien ze door de respondent – zowel mentor als mentee – zelf worden ervaren en feitelijk dus geen 'objectieve' metingen zijn. Met *emotioneel* kapitaal doelen de onderzoekers op het emotioneel welzijn van de mentee, het hebben van zelfvertrouwen en vertrouwen in de toekomst. *Academisch* kapitaal omvat de leerprestaties van de mentee, zoals schoolcijfers en werkprestaties, terwijl *sociaal* kapitaal betrekking heeft op de toegang tot sociale hulpbronnen en zowel de verbreding van het eigen netwerk als de verbeterde verhoudingen in de sociale omgeving. *Cultureel* kapitaal, tenslotte, omvat gedragscodes en omgangsvormen, de sociale vaardigheden en de breedte van de horizon van de mentee. Ook praktische vaardigheden, zoals het contact met instanties of het efficiënt omgaan met geld, vallen onder het cultureel kapitaal. Deze vier vormen van kapitaal kunnen door mentoring worden vergroot. Het onderzoek toont aan dat deze kapitaalvormen wel degelijk werden vergroot: meer zelfvertrouwen (48 procent), meer vertrouwen in de toekomst (57 procent), verbeterde schoolcijfers (41 procent), nieuwe mensen in andere netwerken (50 procent) en betere sociale vaardigheden (48 procent).

Succesfactoren

Als voornaamste conclusies levert het onderzoek vijf succesfactoren op die de onderzoekers zien als de belangrijkste begunstigers voor een vruchtbare mentoringrelatie:

(1) *Zorg voor een hechte band tussen mentor en mentee*. Eerder onderzoek wees al uit dat

projecten met een hechte band tussen mentor en mentee bovengemiddeld succesvol zijn. Het MOVISIE-onderzoek onderschrijft deze conclusie. De 'wederzijdse klik' is hierbij cruciaal, evenals de inzet van de juiste mentorstijl op het juiste moment.

(2) *Maak een effectieve match*. De matchingsprocedure is de eerste en meest cruciale stap naar een hechte vertrouwensband. Hierbij is het van belang om kritisch te kijken naar de intake, de screening en de training van mentoren. Ook de mentees dienen voldoende gemotiveerd te zijn. Feitelijke verschillen tussen mentor en mentee spelen slechts in geringe mate een rol. Wel dient de *gepercipieerde sociaal-culturele afstand* zo klein mogelijk te zijn. Streven naar optimale raakvlakken en oog hebben voor de complementariteit tussen mentor en mentee kunnen hierbij helpen. Zelfs een groot leeftijdsverschil kan worden gecompenseerd wanneer er maar genoeg raakvlakken zijn en de mentee zich met de mentor kan identificeren.

Gemengde koppels kunnen een prima alternatief zijn in het geval van wachtlijsten.

(3) *Combineer en schakel tussen drie mentorstijlen*. Uit het onderzoek komt naar voren dat de meest effectieve begeleiding van mentees drie ankerpunten kent: vertrouwen (de *ondersteunende* stijl), avontuur (de *actieve* stijl) en toerusting (de *instrumentele* stijl). Het vinden van de juiste mix van deze stijlen is een van de kunsten van het mentorship. Er bestaan geen richtlijnen welke mentorstijl in welke situatie te gebruiken. Deze keuze hangt samen met het karakter van de individuele mentee en de context van de situatie. De mentor dient een goede balans te vinden tussen

afgaan op het gevoel en rationeel handelen. Volgens de auteurs dient een goede mentor daarom te beschikken over voldoende talent, creativiteit, ondernemerschap, intelligentie en leergierigheid.

(4) *Bied een solide ondersteuningsstructuur*.

Mentoren dienen voldoende te worden ondersteund door hun mentoringorganisatie. Trajecten met een duur van langer dan twaalf maanden blijken effectiever dan kortdurende trajecten. Vanuit de organisaties zou er aandacht voor, waardering van en informeel contact met mentor en mentee en diens thuissituatie moeten zijn. Ook meer maatwerk in het trainingsaanbod voor de mentor en een goede aansluiting op het brede netwerk van de jeugdhulpverlening worden door de onderzoekers aanbevolen. Mentoringorganisaties dienen kennis te hebben genomen van de vier kapitaalvormen voor mentees en de verschillende werkstijlen

van de mentor. Het blijven trainen en begeleiden van mentoren en het uitvoeren van resultaatmetingen behoren ook tot de aanbevelingen. Daarnaast is informeel contact tussen mentoringorganisaties en zowel mentoren als mentees cruciaal voor een positief resultaat.

(5) *Bezie mentoring in de bredere context.* Het is duidelijk dat mentoring plaatsvindt in een bredere context: het is een aanvulling op de opvoeding door de ouders of voogd, nadrukkelijk geen substituuut. Zoals gezegd valt mentoring binnen het ruime sociale ondersteuningsnetwerk van de jeugdhulpverlening en de opvoeding.

Het onderzoek benadrukt dat mentoringprojecten *meer dan een steuntje in de rug* verdienen, mits deze projecten voldoen aan de hierboven gepresenteerde randvoorwaarden. De mentor kan het gat vullen in de thuissituatie van de mentee, evenals een gat in het netwerk van zorg en welzijn. Juist dankzij de persoonlijke en informele band tussen mentor en mentee is de mentor de aangewezen persoon om bepaalde problemen tijdig te signaleren en gepaste vormen van hulp of ondersteuning te faciliteren. De genoemde succesfactoren kunnen ervoor zorgen dat mentoring steeds weer succesverhalen oplevert.

Mentoringsymposium 22 september 2009

Naar aanleiding van het publiceren van *Meer dan een steuntje in de rug* organiseerde MOVISIE op 22 september jl. in de Hogeschool Domstad in Utrecht een symposium over de succesfactoren van coaching en mentoring. Aan de hand van drie workshops werden praktische handvatten gegeven voor professionals uit de mentoringpraktijk. Ook interviewde dagvoorzitter Marcel Ham drie mentoren en één mentee. Het verslag en de presentaties van het symposium zijn te vinden op de website van MOVISIE (zoekterm: *mentoringsymposium*).

Uyterlinde, M., V. Lub, N. de Groot en A. Sprinkhuizen (2009, september), *Meer dan een steuntje in de rug. Succesfactoren van coaching en mentoring onderzocht.* Utrecht: MOVISIE. ISBN: 978-90-886-9037-2.

Allochtoon

Verborgene verhalen van allochtone studenten in het hoger beroepsonderwijs

Al zijn ze derdejaars student aan de Hogeschool Zuyd in Sittard, op straat zijn ze 'de' allochtoon. Naar aanleiding van een lezingreeks rond het thema Cultuur (Studium Generale, maart 2009) vertelden enkelen van hen hoe zij het 'allochtoon-zijn' beleven in een Limburgse context.

De studenten hadden het allemaal thuis niet breed en de weg naar hoger onderwijs was niet vanzelfsprekend. Dankzij het toelatingsbeleid van de opleiding Social Work (Hogeschool Zuyd) is het deze studenten gelukt in de afstudeerfase van een hbo-opleiding te belanden. Als onderwijs een sleutel is tot succes dan is het zinvol na te gaan in hoeverre de toegankelijkheid van het hoger onderwijs kan worden vergroot voor mensen met een migrantenverleden. Dit geldt vooral in de Limburgse context waar het hoger onderwijs witter is dan wit.

De onderliggende boodschap die de begeleidende docent met deze lezing wilde geven, was dat integratie een wederzijds proces is en wederzijdse inspanningen vergt en dat als attitude en attributie negatief zijn, het 'super power' vereist van mensen om te kunnen slagen. In het onderwijs kunnen we er iets aan doen, maar het vereist draagvlak en investering in uitbreiding van dit draagvlak zodat in- en doorstroom van studenten gegarandeerd blijft.

De landelijke integratieagenda richt zich op maatschappelijke participatie en beoogt een samenleving waarin alle actoren actief betrokken zijn (Tonkens, 2008). Willen we 'open' staan voor elkaar en toegankelijkheid

bevorderen van onze instituties, dan moeten we oog hebben voor zienswijzen en perspectieven van anderen. Dat wil zeggen dat we onze 'witte' of 'dominante' denkkaders, onze normen en waarden niet automatisch aan iedereen kunnen opleggen. Dit is de algemene toonzetting van de minor 'Culturele diversiteit, interculturele communicatie en interventies' die in 2008 werd geopend bij de faculteit Social Work van de Hogeschool Zuyd. In deze minor bestuderen studenten de culturele impact op normen en waarden, discriminatie en racisme en in- en uitsluitingmechanismen. Er is veel aandacht voor beeldvorming en voor effecten van negatieve attributie en attitude op de 'ander'. Als de culturele achtergrond van deze 'ander' verschilt, leren de studenten oog hebben voor wat niet onmiddellijk zichtbaar is, wat stil wordt gehouden, kortom de verborgen verhalen die niet meteen naar voren springen in contact met de 'ander'.

Op uitnodiging van Studium Generale vertelden een aantal succesvolle allochtone studenten hun 'verborgen' verhalen aan een breder publiek.

De begeleidende docent van de minor bood een kader waarin begrippen werden uitgelegd als *allochtoon, dominante cultuur, multi-*

en in Limburg

culturele samenleving, minderheden, attributie, beeldvorming, attitude en mechanismen van in- en uitsluiting. Daarna was het woord aan de studenten:

Mohammed

'Ik heet Mohammed, ik ben een jongen die altijd voor problemen heeft gezorgd. Bij ons thuis was er weinig geld te besteden en op school was ik een druk kereltje. De leraar op de basisschool heeft me vier jaar lang verboden te spelen op de speelplaats. Ik mocht niet omgaan met de Nederlandse kinderen. Nu ik er aan terugdenk, begrijp ik niet hoe dit mogelijk is. Ik kreeg een schooladvies voor de laagste schoolopleiding, verveelde me, kende alleen maar armoede en kon nooit iets voor mezelf kopen. Door het wegpakken van dingen kon ook ik met iets nieuws pronken. Ik begon te spijbelen, later ging ik helemaal niet meer naar school. Ik werd langzaam een echte jonge crimineel en kwam in aanraking met de politie. Toen de politie mijn ouders erbij haalde, zag ik het verdriet in de ogen van mijn ouders. Dat beroerde me. Ik werd verplicht een sociale vaardigheidstraining te volgen en wonder boven wonder, het ging beter met me. Ik wilde mijn leven een nieuwe richting geven. Ik gaf me op voor een toelatingsexamen van de faculteit Social Work, kreeg een toe-

gangstoets, een assessment en ik werd toegelaten! Wie had dat ooit gedacht, Ik Mohammed op een hogere beroepsopleiding!

Ik wilde buurtwerker worden, wat betekenen in het leven van mijn Marokkaanse vrienden, jongens die ook nagewezen worden door de samenleving. Ik heb keihard gestudeerd. Momenteel doe ik vrijwilligerswerk en help jonge Marokkaanse jongens verder. Mijn droom is uitgekomen, maar het ging niet vanzelf. Ik zie er uit als een allochtoon, ik praat als een allochtoon. Wel heb ik alleen contact met allochtonen en dan vooral met Marokkanen.'

Tanja

'Ik heet Tanja, ik ben 27 jaar en woon sinds zes jaar in Nederland. Ik ben in Polen geboren en als au pair in Limburg beland. De mensen bij wie ik werkte, waren hoog opgeleid. Ze stimuleerden me om verder te studeren. Ondertussen ben ik parttime derdejaars deeltijdstudent Social Work aan de Hogeschool Zuyd, en werk bij een welzijnsorganisatie. Ik vind het een hele goede stap om naar Nederland te komen. Wel heb ik geen Nederlandse vrienden. In mijn beroepsuitoefening merk ik dat het verschil in zienwijzen tussen 'autochtonen' en 'allochtonen' groot blijft. Als je zelf een ande-

re culturele achtergrond hebt dan de mainstream, lijkt het of je soms tussen partijen staat. Je ziet meer en hoort meer, je lijkt meer te begrijpen, maar je kan weinig echt doen.'

Aisa

'Mijn naam is Aisja. Ook ik ben derdejaarsstudent Social Work. Ik heb hard moeten knokken om aan deze opleiding te kunnen studeren. Mijn ouders komen beiden uit Marokko, ik ben in Maastricht geboren. Ik heb het gevoel dat ik als 'allochtoon' harder moet knokken dan mijn 'autochtone' collega's. Ik kreeg steevast adviezen om aan de laagste opleidingen te gaan studeren. Ik merk dat mensen echt met een dubbele pet naar ons kijken. Meestal doen de mensen in de buurt aardig tegen, maar als ze met carnaval een glaasje op hebben ben ik 'de Marokkaan'. Pijnlijk is dat. Steeds moet ik me bewijzen, keer op keer. Wat ik beledigend vind, is heel de discussie rond het begrip allochtoon. Alsof mensen anders over ons gaan denken door ons 'Nieuwe Nederlander' te noemen. Ik praat vloeiend Maastrichts en standaard Nederlands, ik ben hier geboren. Ik ben een 'vechter' en die competentie wil ik inzetten om anderen te helpen die in dezelfde situatie zitten.. Ook ik heb geen

Nederlandse vrienden. Waarom dat niet lukt weet ik zelf niet.'

Anja

'Ik heet Anja. Ik kom uit Iran en woon vier jaar in Nederland. Ik heb hard gestudeerd en zit nu in het derde jaar van Social Work. Het is er hard werken, de taal, het zelfstandig moeten organiseren en regelen van een heleboel dingen. Maar het is me gelukt. Ik ben heel erg dankbaar dankbaar dat ik hier mag studeren. Ik woon met mijn ouders. Ik merk dat ik net als de anderen ook geen Nederlandse vrienden heb gemaakt. Maar ik voel je hier gewoon fijn.'

Farid

'Mijn naam is Farid, ik ben hier geboren en heb een Marokkaanse achtergrond. Ik merk dat mensen soms bang voor me zijn. Dat komt omdat ik er Marokkaans uitzie, denk ik. Ook ik heb schooladviezen gekregen voor de laagste schoolopleidingen. Ook ik mocht niet met de Nederlandse kinderen spelen op de speelplaats van de basisschool. We werden inderdaad apart gezet. Op de middelbare school maakten we zelf een splitsing, de ingezette route ging vanzelf verder, alsof er een glazen muur tussen ons werd geplaatst. Door hard te leren ben ik verder gekomen, ik ook heb eigenlijk geen echte Nederlandse vrienden. Vreemd is dat eigenlijk, vooral omdat ik hier ben geboren.'

Li

'Ik ben Li en momenteel derdejaars Social Work. Mijn ouders zijn ongeveer dertig jaar geleden naar Nederland gekomen. Het zijn harde werkers, ze willen geld verdienen. In China waren ze arm. Chinezen wantrouwen vele mensen, pas als ze daadwerkelijk geholpen worden, geloven ze dat mensen het goed met hen voorhebben. Voor mij is het studeren moeilijk omdat ik alle keuzes alleen moet maken, mijn ouders hebben er geen idee van wat de diverse uitstroomprofielen inhouden. Als ik mijn zorgen over opleidingskeuzes wil delen, antwoordt mijn moeder: 'Wat zeur je, je hebt een dak boven je hoofd en eten op je bord!' Vele Nederlanders weten niet hoe ingewikkeld het is voor allochtonen om gewoon naar school te gaan. Om arm te zijn, om te moeten vechten voor alles en om 'anders' te zijn.'

Reacties uit de zaal

Aanvankelijk was het stil. Uit deze stilte sprak echter respect, verwondering. De verhalen

van de studenten kwamen recht uit het hart, de presentatie was niet geënceneerd.

"Eigenlijk behoren jullie nu tot de beter opgeleiden in Nederland", nam uiteindelijk de eerste toeschouwer het woord. "Jullie ervaren soms mechanismen van uitsluiting, en toch willen jullie een voorbeeld zijn voor anderen. Ik vind jullie optreden hier getuigen van moed en doorzettingsvermogen. Ik wens jullie nog een heel succesvolle carrière toe!" Een andere man, in een rolstoel, merkte op dat hij op het station meestal werd geholpen door allochtonen en niet door autochtonen.

Niet alle reacties waren positief, sommigen uitten ongelof: "Heb je dan echt geen enkel Nederlands vriendinnetje? Heb je wel je best gedaan?" Of opmerkingen die de beladenheid van de ervaringen van de studenten wilden relativiseren: "Vroeger was de aanpassing van Indonesiërs ook erg moeilijk, het is hen wel gelukt. Wacht maar af."

Tot slot

Het confronteert te horen dat er zo weinig interculturele contacten zijn, dat onze studenten nauwelijks of geen 'autochtone vrienden' hebben. Vanuit de literatuur (Entzinger, 2008; Goharshi, 2001) weten we dat interculturele contacten niet vanzelfsprekend zijn. Ook binnen onze opleiding (1500 studenten Social Work) zien we dat tijdens de lessen en in de onderwijsgroepen er hard wordt samengewerkt, maar in de pauzes, in de kantine, buiten de muren van de opleiding, scheiden de wegen. Vanzelfsprekend zoekt ieder iemand bij wie hij/zij zich het meest 'thuis' voelt. Uit de verhalen van de studenten blijkt dat de weg naar het hoger beroepsonderwijs in Limburg niet vanzelfsprekend is. We weten uit de literatuur dat niet westerse allochtone leerlingen in het middelbaar onderwijs het meest terug te vinden zijn in de laagste schoolopleidingen (Penninx, 1998). Het zijn zij die het vaakst vroegtijdig en zonder diploma de school verlaten en het meest zonder werk zitten achteraf. (Verkuijten, 1992). We zien ook hier dat deze studenten een hardere strijd moeten voeren om te overleven. Het afzonderen van de Marokkaanse leerlingen op de speelplaats is gewoonweg onvoorstelbaar en vooral ontoelaatbaar.

In een ideale situatie wordt er tijdens het studietraject aandacht geschonken aan de extra bagage van deze studenten. Het is verstandig deze studenten 'weerbaarder' te

maken zodat ze ervaringen van uitsluiting kunnen verwerken.

De meeste niet westerse allochtone gezinnen hebben een lage sociale economische status. Zij behoren tot de armsten van het land. Wil je een tweedeling tussen allochtoon en -autochtoon, opgeleiden en niet opgeleiden, rijk en arm, wijzigen, dan moet er nú worden geïnvesteerd in arbeidspotentieel en in human resources.

Of deze dappere studenten uiteindelijk slagen, hangt nog van vele factoren af. Feit is wel dat ze hun propedeuse diploma op zak hebben. Er is hoop dat het geloof en vertrouwen in hun eigen kunnen wordt versterkt, en dat ze vanuit hun eigen ervaring hun kracht kunnen inzetten om anderen te motiveren een positieve richting te kunnen geven aan hun leven.

De auteur is docent Intercultural Social Work aan de Hogeschool Zuyd
H.van.Schaeren@hszuyd.nl

Literatuur:

Etnische minderheden en de multiculturele samenleving. (1998). R. Penninx & H. Münstermann & H. Entzinger (red.) Groningen: Wolters-Noordhoff.

Entzinger, H. (2008). De lat steeds hoger: de leefwereld van jongeren in een multi-etnische stad. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Echo: *<http://www.echo-net.nl> geconsulteerd op 11 april 2009.

Goharshi, H. (2001). Ways to Survive, battles to win. Iranian women exiles in the Netherlands and the US. Proefschrift. Katholieke Universiteit Nijmegen. 10 mei 2001.

Jessurun, C.M. (2002). Transculturele vaardigheden. Amsterdam: Beta Gamma.

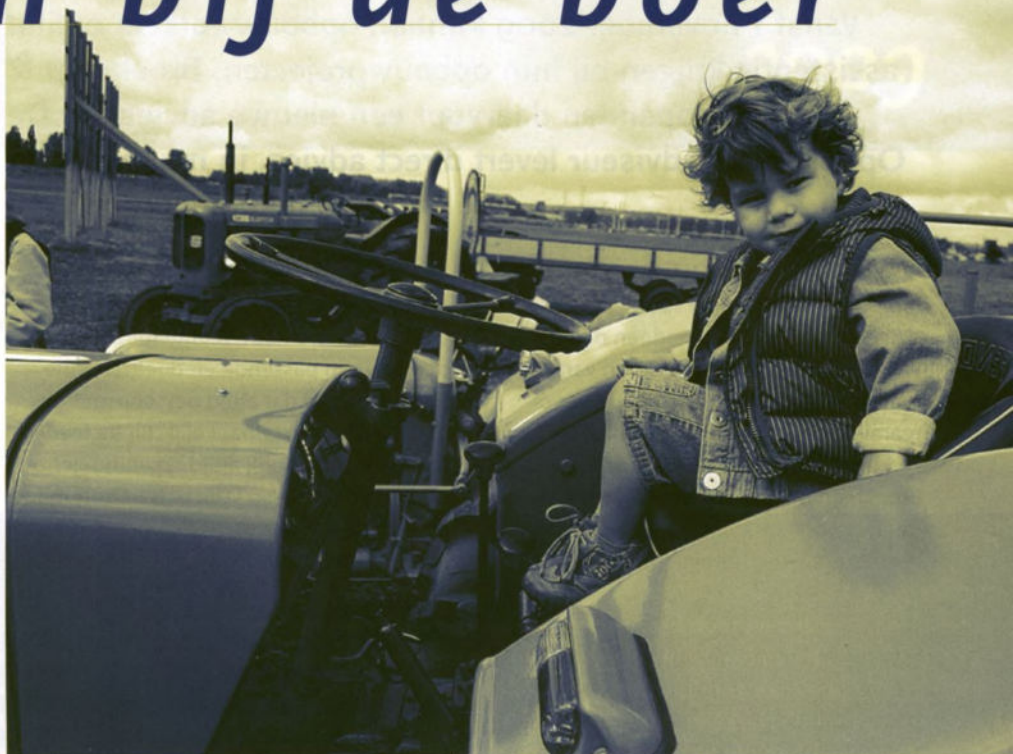
Tonkens, E. (2008). In: Parels van Integratie. Nicis Instituut. Den Haag.

Verkuijten, M. (1992). Zelfbeleving van jeugdige allochtonen. Een socio psychologische benadering. Amsterdam: Swets & Zeitlinger bv.

<

Boeren in de buurt- buurten bij de boer

De Groene Participatie Maatschappij GPM Schuytgraaf is het derde experiment dat als doel heeft boeren en burgers, stad en platteland te verbinden op het thema duurzame voeding. Eerder waren er projecten in Amsterdam en Utrecht. In april organiseert MOVISIE een bijeenkomst rond de ervaringen in Schuytgraaf. In deze bijeenkomst is speciaal aandacht voor de rol van het welzijns- en opbouwwerk.

In een GPM werken bedrijven en organisaties samen die zich willen inzetten voor bewonersparticipatie rond natuur, milieu en groen, en de regionalisering van de voedsel-economie. In de Arnhemse nieuwbouwwijk Schuytgraaf startte begin dit jaar het GPM-project Boeren in de Buurt – Beleef de Betuwe. In dit project beogen diverse partijen een duurzame relatie tussen stad en platteland te realiseren, nieuwkomers en plattelanders te betrekken bij de zorg voor het landschap, en meer aandacht te vragen voor streekproducten.

Het project kent verschillende werkgroepen waarin bewoners van Schuytgraaf en het omringende platteland samen aan verschillende projecten werken. Het eerste project was de succesvolle Streekmarkt Schuytgraaf in september 2009. Voor het Arnhemse project breekt nu een volgende fase aan: een duurzame samenwerking tot stand brengen tussen de burens en de boeren, en de boeren in de buurt met het wijkplatform, ondersteund door welzijnsorganisatie Rijnland.

Diverse grote steden in Nederland zijn actief op het gebied van zogenaamde voed-

'Locavoren' op zoek naar duurzame voeding

Na de omnivoor, carnivoor of herbivoor, is er nu ook de locavoor of streeketer. Mensen die bewust kiezen voor voedsel van nabij, voor producten die vers zijn, meer smaak hebben en vooral minder kilometers hebben afgelegd. Dat scheelt in de CO₂-puntentelling én in de leegloop van het platteland.. Steeds meer boeren en hun burens in de steden profiteren hiervan. Want een welvarend platteland begint in de stad! Het Netwerk Platteland organiseert hiervoor leergemeenschappen of Communities of Practices. www.netwerkplatteland.nl
<http://www.netwerkplatteland.nl/>

selstrategieën, vanuit duidelijk stedelijk geformuleerde vraagstukken rond duurzaamheid en gezondheid, verbondenheid en leefbaarheid, educatie en bewustwording. Ligt hier een taak voor het opbouwwerk? In Amsterdam Zuid-Oost, waar het opbouwwerk in 2003 startte met het ondersteunen van de wijkbewoners die iets wilden met een streekmarkt, werd die vraag niet eens gesteld. Leefbaarheid en duurzame ontwikkelingen vorm geven, gaan hand in hand. Bewoners betrekken bij de zorg voor hun leefomgeving en gezondheid kan heel goed vorm krijgen door boeren en buurten met elkaar te verbinden.

Projectleider Boeren in de Buurt – GPM Schuytgraaf: Gerwine Wuring, www.aerda.nl
Belangstellenden voor dit werk of voor de bijeenkomst kunnen zich aanmelden bij: c.veldhuysen@movisie.nl
<

www.opbouwwerkadviseur

Vanaf 1 november 2009 kunnen opbouwwerkers online assistentie krijgen bij hun opbouwprojecten. Broekman & Partners openden daarvoor een nieuwe advieslijn. De Opbouwwerkadviseur levert direct advies, in maatwerk en tegen standaardprijzen.

Projecten runnen in de sociale sector is een hele klus, er aan meedoen ook. Vastlopen tijdens het realiseren van projecten, als projectleider, opdrachtgever of teamlid, is eigenlijk even normaal als lastig, zo blijkt uit de adviespraktijk van Broekman & Partners. Om blijvende stagnatie te voorkomen is het handig om tijdig een neutraal deskundige te kunnen raadplegen.

Uitgangspunt van de Online Opbouwwerkadviseur is dat de opbouwwerker in principe zelfstandig een project uitvoert, maar wel behoefte kan hebben aan een advies over lastige beslissingen. Of aan een gesprek over onzekerheden als het wegvallen van toezeggingen, plotselinge weerstand of het ernstig achterop dreigen te raken met de planning. In de eigen instelling is zo'n gesprek niet altijd op korte ter

mijn mogelijk. Dat kan nu dus online. De Opbouwwerkadviseur helpt bij het vinden van een passende en doeltreffende route. Een pad dat altijd persoonsgebonden is en contextafhankelijk. Bij de feedback wordt dan ook altijd rekening gehouden met de wensen voor wat betreft medium of tijd. Uitgangspunt bij het beantwoorden van de vraag is het initiatiefnemend gedrag van de vraagsteller.

Communiceren met de online Opbouwwerkadviseur kan op diverse manieren. Zo kunnen vragen worden voorgelegd via de mail. Voor kwesties die niet met één vraag oplosbaar zijn is een chatbox geopend. Opbouwwerkers kunnen daar hardop denken en gericht feedback verzamelen. Bellen kan ook (010-4 672 453), en hoewel nog weinig gebruikt, kan ook de fax een snel

vervoersmedium zijn. Stukken kunnen via deze 'bakfiets door de ether' worden bezorgd via 010 - 4 654 918.

De assistentie door de Online Opbouwwerkadviseur kan zowel eenmalig als langerlopend worden geboden. Maatwerk staat altijd voorop, ook bij de ICT-vorm: mail, chat, telefoon of fax.

Wat kan de assistentie van de adviseur opleveren? Om te beginnen rust en bezinning. Even pas op de plaats kan nieuwe kracht verschaffen. Duidelijkheid: helder formuleren waar de schoen wringt is vaak al een deel van de oplossing en minder kopzorg omdat vragen per direct aan de adviseur kunnen worden toevertrouwd. Tot slot biedt de adviseur perspectief door handvatten te bieden waarmee weer grip op de ontwikkelingen gekregen kan worden.

Vanaf €50,- excl.btw biedt de online adviseur een antwoord op problemen per mail.

Zie ook: www.opbouwwerkadviseur.nl

Bewonersparticipatie via vouchers

Wat vinden burgers zelf de belangrijkste problemen in hun buurt of wijk? Als zij nu eens zelf de beschikking over wat geld zouden krijgen om de buurt te verbeteren, hoe zouden ze dat geld dan willen besteden?

En welke inspanningen zouden ze zelf kunnen en willen plegen om van die inzet een succes te maken? Dat zijn de vragen die het beleid van bewonersbudgetten motiveren. Deze bewonersbudgetten via vouchers zijn waardebonnen ter financiering van bewonersinitiatieven. In dit systeem krijgen

bewoners zeggenschap over de keuze, de financiering en de uitvoering van hun initiatief. De zeggenschap over de verdeling van het geld over initiatieven, de beoordeling van de initiatieven en de activering van bewoners ligt in handen van een regiegroep van bewoners. Dit verlaagt de drem-

pol om met ideeën te komen en stimuleert de samenwerking tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Evaluatie

Het 'voucher'-experiment is vanaf februari 2009 gevolgd en geëvalueerd om zo de uitvoering en de effecten van het vouchersysteem zichtbaar te krijgen.

Download: <http://www.vrom.nl/Docs/publicaties/9294.pdf>

Vakconferentie Opbouwwerk

2009

De twee gezichten van de crisis

De B.V. Nederland stond er voor de crisis economisch goed voor. Daardoor worden we mogelijk minder hard door de crisis getroffen. En klimmen we sneller dan verwacht uit het dal. Deze licht positieve en relativerende boodschap, onderbouwd door onderzoek en statistieken, kwam van Vic Veldheer van het SCP in zijn inleiding op de Vakconferentie opbouwwerk van 5 november in Nieuwegein. Nieuw is wel dat ook de middenklasse stevig door de crisis wordt getroffen. Natuurlijk, we kunnen de crisis relativeren, maar als de economie weer aantrekt en de arbeidsmarkt door toenemende vergrijzing onder spanning komt te staan, zullen de nu direct getroffen kwetsbare groepen daar niet automatisch van profiteren. We zullen straks hard aan de slag moeten om daaraan te werken. Dat was de andere kant van de 'crisismedaille', verwoordt door René Paas, oud vakbondsman (CNV) en sinds kort bestuursvoorzitter van DIVOSA, in zijn inleiding en reactie op Vic Veldheer. Het opbouwwerk heeft zoals ook de sociale diensten hierin een belangrijke taak te vervullen. Hoe? Over die vraag bogen de circa 170 deelnemers zich in diverse workshops als wijkeconomie, aan het werk in de wijk, frontlijnwerk en tijdens het armoededebat. Ook thema's als het beleidsparticipatie, plattelandsontwikkeling en buurtpedagogiek geven aan dat er voor het opbouwwerk de komende jaren veel werk te verzetten valt. Prikkelend was de bijdrage van Arnold Reijndorp (stedebouwkundig onderzoeker) met zijn pleidooi dat het opbouwwerk zich meer in de dagelijkse tactieken en leefwijzen van individuele bewoners en groepen in wijken moet verdiepen, dan mee moet gaan met de beleidsstrategieën van de overheid. Pas dan is het opbouwwerk in staat de groeiende afstand tussen de onoverzichtelijke beleidsbureaucratie en het dagelijkse samenleven van mensen in wijken te overbruggen.

Op de Vakconferentie manifesteerde de Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland zich met een enquête waaruit bleek dat de overgrote meerderheid van de aanwezigen zich uitspreekt voor samenwerking van de BON met andere beroepsverenigingen uit de sociaal-agogische sector.

Een geslaagde conferentie met wat minder deelnemers dan vorig jaar. Ook het welzijnswerk wordt door de crisis getroffen met bezuinigingen en zal ook genooddaakt zijn scherpe keuzes te maken. De conferentie heeft daar zeker materiaal voor aangeleverd. Het verslag leest u op de volgende pagina's

De burger en de Feiten, cijfers en stemmingen

Tevreden met zichzelf, bezorgd over de samenleving en ontevreden over de politiek. De Nederlandse burger maakt een geestelijke spagaat als het gaat om de staat van Nederland in crisistijd, concludeert Vic Veldheer van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). In zijn inleiding buigt Veldheer zich over het on- en welbehagen van de Nederlandse burger en gaat dieper in op de problemen die de crisis met zich meebrengt. Maar ook toont hij aan dat er door nuchter relativiseringsvermogen een positief gevoel overheerst.

Hoe ervaart de burger de crisis? Aan de hand van drie aspecten behandelt Veldheer zijn statistische gegevens. Welke ontwikkeling heeft de maatschappij doorgemaakt om tot de samenleving te komen waarin wij nu leven? Wat is de huidige situatie in Nederland en vertrouwt de Nederlander zijn land nog wel?

Zeven i's

De laatste jaren wordt er veel gesproken en geschreven over de huidige staat van Nederland. Het is een moeilijk debat met een onderwerp waar lastig handen en voeten aan te geven is. Maar dat zaken in de samenleving fundamenteel veranderd zijn staat buiten kijf, van welke kant dit ook wordt bekeken.

De burger is niet langer het lijdend voorwerp van bestuurlijke maatregelen of een afhankelijk subject van de maakbare samenleving. De burger volgt geen bevelen op van hogerhand, maar verwacht behandeld te worden als een gelijkwaardige onderhandelingspartner. De burger wil zichzelf ontplooiën, tutoyeert zijn baas en weet, al zappend over het internet, wat er in de wereld te koop is. De burger bevindt zich bovendien in het centrum van zijn eigen netwerk.

Deze veranderingen, die vooral te maken hebben met de emancipatie van de burger, hangt Veldheer op aan de vijf i's van SCP-directeur Paul Schnabel: Individualisering, Informalisering, Informatisering, Internationalisering en Intensivering. Veldheer voegt hier nog twee i's aan toe: Invloed van de media en Intimisering. Het laatste wil zeggen dat niets of niemand iets te maken heeft met de privé-sfeer van de burger.

De staat van Nederland

In één jaar tijd kan er veel veranderen. Begin 2008 stond Nederland er heel anders voor: lage werkloosheid, hoge arbeidsparticipatie en een groeiende economie. Bij aanvang van 2009 waren de financiële en economische crises toegeslagen en nam het begrotingstekort toe, kromp de economie en kende Nederland een stijgende werkloosheid vanwege een overspannen arbeidsmarkt. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat de meeste werklozen doorgaans na drie maanden weer een baan hebben gevonden.

Wat betekent dit concreet voor de toekomst? Een komend gevaar ziet Veldheer in sociale uitsluiting, een proces van cumulatieve effecten. Dit zal vaak betrekking heb-

ben op werklozen, maar ook op eenoudergezinnen, AOW-ers, allochtonen, mensen met een slechte gezondheid en arme mensen in het algemeen. Veldheer wijst er echter op dat ook de zogenaamde middenklasse wordt bedreigd. Hun positie is lang niet zo veilig als men geneigd is te denken. Veel middenklassers hebben een laag besteedbaar inkomen vanwege de hoge vaste lasten en een hoge hypotheek. Financiële reserves zijn eigenlijk alleen maar terug te vinden bij 55- en 65-plussers. Het psychologische effect is groot wanneer deze mensen van een degelijk inkomen in de WW terechtkomen en vervolgens terugvallen in de bijstand. Ook is het een misvatting tweeverdieners daadwerkelijk te zien als mensen met twee volwaardige inkomens. De realiteit laat zien dat vaak sprake is van zogenaamde anderhalf verdiener, omdat één van de twee in de deeltijd of zelfs nog minder werkt. De middenklasse is dus kwetsbaarder dan ze op het eerste gezicht lijkt.

De financieel-economische gevolgen van de crisis op arbeidsmarkt en arbeidsparticipatie werken door op de woningmarkt. Goedkopere woningen zijn meer in trek en steeds meer mensen kiezen ervoor te huren in plaats van te kopen. Dit laatste komt ook omdat banken minder hypotheeken verstrekken. Er is minder vraag naar nieuwe (dure) woningen, waar vooral de bouwsector hinder van heeft. Naar schatting zullen er volgend jaar zo'n 50.000 bouwvakkers op straat komen te staan.

Vertrouwen

Hoe staat de burger zelf tegenover de crisis? Opvallend is dat de problemen niet zozeer financieel of economisch van aard zijn, maar vooral ook op het sociale vlak liggen. De samenleving is hét probleem. Er is sprake van een negatieve stemming en problemen in omgangsvormen. Hoger

e crisis

opgeleiden hebben een milder beeld van de crisis. Het cynisme dat mensen hebben over bijvoorbeeld de multiculturele samenleving en Europa wordt in veel mindere mate gedeeld door hoger opgeleiden. Zij hebben een groter vertrouwen in medemens en politiek.

Over het algemeen is de burger tevreden met zijn of haar leven, maar bezorgd over de samenleving en ontevreden over de politiek. Hoe 'we' met elkaar omgaan is voor de meesten een groot probleem.

Voorbeelden daarvan zijn hufterigheid, onverschilligheid, egoïsme, de brutaliteit van jongeren en de neerbuigendheid van hoger opgeleiden. Deze zaken voeren de boventoon. Niet het feit dat de banken omvallen, maar het gedrag van topmensen binnen die bank hebben de aandacht. Het lijkt een tegenstrijdige stemming. Persoonlijk is de burger zeer gelukkig en maatschappelijk tevreden, maar politiek cynisch. Wat opvalt is dat de burger maatschappelijk tevreden is, maar toch vindt dat samenlevingsproblemen hét issue zijn van Nederland anno 2009.

Relatief

Ondanks de negatieve gevolgen van de crisis, zoals de zorgen van mensen over het pensioen, het verlies van banen en dalende beleggingen, overheerst er een licht positief gevoel. Veel mensen hebben weinig last van de crisis. Zij zijn ervan op de hoogte omdat de media er zoveel over schrijven. Zij geven ook toe dat ze slecht zijn geïnformeerd en eigenlijk geen feiten kunnen overleggen. De crisis is misschien ook wel goed en kan louterend werken. De luxe valt weg en nu komen persoonlijke zaken meer aan het licht. Bovendien denkt 60 procent van de mensen dat de economie sowieso wel weer zal aantrekken. Wel is men sceptisch over het gevoerde beleid. De meeste mensen hebben toch een institutioneel

vertrouwen: de oplossing van de crisis ligt in handen van het bedrijfsleven.

1) Vic Veldheer is afdelingshoofd Wonen, Leefbaarheid en Veiligheid bij het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).

<

Opbouwwerke

Geheel in het teken van deze conferentie bracht Divosa-voorzitter René Paas de verschillende gezichten van de economische crisis voor het voetlicht. Met de uitdagende titel 'Aan de bak!' wees Paas met zijn voordracht op de positieve effecten die de crisis voor het opbouwwerk ook kan hebben. Juist moeilijke tijden kunnen mensen samenbrengen.

Nadat Vic Veldheer het spits had afgebeten, was René Paas de tweede spreker van het algemene gedeelte van de conferentie. Paas, voorheen onder andere jarenlang wethouder in Groningen en voorzitter van de CNV-vakcentrale, is sinds 1 september bestuursvoorzitter van Divosa, de Nederlandse vereniging van gemeentelijke managers op het terrein van werk, inkomen en sociale vraagstukken. Paas heeft zowel een juridische en bestuurskundige achtergrond en deze multidisciplinaire basis kan hij inzetten bij zijn uiteenlopende werkzaamheden. Sinds hij bij Divosa begon, ervaart hij van dichtbij hoe complex de processen rond de sociale zekerheid kunnen zijn. Voor Paas is bij Divosa de kernvraag hoe het instituut kan bijdragen om dit systeem voor de burger te vergemakkelijken.

De crisis is zonder twijfel een van de meest besproken onderwerpen van dit moment. Hoe staan we er op dit moment eigenlijk voor? En wat is de reikwijdte van de crisis voor bijvoorbeeld de sociale sector en het opbouwwerk?

In de media verschijnen regelmatig berichten dat alweer licht schijnt aan het einde van de tunnel. Maar welke tekenen ondersteunen dit beeld? Paas presenteert hier-

voor een aantal macro-economische cijfers. *Het Internationaal Monetair Fonds* (IMF) publiceerde onlangs positieve cijfers over de economische situatie in Nederland. *De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling* (OESO) stelde zelfs dat de ergste crisis in Nederland op dit moment eigenlijk al voorbij is.

Is er dan al sprake van *business as usual*? Wat dat betreft is Paas terughoudend. "Volgens het Centraal Plan Bureau (CPB) is de bodem in zicht, maar dit betekent uiteraard nog geen verbetering." We moeten tevens leren van de crisis, want die biedt ook kansen. De werkloosheid echter is een van de grootste directe gevolgen van de economische malaise. Vooral in de grote steden stijgt het aantal aanmeldingen bij het UWV enorm en de jeugdwerkloosheid is hoger dan ooit. Als iemand zijn baan verliest staat de wereld voor die persoon op z'n kop. Zelfontplooiing wordt bemoeilijkt en het contact met collega's valt weg. Behalve de werkloosheid gaat bovendien ook tijdens de crisis de vergrijzing door.

Cynisme

De crisis is dan ook katalysator voor een al langer in de samenleving sluimerend cynisme. Te grote instituties kunnen burgers vreemden van een overheid die in hun

ogen geen gezag meer uitstraalt, zoals Fortuyn in zijn boek *De verweesde samenleving* al in 1992 liet zien. Volgens Paas is het beeld dat Fortuyn daarin schetste nog steeds actueel. Paas neemt hiervoor de jeugdzorg als voorbeeld. De laatste jaren is hier een enorme hoeveelheid energie ingestoken, en zijn er vele publicaties verschenen en aanbevelingen gedaan. Maar welke resultaten zijn hiermee tot dusver geboekt? De belangrijkste vraag die mensen in de jeugdzorg zich zouden moeten stellen, is 'hoe wil je zelf dat het gaat? Welke zorg zou je eigen kind in een jeugdinstelling moeten krijgen?' Volgens Paas zouden de belangrijkste elementen moeten zijn: snel gezien worden, binnen een vertrouwde omgeving, met een doortastende werkwijze en indien nodig het bijtijds krijgen van specialistische hulp. Deze manier van werken is echter in de huidige structuur van de jeugdzorg niet goed te realiseren, omdat deze 'te vervreemdend en verbrokken is'. Dit dient volgens Paas dan ook te worden aangepakt. Dezelfde kritische houding zouden opbouwwerkers in hun eigen werkgebied moeten hebben. 'Hoe zou ik zelf als wijkbewoner geholpen willen worden?'

Paas was groot voorstander van de wijk-aanpak van minister Winsemius, het met wijkbewoners resultaatgericht werken, waarbij het Rijk actief in leefbaarheid van wijken diende te investeren. Des te groter was de teleurstelling toen deze methodiek - althans in de publieke opinie - niet onfeilbaar bleek. Ook dit was een voedingsbodem voor cynisme en voor bepaalde stromingen in het politieke bestel. Paas waarschuwt echter niet weg te duiken achter de dijken. "Als opbouwwerker zou je iedere dag opnieuw moeten kijken waar je opdracht ligt in het werk. Vergelijk het met het kinderprogramma Bob de Bouwer: iedere aflevering behandelt één probleem."

's aan de bak!

Moeder

Niet alleen de vraag 'hoe zou ik het zelf willen', 'wat draag ik bij' of 'wat is mijn opdracht', maar ook 'weet je moeder wel dat je dit doet' kan volgens Paas een goede leidraad zijn. "We weten allemaal dat falend gedrag een van de oorzaken was van de crisis. Daarom zouden we af moeten zien van exorbitante bonussen." Voor consument of wijkbewoner is net zo goed een rol weggelegd. Zelf meedoen en meedenken is enorm belangrijk. Hoe duurzaam is mijn bank eigenlijk? Het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) is populairder dan ooit en een grote onderneming als IKEA investeert in duurzaam hout voor zijn producten. Consumenten kunnen door hun weloverwogen keuze - of door gezaghebbend 'nee' te zeggen - dergelijke zaken afdwingen. Volgens Paas geldt hetzelfde voor wijkbewoners. Geef aan wat je zelf zou willen. Denk actief mee hoe ik graag geholpen zou worden. "Meedoen is winnen."

Reacties

De voordracht van Paas levert een aantal interessante reacties op uit de zaal. Wat als de sociale diensten falen? In de twee maanden dat Paas voor Divosa werkzaam is, heeft hij gezien dat een van de tradities van Divosa transparantie is. "Elkaar snoeihard de waarheid vertellen, dat is ontzettend belangrijk." Voorkom achterstallig onderhoud van bepaalde groepen in de samenleving, wees proactief en dus op tijd. Op de vraag of we niet toe zijn aan een nieuwe opdracht in het opbouwwerk, antwoordt Paas: "Of dienen we de oude opdracht af te stoffen?" De belangrijkste taak op dit moment is het uit de buurt blijven van cynisme, daar schuilt een groot gevaar. "Stel jezelf de vraag, wat voeg ik toe? Begin met het terugverdienen van je salaris. Zorg dat je je eigen prioriteiten goed voor ogen hebt. Er zijn zoveel goede initiatieven, maar wordt er daardoor niet

langs elkaar heen gewerkt? In dat geval dien je alles uit je handen te laten vallen en eerst dat communicatieprobleem op te lossen."

Makelaars bij alledaag

Het probleem van de wijk en de pr

De derde inleider op deze vakconferentie, Arnold Reijndorp, is hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de VROM-raad. Hij houdt een pleidooi voor kleinschaligheid. Dat heeft als kenmerken vanzelfsprekend- en vertrouwdheden, waardoor groepen meer samen doen.

De spreker wil de stad als theater zien. Hij illustreert deze wens met hulp van een foto van een plein. Autochtone ouderen zitten hier op een bankje en kijken naar een vijver, met spelende kinderen van Marokkaanse, Turkse en Surinaamse afkomst. Deze ouderen houden zowel de kinderen als hun moeders in de gaten. Dit staat haaks op de veelvuldige ontmoetingen in de eigen groep.

Reijndorp constateert dat het crisis is in Nederland, maar vraagt zich af of het ook crisis is in het opbouwwerk. Samenlevingsopbouw is een succes, omdat iedereen dit doet, van buurtagent tot wijkcoördinator. Maar is dat ook het vak van een opbouwwerker? Deze professional is volgens Reijndorp niet langer de uitvoerder van emancipatorische strategieën, zoals inspraakprocessen in de fysieke woonomgeving. Anno 2009 is voor de sociale pijler een opbouwwerker een moderator van verandering, aanpassing en vernieuwing. Ofwel: een makelaar bij alledaagse dilemma's. Zij dienen te werken aan herstel van vertrouwen en vertrouwdheid in het collectieve en publieke domein, aan tactische verwantschappen.

Waarom eigenlijk wijken?

Wijken komen regelmatig in het nieuws, als het gaat over Marokkaanse jongeren, politie-incidenten en brandende auto's. De

wijk is een enorm gebied. Als men over een voorval in de buurt in de krant leest, heeft men niet het idee dat dit in zijn of haar nabijheid is. Vaak moet men zich bovendien verantwoorden waarom men in een bepaalde wijk of buurt woont.

De wijk wordt vaak overvraagd en overbelast. Diverse strategieën stapelen zich op. In het WRR-rapport 'Vertrouwen in de buurt' wordt de wijk aangewezen als grondgebied waar vernieuwing van de democratie van start moet gaan. In de wijk dient de vermaatschappelijking van de gezondheidszorg te gebeuren. De wijk wordt ook tot vindplaats benoemd van allerlei natuurlijke oplossingen. De wijk is hierbij te groot en te klein: het wordt uitvergroet in plaats van een precieze duiding van richting en doelen. Tot slot vindt er stigmatisering plaats. Mensen krijgen het idee dat zij niet in een goede wijk wonen, en maken dit tot onderdeel van hun beleving. Deze reputatieschade veroorzaakt scheidingen tussen groepen.

Volgens Pierre Mayol¹ is de buurt altijd ook het terrein van anderen. De beleving van bewoners is dat deze mensen een andere leefstijl hebben. In de buurt wonen verkeerde etnische groepen en rijden auto's waarin men niet gezien wil worden. De buurt is de collectieve organisatie van individuele trajecten (tactieken). In een wijk of

buurt, ook in winkels, is men afhankelijk van voorzieningen van anderen. Deze 'anderen' vormen ook een gemeenschap van klanten.

Michel de Certeau plaatst maatschappelijke strategieën tegenover alledaagse tactieken². Als maatschappelijke strategie noemt hij emancipatie, met als voorbeeld de arbeidersbeweging in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw. Ook onderwijs, gezondheidszorg, de combinatie van licht, lucht en groen en gemeenschap zijn maatschappelijke strategieën. De alledaagse tactieken bestaan uit dagelijkse routines en rituelen. Toonbeeld hiervan is het loopje naar het postkantoor, de winkel om de hoek, de Marokkaanse visboer en de verandering van C1000 naar Albert Heijn.

Leefwerelden

In een wijk of buurt onderscheidt Arnold Reijndorp groepen met verschillende levenswijzen of karakteristieken, met uitdijende en inkrimpende leefwerelden. Hij noemt de oorspronkelijke stedelingen, die hun winkels zien inkrimpen en hun burelen zien vertrekken. Daarnaast benoemt hij de Marokkanen, die hun groep zien uitdijen. De derde groep zijn de nieuwe stedelingen, die vaak hoog opgeleid zijn. Zij bezoeken eerst de voorzieningen van de oorspronkelijk stedelingen en drukken hier vervolgens hun stempel op. Een gewenste groep, de creatieve kenniswerkers, is een groep die er tussenin zit en zich niet herkent in de hoogopgeleiden. Amsterdam kent volgens de inleider twee verhalen. Aan de ene kant de hoogopgeleiden en aan de andere kant de probleemwijken en groepen, waar problemen kunnen ontstaan. Met het toe-eigenen van levenswijzen vindt tegelijkertijd een ont-eigening plaats. Publieke familiariteit bestaat uit een groeiende vertrouwdheid en vertrouwen, maar deze kan ook afnemen. Men kan bij-

gse dilemma's

professional

voorbeeld naast elkaar op een bankje plaats nemen: het hoeft niet altijd te botsen.

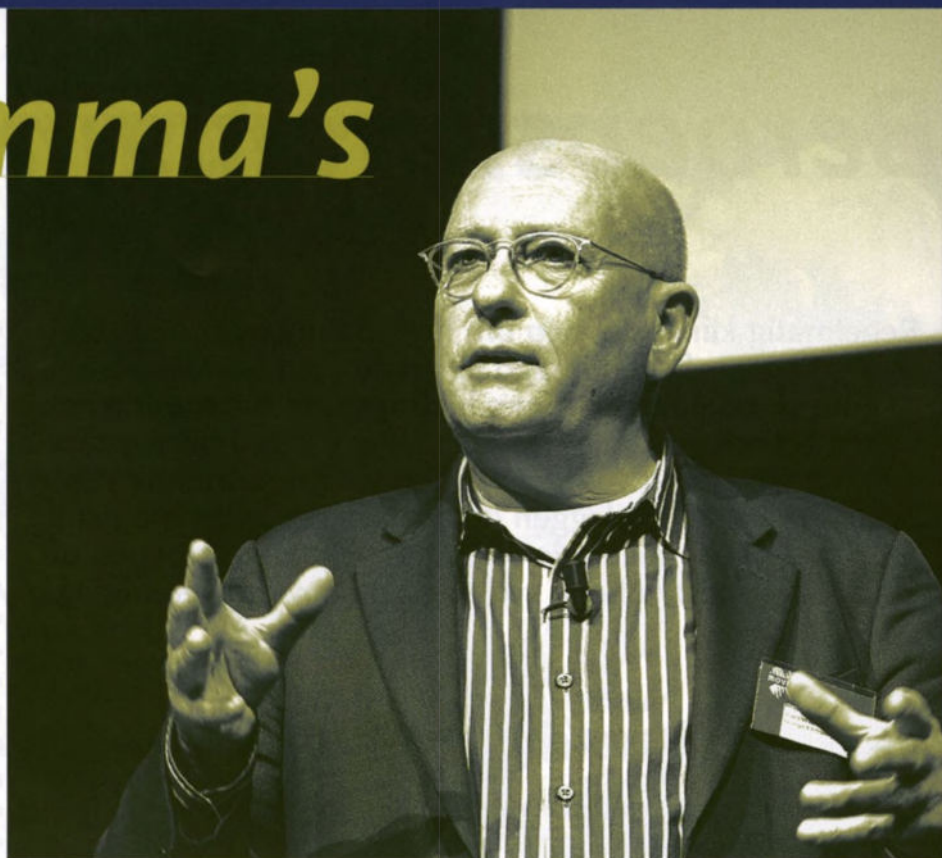
Door sloopplannen van de gemeente begeleidde de opbouwwerker vroeger participatie- en inspraakprocessen. Na de fysieke pijler ontstond de sociale pijler, die zich niet wil laten opzuigen door maatschappelijke strategieën. Hieruit volgt dat een professional geen verlengstuk is van emancipatorische strategieën, maar een moderator van verandering, aanpassing en vernieuwing. Deze maatschappelijke strategieën bepalen immers waar geld ingezet wordt. Professionals worden hierdoor medeplichtig gemaakt: Bram Peper bepleitte lange tijd geleden dat professionals dicht bij de mensen dienen te blijven. Zij kunnen 'makelen' bij alledaagse dilemma's.

Lakmoesproef

Arnold Reijndorp illustreert zijn betoog met de lakmoesproef voor een wijk, die ook voor nieuwkomers geldt. In samenwerking met Joke van der Zwaard schreef hij in 2007 een artikel dat ingaat op de vraag: 'Kan ik hier mijn kind laten opgroeien?' Deze vraag staat tegenover de gebruikelijke getallen, die een basis vormen voor een monitor.

Ouders willen voor hun kinderen onderwijs van goede kwaliteit en diversiteit. Zij willen ook kwaliteit in culturele en sportvoorzieningen, met weinig problemen 'achter de voordeur'. Voor een goede (fysieke) ontwikkeling van hun kinderen is ontdekkingsruimte nodig. Dit vereist vertrouwen van ouders in zelfredzaamheid van hun kinderen en veiligheid van de woonomgeving. Deze veiligheid komt tot stand door zelfredzaamheid en betrokkenheid van volwassenen. Een citaat:

[...] 'Vertrouwdheid vergroot het vertrouwen in de wijk en de medebewoners.

Volwassenen en kinderen gaan elkaar herkennen en dat kan weer een positief effect hebben op het gedrag en betrokkenheid van volwassenen naar kinderen; en andersom.'

Gewenst is een levendige wijk, met meer kinderen, ouders en ouderen op straat. Het concept van de brede school is in de praktijk vaak uitgeroeid tot een groot gebouw. Multifunctionele accommodaties (mfa's) en voorzieningen hoeven niet geconcentreerd te worden, maar verdeeld en slim gecombineerd. Bedrijvigheid en winkels zijn welkom.

Om deze levendige wijk te realiseren, dient in het collectieve en publieke domein gewerkt te worden aan tactische verwantschappen en aan herstel van vertrouwen en vertrouwtheid.

Kanttekeningen

Een aanwezige in de zaal reageert met de opmerking dat 'voor corporaties de omslag niet telt van het uitvoeren naar het makelen van alledaagse belangen'. Een medewerker van Eigenwijks in het Amsterdamse Slotervaart vindt dat 'het opbouwwerk de revolutie niet kan organiseren, maar wel mensen met elkaar kan verbinden'. Zijn col-

lega meent dat men ruimte moet zoeken bij het opstellen van offertes en de financiering. Haar ervaring is dat corporaties langzaam omgaan voor het 'makelen'. Een opbouwwerker uit Hoogvliet-Schiedam meent dat opbouwwerkers tandoeloes zijn geworden, met een rugzak de wijk moeten intrekken en ruimte moeten pakken. Volgens hem moet men zich niet laten leiden door het geld. Een volgende inbrenger meent dat 'binnen de grenzen van het opbouwwerk dit per module aangepast dient te worden'. Een andere reactie vormde de idee 'dat een opbouwwerker zich meer dient te richten op een pinautomaat in de buurt dan op een koffieochtend'.

1) Pierre Mayol is auteur van onder andere 'The Practice of Everyday Life'.

2) Michel de Certeau was een Franse Jezuïet en wetenschapper die werkzaam was als historicus, filosoof, theoloog en psychoanalyticus. Zijn bekendste en meest invloedrijke werk is 'The practice of Every Day', waarin hij een onderscheid maakt tussen tactiek en strategie.

<

Beroepsvereniging, zelfsta

Regelmatig klinkt de roep om het opbouwwerk een steviger beroepsprofiel en imago te geven. Een beroepsvereniging zou daaraan kunnen bijdragen. In deze workshop wordt gezocht naar de waarde van een eigen beroepsvereniging. Voorzitter Marcel Van Stralen en secretaris Peter Overmars van BON leggen de aanwezigen twee mogelijkheden voor: een federatie met andere beroepsgroepen uit de sociale sector of een volledig zelfstandige vereniging?

Van Stralen, jarenlang werkzaam als opbouwwerker in Hilversum, doceert Social Work aan de Hogeschool Utrecht en is voorzitter van de vernieuwde *Beroepsvereniging Opbouwwerk Nederland* (BON). BON-collega Overmars was voormalig opbouwwerker in Apeldoorn en welzijnswerker in Harderwijk. Aan de hand van stellingen peilen zij bij de aanwezigen in hoeverre het nuttig, haalbaar en 'rendabel' is dat er een beroepsvereniging voor het opbouwwerk is.

BON

Bij de BON zijn kortgeleden een aantal veranderingen doorgevoerd. De vereniging is kritisch tegen het licht gehouden en vernieuwd, en er trad een nieuw bestuur aan. Ook ontstond het idee om een nieuwe beroepsvereniging op te richten, 'om het belang van de professionalisering van het opbouwwerk te behartigen'. Bij het onderzoeken van dit idee werd duidelijk dat er een aantal belangrijke raakvlakken bestonden met twee andere beroepsverenigingen: de *Beroepsvereniging Jongerenwerk* (BV Jong) en de *Beroepsvereniging Kinderwerk*. Vanuit de BON werd daarom het idee geopperd om een soort federatie voor sociaal-cultureel werk op te richten. Van Stralen en Overmars willen graag van de aanwezige opbouwwerker weten in hoeverre zij een dergelijk samenwerkingsverband toejuichen.

Van Stralen stelt dat het voor andere beroepen vaak vanzelfsprekend is zich in te schrijven bij een beroepsvereniging. Opbouwwerkeren doen dat niet. Volgens Van Stralen komt dat doordat opbouwwerkeren ontzettend goed zijn in het organiseren van bewonersinitiatieven en het bij elkaar brengen van mensen, maar slecht als het aankomt op het organiseren van henzelf. Dat is uiteraard ook niet eenvoudig, want hoe krijg je goed contact met de achterban?

Beroepsprofiel

Paul Vlaar is projectleider vernieuwing beroepsstructuur bij MOVISIE en houdt zich bezig met de ontwikkeling van beroepsprofielen. Hij stelt dat het goed zou zijn om het opbouwwerk op een moderne manier te benaderen. Bij MOVISIE wordt gewerkt aan *beroepscompetentieprofielen*, de omschrijving van taken en competenties van beroepskrachten in een bepaalde beroepsgroep. Van veel beroepen in de sociale sector bestaan deze profielen al, van het opbouwwerk echter - een officieel erkend profiel althans - nog niet. Wanneer werkgevers bekend zijn met het beroepsprofiel en deze erkennen, krijgt het beroepsprofiel van opbouwwerker een steviger status, aldus Vlaar. Voor het opstellen van een dergelijk profiel verdient een aantal andere zaken de aandacht. Moet het een profiel puur voor het opbouwwerk gelden? Of - met de optie van een federatie voor sociale

beroepen in het achterhoofd - ook voor andere sociaal-culturele beroepen? En in hoeverre kan het profiel worden doorvertaald naar het onderwijs? Sluit het hbo-profiel hier wel op aan? Het onderwijs zou volgens velen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de versteviging van de status van de beroepsgroep. Vaak wordt gezegd dat meer dient te worden uitgegaan van belevingen, beroepstrots en het uitwisselen van ervaringen binnen de beroepsgroep.

Bij een agogisch platform zijn volgens Overmars twee speerpunten. In de eerste plaats moet worden bepaald of er een - al dan niet verplichte - ledenregistratie van de beroepsgroep zou moeten plaatsvinden, dit om de kwaliteit te waarborgen. "Als je je beroep serieus neemt, mag je ook eisen stellen." Daarnaast zou het platform het beroep van opbouwwerker dienen te professionaliseren. Er zou dan zelfs een vorm van tuchtrecht kunnen worden ingesteld waarmee leden kunnen worden berispt.

Imagoprobleem

Workshopdeelnemer Hay van der Sterren, docent aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, ziet mogelijkheden voor een nieuwe beroepsvereniging en een erkend beroepsprofiel. Veel opbouwwerkeren zijn pas laat in hun carrière het opbouwwerk ingegaan. "Er zijn maar weinig studenten die al tijdens hun opleiding opbouwwerk gaan doen. Vaak wordt opbouwwerk afgedaan als moeilijk gedoe in stoffige buurthuizen", aldus Van der Sterren. Dat kan volgens hem voor een deel worden toegeschreven aan het feit dat opbouwwerk kampt met een imagoprobleem. Andere aanwezigen onderschrijven die gedachte. Het opbouwwerk heeft nog te vaak een 'geitenwollensokkenimago'. Opvallend genoeg wordt dit mede in stand gehouden door de opleiding. "Jongerenwerk en opbouwwerk worden nou niet echt gepromoot door docenten. Het accent wordt veel meer gelegd op kunst, muziek

ndig of als federatie

en culturele thema's binnen de opleiding." Docenten zouden vanwege het slechte imago zelfs hun studenten afraden het opbouwwerk in te gaan.

Het imagoprobleem kan ook worden benaderd aan de hand van een zogenaamde position paper, een publicatie waarmee officiële standpunten en aanbevelingen van een organisatie over bepaalde thema's naar voren worden gebracht. Een position paper voor het opbouwwerk kan worden gebruikt als lobbyinstrument. Fenny Gerrits houdt zich bij MOVISIE bezig met dergelijke stukken. "Het is erg eenvoudig om tegen de beroepsgroep aan te schoppen. Die moet beter worden beschermd", aldus Gerrits. "Ook in andere EU-landen is sprake van dergelijke problemen. Nergens kan echt sprake zijn van een beroepsgroep voor opbouwwerkers. Dat is mede te wijten aan het gevoerde beleid, het beroep wordt niet genoeg erkend." Het opstellen van een position paper voor het sociaalagogisch platform is echter geen eenvoudige klus. Gekeken moet worden naar de overeen-

komsten tussen de inhoud van de beroepen en naar gelijke belangen.

Gemengde reacties

Op de vragenlijst over de BON die de conferentiegangers konden invullen, waren er van de 46 reacties maar zes die voor een aparte, specialistische vereniging waren. Een van de workshopdeelnemers juicht het initiatief van een federatie zeker toe, mits er onder de koepel een eigen tak van opbouwwerkers blijft bestaan. "Met een federatie kan er worden samengewerkt. Op die manier kan expertise worden ingebracht en uitgewisseld." Een andere deelnemer geeft aan dat in Zwolle een aantal jaar terug werd geëxperimenteerd met een dergelijke constructie. "In de conceptnota die volgde kwam naar voren dat het niet handig was, ook omdat er problemen ontstonden rond de aanvraag van subsidies." HAN-docent Van Sterren vraagt zich af of door een vereniging meer beroepstrots zal worden gekweekt. "Het blijft een experiment." Ook geeft hij aan dat het promoten

van de vereniging niet via docenten van hogescholen, maar via de leden van de vereniging zelf dient te gaan. Een ander reageert enthousiaster: "Ik vind dat jullie, naast het geld voor het lidmaatschap, ook wat mogen terugvragen als mensen lid worden van de vereniging. Ik kan bijvoorbeeld wel gastlessen komen geven. Op die manier wordt het aantrekkelijker lid te worden, omdat er allerlei voordelen geboden worden."

Volgens Fenny Gerrits is het eigenlijk 'gênant' dat iedere opbouwwerker zich op dit moment nog laat vertegenwoordigen door zijn werkgever en niet door een erkende beroepsvereniging. "Dat geldt overigens ook voor andere beroepen in de sociale sector." Al dertig jaar is er sprake van hetzelfde enthousiasme en dezelfde knelpunten, aldus Paul Vlaar. "Dit zou een methode kunnen zijn om deze vicieuze cirkel eindelijk eens te doorbreken."

<

Wijkeconomie en onde

In deze workshop hielde Nathan Rozema, directeur van onderzoek- en adviesbureau Labyrinth een presentatie over wijkeconomie. Driek Berkers, opbouwwerker bij de Stichting Welzijn Helmond vertelde over zijn werkervaring met ondernemersparticipatie in Binnenstad-Oost. Chris Veldhuysen van MOVISIE was nieuwsgierig naar soortgelijke initiatieven.

De gebruikelijke wijkaanpak is die met een problematische invalshoek, met veel aandacht voor bewoners met een lage sociaal economische status. Sociaalgeograaf Nathan Rozema neemt sociaal kapitaal en ondernemerschap als uitgangspunt. De uitspraak 'Een eigen bedrijf geeft grip op je eigen leven' is tekenend hiervoor.

Slechts zes van de veertig wijkplannen van ex-minister Vogelaar belichten echter het ondernemerschap, waarbij uitgegaan wordt van kracht en kansen.

Het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) ziet een daling van het grootbedrijf, maar juist een toename van het aantal kleine bedrijven en zelfs een enorme groei van Zelfstandige Zonder Personeel (ZZP'ers). Steeds meer mensen starten uit huis. De potentie is groot. De Kamer van Koophandel meldde dat in 2007 drie miljoen mensen een bedrijfsstart overwoog, waarvan twintig procent concrete plannen had. Van deze laatste groep is twaalf procent daadwerkelijk gestart.

Migranten starten bijna twee keer zo vaak een bedrijf als autochtonen. De levensduur van deze bedrijven is echter de helft korter dan die van autochtonen. Wel nemen faillissementen van allochtone starters sterk af. Verschuiving vindt plaats naar minder risicovolle branches. Van de niet-westerse allochtonen zijn Turkse zelfstandigen het grootst in aantal. Er is een Landelijke Federatie van Turkse ondernemers, met regionale afdelingen. Op de tweede plaats staan Chinese, daarna Marokkaanse en ver-

volgens Antilliaanse ondernemers (Bron: SCP, 1994-2004).

Het MKB is vooral gevestigd in het stadscentrum, of aan de rand ervan. In woonwijken bevinden zich in totaal 380.000 bedrijven, niet eens op een bedrijventerrein. ZZP'ers zijn hierbij niet meegeteld!

Perspectief

Bij het maken van gebiedsplannen worden bewoners betrokken. Zelfstandigen worden echter hooguit als bewoner betrokken en niet aangesproken als ondernemer. Want wie organiseert de ondernemersparticipatie? De afdeling Economische Zaken van de gemeente Den Haag ontdekte in de wijk Mariahoeve achthonderd actieve geregistreerde ondernemers. Deze zelfstandigen wilden onderling contact. Samen met organisatieadviesbureau De Beuk organiseerde de gemeente voor hen een bijeenkomst. Bij de wijkactieplannenconferentie in Rotterdam bleken ondernemers te ontbreken, wèl waren er allerlei coaches en intermediairs. Ondernemers zijn vaak sceptisch naar instellingen en organisaties. Vanuit de inhoud is het raar dat zij niet worden betrokken in de wijkaanpak, terwijl zij potentieel zijn en over sociaal kapitaal beschikken. Ook zij hebben belang bij wijkverbetering. De focus ligt vaak op grote bedrijven, terwijl startende en doorgroeiende ondernemers juist kunnen bijdragen aan levendigheid in een wijk. Door een botum-upbenadering kunnen zij aansluiting vinden bij hun wijkbewoners.

Een gemeente praat alleen met collectieven, zoals een ondernemersvereniging. Bij projecten zetten zij expertise in, die na afloop weer verdwijnt. Het opbouwwerk kan meer aandacht geven, vertrouwen winnen en is niet weg na één dag. Zij moet wel mandaat veroveren. Dit kan door het schrijven van een projectplan en het benoemen van een trekker; per situatie verschillend. Bovendien kan zij de aanpak introduceren van 'plugging-the-leaks'. Hierbij gaat een ondernemer naar een collega-ondernemer binnen de wijk, die bijvoorbeeld drukwerk kan organiseren (zie: www.pluggingtheleaks.org).

Helmond

In de gemeente Helmond waren afspraken dat opbouwwerk bewonersondersteuning inhield. Driek Berkers werkt sinds 2001 als bewonersondersteuner in de herstructureringswijk Binnenstad-Oost, met tienduizend bewoners. Tot 2006 had Driek Berkers zijdelings te maken met de revitalisering van de Heistraat en de gevestigde ondernemers. Na afloop van een gemeentelijke informatieavond over de inrichting van een plein aan het einde van de Heistraat, knoopte Berkers een informeel gesprek aan met een aantal ondernemers. Zij mopperden dat de gemeente prioriteit gaf aan het centrum van de stad en hen aan hun lot overliet. Berkers maakte een aantal provocatieve opmerkingen, waarbij hij de ondernemers adviseerde om het initiatief naar zich toe te halen. Hij suggereerde hen om een toekomstvisie te ontwikkelen, apart van de gemeente. Via de regeling 'Ruimte voor Contact' diende hij een verzoek voor deze Heistraatzelfstandigen, met inzet van de ateliermethode. In vijf bijeenkomsten formuleerden de ondernemers hun toekomstvisie op de straat als winkelstraat, met daarbij hun eigen en andermans bijdrage. Driek kreeg ambtenaren zover dat zij ruimte gaven aan deze stap. In het voorjaar van 2008 vond het ondernemersatelier Heistraat plaats. Het resultaat was een ondernemersvisie die op belang-

ndernemersparticipatie

rijke punten verschilden van die van de gemeente. Er was een nieuw, jong bestuur gevormd met een werkplan voor 2008/2009.

Begin 2009 was ongeveer tachtig procent lid van de ondernemersvereniging, waaronder veel allochtonen. Samen met de gemeente zijn zij nu druk bezig met een herziene toekomstvisie. De planuitvoering van de winkelstraat houdt de ondernemersvereniging scherp in de gaten! Afgelopen zomer was er een grote braderie, met rapper Ali B. en 18.000 bezoekers. Nieuwe ondernemers hebben belangstelling en er is een actief handhavingbeleid. Kortom: veel dynamiek en actie!

Verbindingsfunctie

In dit proces blijkt de opbouwwerkmethode prima te werken. Deze werkwijze verschilt niet veel van bewonersondersteuning. Belangrijke elementen zijn de provocatie, het toe-eigenen en behouden van het initiatief en 'het nimmer spelen van een uitwedstrijd'. Het denken in termen van doelen, het maken van tussenstappen en creëren van draagvlak blijft van belang, zoals het langsbrengen van een infobulletin. De ateliervorm blijkt een aansprekende methode. Opbouwwerker Driek Berkers kent politici, ambtenaren en bewoners goed. Achter de schermen voert hij een 'stille' regie.

De upgraden van de Heistraat is meer een onderdeel geworden van de totale wijkver-

betering. De Heistraatbraderie en het wijkhuis zijn klanten geworden van de ondernemers.

Basisschoolleerlingen gaan op excursie bij ondernemers in de straat, bijvoorbeeld naar de Turkse bakker. De ondernemers zetten zich nu in voor een snelle realisatie van woningbouwprojecten. Er zijn gedachten over een sociaal restaurant of ouderenmaaltijdservice. Verhuurders zien het belang van een goede winkelstraat en investeren in de Heistraat. Zij kopen lege winkels op, om criminaliteit te voorkomen. Stichting Welzijn Helmond zag in dat voor leefbaarheid ondernemersparticipatie net zo belangrijk is als bewonersparticipatie. Zij zoekt naar creatieve dwarsverbanden.

Andere voorbeelden

In Almere gaven ondernemers tijdens een bewonersbijeenkomst een signaal af. Samen met de woningbouwvereniging bracht het opbouwwerk ondernemers bij elkaar en maakte zij budget vrij. Een vroeger 'Mooi zo, goed zo'-project verzorgde de sponsoring. Voor een aanpak met 'standaard plak-en-knipwerk' waren zij gewaarschuwd. Hun methode was open: 'Wat willen de ondernemers?' 'Wat kan de wijk voor hen betekenen?' Ondernemers zijn elkaar gaan ondersteunen, bijvoorbeeld met het schrijven van teksten en flyers.

Ineke Pol uit Doetinchem vertelt over regelmatige bijeenkomsten met Vereniging van eigenaren, projectontwikkelaars en derge-

lijke. Hier kwam het Kunstenaarscollectief uit voort, die trapsgewijs huur betaalt in de wijk Veentjes. Deze wijk kampt met leegstand. Een ander voorbeeld is het opknappen van terrassen..

Kinderen in de wijk Pendrecht in Rotterdam maken een fietsronde in een jaarlijks evenement. Belangrijk is om iets te organiseren waar ondernemers (fietshandelaren) en bewoners elkaar tegenkomen. Het hoeft niet altijd zwaar te zijn. Dit geldt ook voor festiviteiten als een braderie en een carnavalsoptocht.

'Onzichtbare' ondernemers zijn te traceren, via het (handels)register van de Kamer van Koophandel. Een opbouwwerkster uit Apeldoorn keek in de Gouden Gids en vervolgens op postcode, om zo voor een evenement een kapster en een nagelstudio in te schakelen. Zij organiseerde een keer een beurs, waar ondernemers hun wensen neerlegden. Het was een dynamische avond, maar kostte op jaarbasis ongeveer zeshonderd uur aan organisatietijd. In kleiner verband is een veiling een idee. Een kritische opmerking betrof dat het opbouwwerk vaak in samenwerking blijft hangen, terwijl iemand het initiatief moet nemen, zoals bij de Amsterdamse Noord-Zuidlijn. Het opbouwwerk kan meer signaleren, zo van: 'Gemeente, wordt wakker!'

<

Aan het werk van

Opbouwwerkers spelen geen centrale rol in de activering van werkzoekenden, vinden workshopleiders Gerhard Hup (HUP Management & Advies) en Catrinus Egas (Bureau Aanz). De opbouwwerker is belangrijk in het proces, maar niet als regisseur. "Het gaat erom de juiste rol te pakken bij dergelijke projecten. De opbouwwerker gaat niet over werkgelegenheid, dat is zijn vak niet, maar hij is wel een onafhankelijke partij." Een visie die een boeiende discussie tot gevolg had.

ook voorbij zijn", vindt Hup. "Al verlenen we soms een baan met een jaar. Het is belangrijk de werkzoekende mee te geven dat de begeleiding eindig is." In 60 procent van de gevallen stroomden mensen door naar vast werk.

Bekendheid in de wijk

Voor de wijkbewoners was het project wel even wennen. Natuurlijk waren er bewoners die 'liever geen buitenlander over de vloer hadden om de boodschappen te doen'. Maar wie gebruik wilde maken van een dienst, moest het doen met degenen die hem kwam uitvoeren. "En dan blijkt die buitenlander hartstikke aardig", zegt Hup, "en mag de volgende keer gewoon terugkomen. Op die manier maak je dus het échte contact tussen bewoners."

Een andere belangrijke succesfactor was dat Werk aan de wijk steeds de vinger aan de pols hield: "Echte frontlijnsturing. Iedere twee maanden gingen we in gesprek met bewoners en om ze te vragen wat ze van de dienstverlening vonden en wat ze nodig hadden. Zo kreeg Werk aan de wijk steeds meer ambassadeurs in de wijk. Die frontlijnsturing is essentieel. Wij zijn in Nederland vooral goed in beleidssturing: het luisteren naar wat we moeten doen en dit heel goed registreren. Maar ik vind dat we ruimte moeten geven aan de professional in de wijk, laat die antwoord geven op de vraag wat een wijk nodig heeft."

Rol opbouwwerk

Gerhard Hup en opbouwwerker Catrinus Egas vroegen de deelnemers op flip-overs aan te geven welke rollen en kansen ze voor het opbouwwerk zagen in een dergelijk project. Hup kon zich erg vinden in termen als 'adviserende rol, initiëren, bijbrengen van partners'. Ook de opmerking 'de dood of de gladiolen, samen met anderen' sprak hem aan. Hij was minder enthousiast over de rol die sommige opbouwwerkers voor zichzelf zagen weggelegd: 'het

De afgelopen jaren was Gerhard Hup projectleider van het Bredase project Werk aan de wijk. Belangrijkste doelen van het project zijn dat bewoners veilig en onbezorgd in de wijk moeten kunnen leven, en dat ze een perspectief geboden wordt. Werk aan de wijk is geen standaard arbeidstoeleidsproject waarbij mensen de kans krijgen om een opleiding te volgen en een stage te lopen. Die ondersteuning is er wel, maar tegelijkertijd heeft de projectgroep gekeken naar vragen uit de wijk. Wat hebben bewoners nodig en welke diensten kan het project hen bieden? En voor welke diensten kunnen de werkzoekenden worden opgeleid. Zo bleek er een grote behoefte aan een klussendienst en toezichhouders. Vanuit het project ontstond zelfs een nieuw beroep, inclusief een ROC-opleiding: de woonzorgserviceverlener, een functie die tussen alfahulp en verpleegkundige inzit.

"We gaan verder dan reguliere re-integratie- en arbeidsprojecten", legt Hup uit. "Achterliggende gedachte waren: hoe brengen we werkzoekenden een stap verder? En wat hebben wijkbewoners nodig? Een derde belangrijk punt is het contact tussen mensen. Door mensen concrete dingen te laten doen voor hun bureaus, stimuleer je echt contact tussen bewoners. Dat werkt volgens ons veel beter dan een bewonersavond of discussiemiddag. Als je alleen maar met elkaar praat, worden voor-

al de verschillen duidelijk. Als je samen dingen doet, zie je de overeenkomsten."

Vitale coalities

Luisteren naar de wijk, vraag en aanbod afstemmen, mensen aan het werk zetten, hen begeleiden, een opleiding opzetten, daarvoor zijn partijen nodig die ervoor gaan. "Liever drie organisaties die samen iets willen, dan vijf waarvan er twee geen zin hebben. In het geval van Breda waren dat de samenwerkende partners van gemeente, woningcorporaties, zorg- en welzijnsinstanties. Daarnaast zijn scholen en bedrijven belangrijk. Via die bedrijven zetten wij werkzoekenden aan het werk. Bedrijven krijgen daarvoor subsidie, de werkzoekenden wordt via het bedrijf beloond. Wij zoeken naar diensten die een aanvulling zijn op het huidige dienstenaanbod van bedrijven, zoals een klussendienst bij een woningcorporatie. Die aanvullende diensten moeten van een goed niveau zijn, want als het tegenvalt vragen bewoners je de volgende keer niet meer terug. Ook voor die kwaliteit hebben we de bedrijven nodig."

Werk aan de wijk bleek voor zowel werkzoekenden als wijkbewoners in een behoefte te voorzien. Doel was mensen duizend uur per jaar actief te laten zijn als dienstverlener. De overige tijd besteden ze aan scholing, begeleiding en het krijgen van een dagritme. "Na een jaar moet het

uit de wijk

proces begeleiden, diensten ontwikkelen, basis voor de samenwerking zijn.

Volgens Egas en Hup hebben opbouwwerkers nogal eens de neiging om de regierol te pakken in dergelijke complexe projecten. Hun opvatting is dat iedereen in zo'n project heel duidelijk zijn eigen verantwoordelijkheid moet nemen. De opbouwwerker is enorm belangrijk is dat proces, maar juist niet als regisseur, aldus Hup: "De opbouwwerker brengt partijen bij elkaar en wijst hen scherp op hun eigen verantwoordelijkheid. De kracht van het opbouwwerk zit in een constante aanwezigheid in de wijk, het is de smeerolie in de wijk die met verschillende partijen op verschillende niveaus kan praten. Maar het opbouwwerk is mateloos ambitieus als het denkt dat het de regie kan krijgen over andere partijen. De regie ligt vaak bij de wijkmanager of bij projectleiders."

Niet iedereen kon zich daar in vinden. Opbouwwerk speelt juist een erg belangrijke rol in deze processen, vonden sommige aanwezigen. Dat ontkende Hup niet. Toch hield hij voet bij stuk en ging nog een stap verder: hij waarschuwde dat in de wijk verschillende partijen actief zijn die goed weten wat er speelt in de wijk en daarop inspelen. Als voorbeeld noemde hij de

woningcorporaties die net als het opbouwwerk de sociale cohesie in de wijk willen bevorderen. "Die woningcorporaties komen wel eerst bij ons vragen hoe de vork in de steel zit", aldus een workshopdeelnemer. "Wij hebben kennis van de wijk en geven die juist aan andere organisaties."

In de ogen van Hup moet opbouwwerk de goede rol pakken bij een project zoals Werk aan de wijk. Opbouwwerk is de smeerolie, niet de regelaar. "In ons project wilde de opbouwwerker van alles regelen, terwijl dat nu juist de verantwoordelijkheid van de partners was. De opbouwwerker gaat niet over het thema 'werkgelegenheid', dat is zijn vak helemaal niet."

In de frontlijn

De workshopleiders zagen wel degelijk kansen voor opbouwwerkers bij deze projecten. Juist het opbouwwerk is een onafhankelijke partij en de opbouwwerker kan als geen ander kijken naar de behoefte van bewoners. Wat speelt er, wat hebben ze echt nodig? Een woningcorporatie of bedrijf heeft ook altijd zijn eigen belang, dat geldt niet voor het opbouwwerk. Deze zou idealiter in zo'n project vooraan in de frontlijn moeten zitten om de behoefte bij bewoners te peilen en de vinger aan

de pols te houden. "En laat andere partijen daar maar mee aan de slag gaan", aldus Egas en Hup.

Meer informatie
www.werkaandewijk.nl

<

Succesfactoren Werk aan de wijk

- Zorg voor vitale coalities tussen partijen die er echt voor gaan.
- Werk integraal en in samenhang en maakt dit heel concreet.
- Kies een gezamenlijk startpunt, waarvan iedereen weet dat de wijk het echt nodig heeft.
- Kies een schaal die behapbaar is en die mensen herkennen. Meestal is dit op wijkniveau, maar soms is de wijkindeling van een organisatie niet de indeling die bewoners herkennen.
- Laat iedere partner goed zijn eigen verantwoordelijkheid nemen.
- Stem vraag en aanbod goed af.
- Frontlijnsturing: houd de vinger aan de pols in de wijk.

Effectieve interventies

In de sociale sector wordt veel nuttig werk verricht, maar het concrete resultaat daarvan is vaak moeilijk te duiden. Het project 'Effectieve Interventies' van MOVISIE wil informatie in een databank verzamelen en zo een kennisfundament creëren. Dankzij de informatie uit de databank is het mogelijk meer evidence based te werken. Om draagvlak voor de methode te creëren moet worden uitgewerkt hoe deze manier van werken het beste bij de sociale sector past.

Evidence based werken is het gebruik maken van methoden waarvan op grond van wetenschappelijke kennis het beste resultaat mag worden verwacht. Onderdeel van evidence based werken is effectonderzoek. Marijke Booijsink, projectmedewerker Effectieve Interventies bij MOVISIE vraagt de deelnemers mee te denken hoe deze manier van werken tot effectieve interventies in het opbouwwerk kan leiden. Onder de aanwezigen heerst echter enige scepsis over het onderwerp. 'Het zoveelste model, weer standaardisering, omdat de overheid het zichtbaar wil maken voor zichzelf. Opbouwwerkers moeten een spagaat maken tussen maatwerk en standaardisering'.

"Veel mensen hebben een smal beeld van evidence based werken," stelt Booijsink. Bij deze manier van werken lijkt de realiteit gevangen te moeten worden in het produceren van feiten en cijfertjes. "In de sociale sector werkt het juist anders," aldus Booijsink. "In deze sector kan gebruik worden gemaakt van de beschikbare wetenschappelijke kennis, de praktijkervaring van professionals en van de burger/cliënt. Door zoveel mogelijk interventies op te nemen in de databank is het mogelijk deze te beoordelen. Welke interventies werken wel en welke niet. Werken ze optimaal of moeten ze nog doorontwikkeld worden. Op deze manier is het mogelijk in de sociale sector een kennisfundament te ontwikkelen op basis van evidence based werken." Deze manier van werken vereist wel een

bepaalde houding. De professionals die hiermee werken, moeten reflectief en kritisch zijn. Zij moeten concreet en resultaatgericht werken en een methodische onderbouwing hebben. Wat gebeurt er echter als een bepaalde interventie heeft gewerkt, terwijl er geen gebruik is gemaakt van een methode, vraagt een van de deelnemers zich af. Volgens Booijsink kan die interventie evengoed opgenomen worden in de databank, omdat die er immers is om informatie te geven. "Een succesvol project hoeft helemaal niet bewezen te worden en dus is blindstaren op een methodische onderbouwing onnodig." Het is overigens wel de werkwijze van evidence based werken om methodes op te sporen, naast onderzoek doen en kennis verspreiden door bijvoorbeeld met elkaar in discussie te gaan.

Effectief opbouwwerk

Wat betekent evidence based werken voor het opbouwwerk? Bij de verkenning van de sociale samenhang in wijken en dorpen kan gekeken worden naar de buurtgebonden bewonersbetrokkenheid en overbruggende contacten. Een andere interventie is de radicalisering van jongeren tegengaan door de maatschappelijke binding te stimuleren. Methodes als buurtreminiscentie en peer-to-peer zijn voorbeelden van interventies op deze gebieden.

Het is echter belangrijk te onderzoeken welke methode het best past bij de desbetreffende situatie en wat het vraagt van de opbouwwerker en zijn of haar organisatie. Is er een theoretische onderbouwing en

hebben andere professionals, cliënten en burgers hier al ervaring mee opgedaan in de praktijk? Zijn er wetenschappelijke aanwijzingen voor de effectiviteit? Om op een goede manier gebruik te kunnen maken van evidence based werken zal eerst een antwoord gegeven moeten worden op bovenstaande vragen.

Hieruit kan worden geconcludeerd dat het opbouwwerk met verschillende problemen te maken heeft als het gaat om effectiviteit en het bewijs hiervoor. Er zijn veel verschillende projecten en weinig beschreven methodes, waarbij de methode vaak meer volgend is dan leidend. Veel projecten zijn met dezelfde onderwerpen bezig, maar overall hangt weer een ander etiket aan. Zo ontstaat er een onherkenbaar en versnipperd beeld van het opbouwwerk. Een probleem dat hier weer uit voortvloeit, is dat het opbouwwerk zichzelf telkens weer moet bewijzen. Booijsink wil dit voorkomen door niet steeds weer opnieuw het wiel uit te vinden en aan kennisaccumulatie te doen. Het programma effectieve interventies en de daaraan gekoppelde databank biedt uitkomst. Opbouwwerkers kunnen naar onderzoeksresultaten verwijzen in de databank. De databank kan namelijk in de toekomst dienen als bewijsmateriaal voor financiers en gemeenten. De effectiviteit van opbouwwerk kan ermee aangetoond worden.

Samenwerking

Ondanks de eerder genoemde scepsis zijn de meeste aanwezigen wel geïnteresseerd

in de sociale sector

in de methode. Toch worden er aandachtspunten aangehaald uit de praktijk waaruit blijkt dat effectieve interventies door evidence based werken nog niet volmaakt zijn.

Ten eerste werpt een van de deelnemers op dat er een mankement in de opleidings sfeer is. Opbouwwerker is een algemeen beroep. Training en bijscholing zullen nodig zijn, want met alleen agogiek en andere basismethoden van vroeger kom je er niet.

Booijink stelt dan ook de vraag of er behoefte is aan beter inzicht in wat wel en niet werkt in het opbouwwerk? De aanwezigen zijn het erover eens dat kennisdeling van belang is, doordat er continu nieuwe situaties zijn. Zelf iets proberen en creatief zijn is ook leuk en kan effectief zijn. Het is wel van belang dat je beschikt over een netwerk in de wijk of het dorp. Om een

beter inzicht te krijgen in wat werkt in het opbouwwerk moeten dan ook praktijksituaties getoond worden. Dit kan gedaan worden door het toetsen bij bewoners en organisaties. Professionals kunnen bij elkaar op consultatie gaan en ervaringen uitwisselen. Dat zal leiden tot nieuwe inzichten. Ook deze gegevens kunnen opgenomen worden in de databank.

Het is wel zaak de databank toegankelijk te maken voor opbouwwerkers. Hiervoor zijn goede zoekcriteria nodig. Elementen van methodes, alternatieven en aandachtspunten van methodes moeten ook vermeld zijn. Contactgegevens van professionals en organisaties vermelden zou handig zijn, maar daar is wel toestemming voor nodig. Samenwerking tussen opbouwwerkers onderling en de burger/cliënt is van belang om de vergaarde kennis te delen en tot nieuwe inzichten te komen. Kennisdeling

kan op een wetenschappelijke manier ingebed worden in het vakgebied, waardoor de effectiviteit van het werk aangetoond kan worden. Wellicht is het in het kader van onderlinge samenwerking een idee dat de wetenschapper eens meeloopt met de opbouwwerker en in een participerend onderzoek kan zien wat er op de werkvloer gebeurt.

1) Het project Effectieve Interventies is onderdeel van het vijfjarige project 'Beter in meedoen' van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Het Participatiewiel: op

Vanwege de crisis groeit het aantal hulpbehoevenden in de samenleving. Het door MOVISIE ontwikkelde Participatiewiel is een hulpmiddel om de maatschappelijke participatie van kwetsbare mensen te vergroten. De cliënt of het individu vormt daarbij de as van het wiel, met een wettelijk kader als buitenband. Hoe kunnen opbouwwerkers een heldere visie krijgen op participatie? En welke wettelijke kaders kan je daarvoor het beste inzetten? In deze workshop wordt dit aan de hand van praktijkvoorbeelden onderzocht.

Gespreksleiders Marjet van Houten en Sandra Hoogendoorn (MOVISIE) vragen de aanwezigen kort hun belangrijkste droom te omschrijven. Uit het rondje komt een opvallende overeenkomst naar voren. Bijna iedereen geeft aan dat er (meer) aandacht zou moeten zijn voor het individu in de samenleving. Vaak wordt er te sociologisch gekeken naar bepaalde groepen, waardoor de aandacht van individuele burgers onderbelicht blijft. "Iedereen doet mee en draagt bij, uiteraard als daar de mogelijkheden voor zijn", vult Van Houten aan.

De workshop rond het Participatiewiel is erop gericht opbouwwerkers te helpen hun expertise in te zetten om kwetsbare mensen verder te helpen en te stimuleren. Participatie heeft vele elementen. Het kan een brug slaan tussen werk, het zelfstandig functioneren en het mee kunnen doen in de maatschappij. In verschillende disciplines in de sociale sector bestaat er behoefte aan samenwerkingsvormen met andere organisaties, mede gestimuleerd door de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (2007) en de Wet participatiebudget (2009). Gemeenten kregen verantwoordelijk voor de participatiebevordering van burgers. Maar hoe draagt het Participatiewiel hier dan precies aan bij? Het Participatiewiel is een instrument waarmee de diverse vormen van participatiebevordering binnen een gemeente inzichtelijk kunnen worden gemaakt. In let-

terlijke en figuurlijke zin staat de burger of cliënt in het centrum van het wiel. De individuele doelen worden weergegeven in de eerste binnencirkel, met daaromheen de activiteiten die hiertoe leiden. De buitenste cirkel van het wiel vormt het wettelijk kader dat dit alles mogelijk maakt. In het wiel wordt het aanbod geordend en niet, zoals zo vaak gebeurt, de cliënt in een bepaalde categorie ingedeeld. Zo kan er een 'pakket op maat' worden samengesteld uit het aanbod van de verschillende partjes van het wiel.

De Rotonde van Hamed

Een van de aanleidingen voor de ontwikkeling van het Participatiewiel was de 'Rotonde van Hamed' (2007), de neerslag van een onderzoek in dertien steden naar de wijze waarop de hulp-, zorg- en dienstverlening aan kwetsbare mensen was georganiseerd (het 'Aanval op de Uitval'-traject). Hamed was een zeer ambitieuze migrant die, ondanks zijn enorme inzet, er niet in slaagde resultaat te boeken en zijn doelen te bereiken. Hij had het gevoel op een rotonde te rijden waar hij niet meer af kwam. De dienstverlening van een groot aantal partijen bleek averechts te werken, iedereen werkte langs elkaar heen. Een van de conclusies van dit onderzoek dat in opdracht van de G27 werd uitgevoerd, was dat de eigen doelen van organisaties scherper moesten worden vastgesteld en de samenwerking tussen organi-

saties sterk moest worden verbeterd. Naast de 'harde' wetgeving van gemeenten bleek er behoefte aan een bredere visie en beleid op maat. Er moest op zoek worden gegaan naar een integrale manier van hulp- en dienstverlening, om gevallen als van Hamed te voorkomen.

Het Participatiewiel was een van de instrumenten die werden ontwikkeld om de hulpverlening aan kwetsbare burgers te verbeteren. Het wiel dient vijf doelen: het ontwikkelen van een visie op beleid, het ordenen van het aanbod, het organiseren van de samenwerking, het optimaal gebruik maken van de bestaande wetgeving en het leveren van maatwerk aan de cliënt. Met het wiel komt de cliënt of burger weer centraal te staan. Deze doelen sluiten dan ook goed aan op de conclusies van het NICIS-onderzoek.

Het wiel in werking

Om inzicht te krijgen in de werking en bruikbaarheid van het Participatiewiel presenteerden de gespreksleiders een fictieve wijk met een bepaalde problematiek, waarmee de deelnemers van de workshop aan de hand van het wiel aan de slag moesten gaan. De wijk is gelegen naast een Vogelaarwijk en herbergt zowel allochtone gezinnen als ouderen. Er is Marokkaanse hangjeugd en bij sommige mensen in de wijk heerst een gevoel van onveiligheid op straat. Er zijn ruime welzijnsvoorzieningen met één groot multifunctioneel gebouw. Het probleem hierbij is echter dat er maar weinig mensen gebruik maken van dit gebouw en er nauwelijks bewoners aankloppen bij het Wmo-loket.

In kleine groepjes wordt vervolgens gebrainstormd hoe aan de hand van het Participatiewiel de situatie in deze wijk verbeterd en de samenwerking tussen bewoners bevorderd kan worden. Een van de groepen geeft aan dat er eerst onderzocht moet worden wat precies de situatie in de wijk is. "Op basis van die kennis kan pas een strategie ontwikkeld worden en

weg naar samenhang

actie worden ondernomen." De leden van deze groep zijn echter sceptisch. "Is het wiel wel een nuttig instrument?" Een van de deelnemers stelt dat je eerder met gedrag dan met modellen aan de slag zou moeten gaan.

De leden van een andere groep stellen dat je in eerste instantie zou moeten kijken naar de wensen van de bewoners. Wat is er al en wat ontbreekt er nog in de wijk. "Inventariseren, analyseren en organiseren." Je moet kijken welke groepen er zijn en vervolgens met de vertegenwoordigers van deze groepen in gesprek gaan. "Zo ontwikkel je een brede visie op de problematiek."

Binnen een derde groep was er discussie over 'wat doe ik zelf en wat draag ik bij?' Vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld, is nog te vaak afgestemd op sterke vrijwilligers. Voor zwakke vrijwilligers is geen ruimte, aldus een van de deelnemers.

Van Houten stelt dat Nederland maar liefst 3,2 miljoen kwetsbare mensen telt. Vaak zien zij door de bomen het bos niet meer.

"Zo stellen re-integratietrajecten eisen waar mensen vaak niet aan kunnen voldoen. Om dit te voorkomen is het bieden van de juiste hulp dan ook cruciaal", aldus Van Houten. De zaal is niet eensgezind over de vraag of het Participatiewiel daar een positieve bijdrage aan kan leveren. Veel deelnemers hebben een (gezonde) scepsis tegenover het Participatiewiel, temeer omdat het niet het eerste model is dat wordt gepresenteerd als een aanvulling op of verbetering van de bestaande werkwijze. "Het wiel kan nuttig zijn voor de inventarisatie, maar het is weer zoveel van hetzelfde." Of: "Dit is weer een model, er worden al zo vaak nieuwe modellen gepresenteerd." Anderen reageren enthousiaster: "Het wiel kan een goed hulpmiddel zijn." Het kan verhelderend zijn: "Het is goed om af te wegen of we er psychologisch of sociologisch naar moeten kijken, op het niveau van het individu of de wijk." Hierbij gaat het dan ook vaak mis, omdat de beroepsperceptie niet bij iedereen gelijk is. "Sommigen zijn bezig

met een of twee partners van het wiel, anderen met alle onderdelen." Als opbouwwerker is het goed om hier zicht op te hebben.

Ondanks de verschillen over de bruikbaarheid van het Participatiewiel, is de overeenkomstige gedachte aan het einde van de workshop dat het wiel in ieder geval kan dienen als middel ter inventarisatie van het proces van hulpverlening van de kwetsbare cliënt. En alleen dat is al winst.

<

Bewonersorganisaties

In deze workshop aandacht voor een specifieke vorm van opbouwwerk: het ondersteunen van bewonersorganisaties op het platteland. In zowel Opsterland, Friesland, als Midden-Drenthe is het opbouwwerk een belangrijke schakel tussen gemeente en bewoners. In Friesland ondersteunt het opbouwwerk bewoners met het maken en uitvoeren van dorpsplannen, in Midden-Drenthe is er, naast structurele ondersteuning van de dorpen, een overlegvorm tussen de kleine kernen binnen de gemeente: het Dorpenoverleg.

De afgelopen decennia is er op het platteland veel veranderd, zowel in de fysieke omgeving als in de samenstelling van de bevolking. Was men twintig jaar geleden nog druk met ruilverkaveling ter wille van de boeren, tegenwoordig is het aantal boeren drastisch afgenomen en is veel akkerland natuurgebied geworden. Het platteland kent een lange traditie van bottom-up organisaties (boeren, natuur, milieu) met sterke professionele ondersteuning. Ook bewoners zijn doorgaans goed georganiseerd. In veel dorpen zijn al decennia dorpsbelangenorganisaties actief die zich specifiek bezighouden met leefbaarheid. Zij doen dit met veel vrijwilligers en vaak zonder professionele ondersteuning. In een aantal gebieden in het noorden is daar wel sprake van. Willie Oldengarm van Timpaan Welzijn uit Beesterzwaag, Friesland en Janneke Verdijk van Stichting Welzijn Midden-Drenthe laten in deze workshop zien hoe zij ieder op hun manier bewoners ondersteunen.

Om ook de bewoners aan het woord te laten, lieten beide instellingen in filmpjes zien wat voor de bewoners de toegevoegde waarde is van het opbouwwerk: iemand die samen met de bewoners kijkt naar de behoeften van het dorp, en die helpt plannen te ontwikkelen en uit te voeren. De opbouwwerker is ook een relatieve buitenstaander die het algemeen belang in het oog houdt, let op de haalbaarheid van

plannen, stimuleert en inspireert. En de weg weet in subsidieland.

In Wijnjewoude - een kleine kern binnen de gemeente Opsterland met grote tegenstellingen tussen de bewoners - is door het samen maken van een dorpsvisie de sociale samenhang sterk verbeterd. Ook zijn concrete resultaten behaald: het omleggen van een snelweg, en een nieuw gebiedsplan met een jachthaven en appartementen. De plannen hiervoor komen uit het dorp zelf en zijn niet bedacht door de gemeente. Wezen de bewoners vroeger naar de gemeente als er iets moest veranderen, nu is het een krachtig dorp waar zeker tachtig mensen actief zijn. Zij werken mee aan het maken van een Integraal DorpsontwikkelingsPlan (IDOP). Bij het maken hiervan waren gemeente, instellingen, bewoners, Plaatselijk Belang (bewonersvereniging), instellingen en het opbouwwerk betrokken.

De gemeente Opsterland bestaat uit zeventien dorpen. In vijftien daarvan zijn bewonersorganisaties actief. Om dorpen en instellingen in een vroeg stadium bij het beleid te betrekken, ontwikkelde de gemeente het dorpenbeleid: een cyclisch stappenplan dat iedere vier jaar wordt herhaald. Uitgangspunten zijn een breed draagvlak en een interactieve benadering. Een eerste stap is het verzamelen van informatie uit de dorpen via de

Dorpsspiegel, een door het NIZW ontwikkelde methodiek om de verlangens van bewoners te monitoren. Sinds vorig jaar is het opbouwwerk daar op verzoek van de gemeente bij betrokken.

Belangrijke schakel tussen gemeente, opbouwwerk en bewoners is de bewonersvereniging Plaatselijk Belang. Zij hebben niet alleen veel kennis over wat er speelt in het dorp, maar brengen bijvoorbeeld ook de vragenlijsten van de Dorpsspiegel rond en halen ze weer op. Daardoor is de betrokkenheid van de bewoners groot, de respons hoog en zijn ook echt uitspraken over het dorp mogelijk.

Tweede stap in de cyclus is het maken van een Integraal Dorps OntwikkelingsPlan (IDOP). Bij het maken van een dergelijk plan zijn gemeente, instellingen, vereniging van Plaatselijk Belang, bewoners en opbouwwerk betrokken. Belangrijk daarbij is dat bewoners zelf ideeën aandragen en dat overheid en instellingen leren luisteren naar het dorp. Ambtenaren kregen een cursus hoe om te gaan met bewoners.

Met alle betrokken werden in een workshop toekomstperspectieven en belemmeringen geformuleerd, waarna gemêleerd samengestelde werkgroepen van bewoners aan de slag gingen met het maken van plannen. Vertegenwoordigers van gemeente, instellingen en Plaatselijk Belang traden op als adviseur. Langzaam aan raken nu ook andere partijen als scholen, thuiszorg en woningcorporatie betrokken.

Het samen maken van het IDOP had in Wijnjewoude een samenbindend effect. Door als toekomstperspectief te formuleren 'we hebben een band met elkaar', werden bijvoorbeeld de tegenstellingen in het dorp bespreekbaar. En door van onderaf te beginnen was de betrokkenheid van de bewoners groot, en zijn al die werkgroepen nog actief. Zo is bijvoorbeeld een Dorpssteunpunt gerealiseerd, bemand door vrijwilligers. Conclusie: als opbouw-

Op het platteland

werker is het belangrijk je te realiseren wat je wil bereiken, wanneer dat gerealiseerd moet zijn en wie je erbij wil betrekken. Wek geen valse verwachtingen en betrek dié partijen die er echt iets mee kunnen. Kracht van de aanpak tenslotte is dat het echt uit de bewoners zelf komt.

De gemeente Midden-Drenthe bestaat uit vier grote kernen, en twintig dorpen en buurtschappen met minder dan drieduizend inwoners. In de Vereniging Dorpenoverleg Midden-Drenthe zijn de Dorpsbelangenorganisaties van de kleine kernen verenigd. Zij worden structureel ondersteund door Welzijn Midden-Drenthe. Succesfactor in Drenthe is dat het opbouwwerk niet bedenkt wat leuk is voor de dorpen, maar dat welzijnswerkers per dorp de actualiteit bespreken.

Het Dorpenoverleg is ontstaan tijdens de samenvoeging van drie gemeenten tot Midden-Drenthe toen de kleine kernen bang waren 'ondergesneeuwd' te raken in die grote gemeente.

Welzijn Midden-Drenthe werkt in de dorpen 'ondersteunend op locatie'. Ieder dorp heeft naast een belangenvereniging een eigen lokale welzijnsgroep. Over fysieke zaken zijn er contacten met de belangenvereniging in het dorp. De instelling werkt met een structurele basisinzet per dorp en

werkt gebiedsgericht, dus niet met een specialistenmodel. Alles ligt zoveel mogelijk bij één persoon, zodat deze signalen makkelijker oppakt en, niet onbelangrijk, eerder wordt geaccepteerd in het dorp. Jaarlijks heeft de instelling werkoverleg met de dorpen, waar welzijnsinstelling, belangenvereniging, kinderwerk, jeugdsoos, buurtacademie, dorps huis, et cetera bij aanschuiven. Op het overleg wordt geëvalueerd en bekeken wat de inzet wordt van het komende jaar.

Het Dorpenoverleg heeft een aantal spelregels met elkaar afgesproken. Het overleg houdt altijd rekening met de identiteit van een dorp en werkt alleen vanuit het initiatief van een dorp. Ook gaat het Dorpenoverleg nooit op de stoel van de plaatselijke belangenvereniging zitten. Wat er in een dorp gebeurt blijft de eigen verantwoordelijkheid van het dorp.

Twee keer per jaar is er een ledenvergadering waar bewoners met initiatieven kunnen komen. Voor onderwerpen die in verschillende kernen naar voren komen wordt gekeken wat er mee moet gebeuren: richting politiek, een project opzetten, of is andere inzet nodig.

Het Dorpenoverleg heeft een bestuur dat maandelijks bij elkaar komt, en regelmatig overlegt met het college van B&W.

Op de agenda van het Dorpenoverleg staan zaken als het behoud van voorzieningen. Moet je als klein dorp ieder een eigen school, eigen winkels? Is een dorp pas een dorp als het vol staat met voorzieningen? Belangrijk is in ieder geval voor de dorpsbewoners om ontmoetingsplekken dicht bij huis te hebben.

Het project 'Ouderen onder Dak', opgezet om ouderen langer in kleine kernen te laten wonen, is ook een initiatief dat door het Dorpenoverleg op de agenda is gezet. Het project is nu uitgezet naar alle kleine dorpen in de gemeente Midden Drenthe.. Een workshopdeelnemer wil weten hoe men gemotiveerd blijft. In zijn dorp ontstond discussie over de autonomie van een dorp binnen een gemeente, tegenover een het dorp overstijgend gemeenschappelijke belang. Het blijkt toch moeilijk daarmee om te gaan. De rol van de opbouwwerker is daarbij belangrijk, concluderen de deelnemers, omdat deze in de gaten kan houden wat de gemeenschappelijke belangen zijn.

<

Investeren rondom

RMO pleit voor versterking sociale netwerken van gezinnen

Jeugdzorg en overheden focussen teveel op de 15 procent jeugdigen met wie het niet goed gaat. Dat schreven de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en de Raad voor de Volksgezondheid & Zorg in het advies 'Investeren rondom kinderen' dat september 2009 uitkwam. Het versterken van het sociaal kapitaal van gezinnen is cruciaal om een gunstig opgroeiklimaat te creëren voor alle kinderen, aldus beide raden. Krijn van Beek, verbonden aan de RMO, verzorgde een presentatie over het advies.

Sociale netwerken rond gezinnen zijn afgebrokkeld; burens hebben weinig contact met elkaar, de oppas en huiswerkbegeleiding worden ingehuurd, familie en vrienden wonen op afstand. Op het werk en in het verenigingsleven kennen mensen elkaar vanuit een specifieke rol. Sociale netwerken zijn niet zozeer kleiner geworden, maar wel anders: er zijn minder mensen in onze nabijheid met wie zowel ouders als kinderen problemen kunnen en willen delen, bijvoorbeeld rond het opgroeien en de opvoeding. De overheid, zo staat in het advies, compenseert dit gebrek aan steun door middel van professionals en programma's. Er is een uitgebreid instrumentarium ontwikkeld om –steeds vroeger– in kaart te krijgen welke risico's kinderen lopen. Steeds meer kinderen komen al jong in 'een traject' terecht. De balans moet worden hersteld, zo constateren RMO en RVZ. De focus van beleid zou moeten liggen in het creëren van een 'krachtige en rijke sociale omgeving' voor gezinnen. Opgroeien in een gevarieerde sociale omgeving met langdurige relaties draagt bij aan de morele ontwikkeling van kinderen, stellen de raden voortvarend. De overheid zou ons (de lezer wordt persoonlijk aangesproken) 'op afstand' kunnen stimuleren om contact te leggen met de mensen in onze naaste omgeving. Zo zouden we de 'bron-

nen van steun en wijsheid' die daar beschikbaar zijn, beter kunnen benutten.

De RMO vroeg Research voor Beleid om een achtergrondstudie uit te voeren naar de visie die scholen en kinderopvangorganisaties hebben op opvoedingsondersteuning voor ouders, en welke activiteiten zij daarin ondernemen. "We hebben gesproken met directeuren en medewerkers van dagopvang, peuterspeelzalen, buitenschoolse opvang, basisscholen en middelbare scholen", aldus Marcia van Oploo en Félicie van Vree, onderzoekers bij Research voor Beleid. "Uit die gesprekken bleek dat een aantal scholen al ouderontmoetingen organiseert. Zij merken dat ze hierdoor juist méér aan onderwijs toekomen. Omdat ouder meer met elkaar over hun opgroeiende kinderen praten, komen er minder opvoedvraagstukken in het klaslokaal terecht. Bovendien hebben scholen de indruk dat het intensievere sociale netwerk rond de school het gemakkelijker maakt bij problemen met ouders in gesprek te komen."

Twee sporen

Het beeld van een krachtige en rijke sociale omgeving voor gezinnen spreekt zonder meer iedereen aan. Maar bij hoeveel 'kracht en rijkdom' zijn we tevreden? In het advies wordt kort stilgestaan bij de moeilijkheid van het SMART uitwerken van dit soort

lange termijn beelden. Meten is weten, maar juist in jeugdbeleid zijn er al zoveel meetinstrumenten en monitors. Het advies, dat meer bedoeld is om te prikkelen dan om sluitende oplossingen te bieden, werkt de beeldspraak niet concreter uit, maar doet wel globale beleidsaanbevelingen. Voor een 'omgevingsgericht' gezinsbeleid wordt een tweesporen-aanpak voorgesteld: het organiseren van meer ontmoeting en uitwisseling en het bijstellen van ruimtelijk en economisch beleid.

Voor het eerste spoor zouden meer activiteiten georganiseerd kunnen worden die leiden tot ontmoeting en uitwisseling tussen gezinnen, zoals ouderbijeenkomsten op scholen. "Het opbouwwerk kan een school stimuleren of ondersteunen om dit te organiseren", aldus Krijn van Beek. "En dan vooral het samenbrengen van ouders van kinderen uit dezelfde klas, zodat een duurzaam contact wordt opgebouwd." Voor scholen is deze manier van denken nieuw, vertelt Van Beek. "Zij streven gewoonlijk naar meer ouderparticipatie, onder het mom 'Wat kunt u voor de school doen?'. De vraag omdraaien, gebeurt nog weinig: 'Wat kan de school voor de ouders doen?' Het opbouwwerk kan bijdragen aan het realiseren van de omslag naar die nieuwe visie."

Ook de Vensterschool (een soort Brede School) en 'Buurtzorg', een thuiszorgorganisatie die in haar aanpak het sociale netwerk van de buurt betreft, worden genoemd als instrument om ontmoeting te bevorderen. Verder natuurlijk de Centra voor Jeugd en Gezin, die eind dit jaar in 150 gemeenten geopend zullen zijn. Zij zouden veel sterker ingericht moeten worden op ontmoeting en uitwisseling, in plaats van alleen op begeleiding, educatie en doorverwijzing. Ook zouden professionals in de nabijheid van gezinnen (jongerenwerker, leraar, opbouwwerker) beter toegerust kunnen worden om gezinnen te coachen in netwerkvorming.

kinderen

Een deelnemer aan de workshop stelt dat juist eenoudergezinnen relatief vaak opvoedproblemen kennen. Hen betrekken is enorm moeilijk, aangezien velen van hen worstelen om het hoofd boven water te houden en geen tijd of energie willen steken in dit soort activiteiten. "Een moeilijk punt", beaamt Krijn van Beek, "maar het advies richt zich niet alleen op problematische gezinnen. Alle gezinnen zouden baat hebben bij een steviger sociaal netwerk. Buren zijn al lang geen vanzelfsprekend deel meer van onze sociale omgeving. Maar kinderen hebben dat juist nodig! Hoe gaan de buurman en buurvrouw met hun eigen kinderen om? Dat is heel nuttig vergelijkingsmateriaal voor kinderen in de groei, én voor ouders die opvoeden."

Met een grafiek illustreert Van Beek dat ouders de afgelopen kwart eeuw 50 procent méér tijd zijn gaan besteden aan hun kinderen. "Alleen investeren ze meer geïsoleerd dan voorheen. Ook letterlijk, omdat kinderen veel meer binnen spelen dan vroeger. De auto heeft een belangrijk deel van de buitenruimte, dus speelruimte, ingenomen. Gezinnen zijn als het ware eilandjes geworden, en de uitdaging ligt erin die weer met elkaar te verbinden. Ook in kleine dorpen hebben burens steeds minder met elkaar en zijn er steeds minder ogen op de straat."

Ruimtelijke menging

Het tweede spoor in de beleidsaanbevelingen van de RMO richt zich op het aanpakken van de oorzaken van de sociale ver-

schraling door functiemenging en schaalverkleining. Als mensen in de buurt werken, boodschappen doen en uitgaan, draagt dat bij aan lokaal sociaal kapitaal, veronderstellen RMO en RVZ. In het ruimtelijk orderingsbeleid van de toekomst zijn bedrijven, middenstand en sportaccommodaties in elkaars buurt te vinden. Woongebieden zijn intergenerationeel gemengd: met woningen voor senioren en gezinnen in dezelfde buurt.

De raden doen verder het voorstel om bewonersparticipatie en -zeggenschap te versterken. Een deel van de gemeentelijke bevoegdheden zou op het niveau van wijken en dorpen uitgeoefend kunnen worden, met het oog op het vergroten van lokale onderlinge afhankelijkheid en het versterken van sociale cohesie.

Leefbaarheidsbudgetten en Verenigingen van Wijkeigenaren worden hierbij als good practice genoemd. Het ligt voor de hand dat opbouwwerk hierin een betekenisvolle bijdrage kan leveren.

Adviezen voor het opbouwwerk

Het opbouwwerk zou minder kunnen focussen op thematieken als sociale cohesie en integratie van nieuwkomers, en meer op de sociale netwerken van gezinnen, stelt Van Beek. "Bij ons zijn sociale cohesie en gezinnen expliciet deel van de visie op ons werk", aldus een opbouwwerker uit Groningen. Een andere deelnemer, werkzaam in stedelijk gebied in Overijssel, ziet haken en ogen.

"Mijn werkterrein is een wijk met veel vluchtelinggezinnen. Als ouders geen woord Nederlands spreken, is het lastig ze te verbinden met elkaar." Een lastig punt, beaamt Van Beek, enige taalbeheersing is wel een voorwaarde voor uitwisseling en netwerkvorming tussen ouders. Weer een andere deelnemer vertelt dat 'haar' welzijnsorganisatie al aan opvoedingsondersteuning doet en daarbij de ouders probeert te betrekken. Er klinkt instemmend gemompel: eigenlijk wordt er al veel gedaan om gezinnen te ondersteunen in het versterken van hun netwerken, maar kennelijk hebben de raden dat niet gezien. Van Beek nuanceert: "Als het al gebeurt, is dat natuurlijk prima, maar ik denk dat het op allerlei plekken veel sterker uitgewerkt kan worden. Ik denk ook niet dat het altijd een stimulerende vorm van ondersteuning is. We kwamen bijvoorbeeld jongerenwerkers tegen die ouders de initiatieven juist uit handen namen. Dat is geen duurzame aanpak. Steun ouders bij de initiatieven die ze nemen, of start iets op dat ouders kunnen overnemen. Daar ligt een rol voor het opbouwwerk: ervoor zorgen dat dat soort acties vaker en op meer plekken plaatsvindt. Veel meer ouders zouden dat gemeenschappelijke weer moeten ontdekken."

Verder lezen

www.adviesorgaan-rmo.nl
www.samenwerkenvoordejeugd.nl

<

Beleidsparticipatie van mo- kwetsbare groepen

Volgens de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) heeft de gemeentelijke overheid de taak burgers en cliënten te betrekken bij het beleid. De Wmo is een participatiewet. Meedoen is het credo, alleen is dat voor bepaalde groepen niet vanzelfsprekend. De zogenaamde kwetsbare groepen zijn moeilijk te bereiken en daarom nauwelijks bij de beleidsvorming betrokken.

Er zijn natuurlijk verschillende cliëntenraden en sinds de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2007 ook de Wmo-raden. Ondanks de goede bedoeling om burgers bij het beleid te betrekken merkt een deelnemer op dat er mondige burgers in een ongewilde bestuurslaag bij gekomen zijn. Maar ook deze participatiemiddelen bereiken slechts deels de kwetsbare groepen. De echt kwetsbare groepen blijven hieruit weg. Een belangrijke reden hiervoor is dat participeren via deze weg wel een bepaalde mate van professionaliteit vereist van de burger.

Formeel en informeel

Om deze problematiek wat overzichtelijker te maken onderscheidt het kennisprogramma cliëntenparticipatie van MOVISIE beleidsparticipatie in formele en informele vormen.

De hierboven geschetste knelpunten hadden vooral betrekking op de formele vormen. Dit zijn onder andere de cliëntenraden, Wmo-raden en verschillende platformen. Inherent aan deze participatiemiddelen zijn voorwaarden als het eigen maken van het beleidsvertoog en bepaalde eisen aan tijd en vaardigheden. Ook de representativiteit is relatief en het gevaar bestaat dat de eigen inbreng ondergesneeuwd raakt. De praktijk leert dat het hier gaat om blanke mannen van boven de 60 jaar die het leuk vinden in dergelijke raden zitting te nemen. Het profiel is eenzijdig en een opbouwwerker uit de zaal stelt dat er 'naast de grijze blanke man hier en daar alleen een excuusallochtoon zoals ik in de Wmo-raad zit'.

Voor deze problemen is er de participatieladder die kan worden gebruikt om informele vormen van beleidsparticipatie in kaart te brengen. De participatieladder werd in 1969 voor het eerst beschreven, maar het kennisprogramma gebruikt de

Om persoonlijke, financiële, sociale en maatschappelijke redenen kunnen mensen in een kwetsbare positie in de samenleving terecht komen. Vic Veldheer sprak in zijn inleiding al over sociale uitsluiting. In deze workshop gaan de gespreksleiders samen met de deelnemers hier verder op in en proberen ze een antwoord te vinden op de vraag: Hoe kunnen kwetsbare groepen bij de vorming van sociaal beleid betrokken worden?

De praktijk

Een veelgebruikte definitie voor cliëntparticipatie is: 'het vroegtijdig betrekken van einddoelgroepen bij vorming van beleid en verbetering van kwaliteit van het hulpaanbod, waarbij in openheid en op basis van gelijkwaardigheid en onderling debat problemen in kaart worden gebracht en oplossingen worden verkend die van invloed zijn op uiteindelijke besluit' (Edelenbos, 2000). De deelnemers mochten aan de hand van deze definitie onderling de volgende vraag beantwoorden: In welke mate en op welke manier bent u hiermee bezig of heeft u hiermee te maken in uw praktijk? Naar voren kwam onder meer het verschil tussen stad en platteland. Op het platte-

land hebben belangenorganisaties veel meer invloed op het gemeentelijk beleid. In de steden zijn het eerst de wijken die in contact met de burger staan.

Participatie heeft namelijk met laagdrempeligheid te maken. Mensen gaan dan ook eerder naar de wijkraad dan naar de gemeenteraad.

Los van de vele praktijkvoorbeelden die de deelnemers voorlegden, bleek al snel dat de problematiek van beleidsparticipatie van moeilijk bereikbare of kwetsbare groepen in deze vraag besloten lag. De discussie ging dan ook al snel over waarom kwetsbare groepen wegblijven en hoe deze bereikt kunnen worden.

Veel burgers hebben moeite met het participeren. Het idee dat ze op een open manier als gelijkwaardige partners van de overheid worden gezien, kunnen ze maar moeilijk begrijpen. Bovendien zijn kwetsbare groepen überhaupt zelden georganiseerd of doemen er andere problemen op. Als het bijvoorbeeld gaat om psychiatrische patiënten moeten opbouwwerkers eerst langs de instellingen alvorens ze met de patiënten in aanraking kunnen komen. Deze instellingen zijn vaak ook niet bereid een stap terug te doen.

eilijk bereikbare en

definitie van Edelenbos e.a. om de mate van participatie vast te stellen. De participatieladder is er niet alleen om de formele vormen te omzeilen, maar ook om deze geschikter te maken. Een van de deelnemers vindt het per definitie een falen van de formele vormen wanneer er naar informele vormen gezocht gaat worden.

Niveaus participatieladder

De participatieladder bestaat uit acht niveaus waarin burgers kunnen participeren in beleidsvorming zonder in lege rituelen te vervallen. Deze zijn van hoog naar laag: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren, meebeslissen en zelfbeheer. Het laagste niveau, informeren, gaat over kennisdeling, het uitwisselen van ervaringen en ideeën door zowel cliënten, opbouwwerkers als beleidsmakers. Daarna volgt het raadplegen. Een beleidsmaker wil bijvoorbeeld informatie over wat er speelt in de wijken. Adviseren is vooral formeel en

is een structurele wisselwerking tussen de verschillende actoren, waarbij de beleidsmaker zich in principe verbindt aan resultaten. Op het niveau van coproduceren wordt deelgenomen aan een fase in een project. Dit is de procesaanpak, zoals te zien is bij bewonersparticipatie. De logische volgende niveaus gaan uit van eerst meebeslissen en als laatste daadwerkelijk zelfbeheer.

Verantwoordelijkheid

Juist op de lagere niveaus van de participatieladder is het werkveld van het opbouwwerk te vinden en kunnen opbouwwerkers een belangrijke rol spelen. Eén van de kerntaken van het opbouwwerk is het verbinden van cliënten met beleid en vice versa. Als het over kwetsbare groepen gaat betekent dit ook het organiseren van deze groepen. Opbouwwerkers (al dan niet in gemeentelijke dienst) hebben een korte lijn met de ambtenaren en kunnen daarvoor de wijkverhalen op de goede plekken

terecht krijgen. Een valkuil is wel dat de opbouwwerker als verlengstuk van de gemeente gaat fungeren. Uiteindelijk wil iedereen, van opbouwwerker tot beleidsbepaler, de kwetsbare groepen bereiken. Deze groepen zijn moeilijk te bereiken en slecht in kaart te brengen omdat zij maar deels vertegenwoordigd zijn, maar ook omdat er bijna geen gemeenschapsruimten meer zijn. Opbouwwerkers kunnen en moeten een rol spelen in het bereiken van kwetsbare groepen. Zij moeten hun verantwoordelijkheid nemen, een stap naar voren doen om de zaken naar zich toe te trekken. En zij moeten de gemeenten controleren, voor wie deze verantwoordelijkheid net zo goed geldt.

<

'Scharrelruimte' als basis

Het zaaltje bleek te klein voor de ongeveer 45 deelnemers die belangstelling hadden voor de werkwijze van Stichting Boog in Den Haag en de methode van de Dordtse welzijnsorganisatie DWO. Gespreksleider Joost van Alkemade (MOVISIE) peilde de reacties. Hij wilde weten wat doorverteld ging worden aan collega's.

Boog is een stedelijke opbouwwerkorganisatie in Den Haag en is gevestigd in alle acht stadsdelen. De honderd medewerkers zijn vooral administratief ondersteuners, projectmedewerkers, projectleiders of senior projectleiders. Zij werken in zelfsturende teams. Een aantal opbouwwerkers hebben een permanente basis in de wijk: zij ondersteunen bewoners en hun projecten. Bewonersorganisaties kunnen administratieve ondersteuners inhuren. Senior projectleiders werken voor wijkoverstijgende en/of complexe projecten. Boog kent meerdere opdrachtgevers en financiers. De gemeentelijke bestuursdienst betaalt voor eenderde deel. Corporaties betalen mee op stadsdeelniveau; Boog is per stadsdeel geconcentreerd. Zij geven ook projectmatige opdrachten, met een kop-en-een staart. In het verleden stond welzijn voorop, met zoveel bewoners op zoveel bijeenkomsten. Vervolgens was het proces leidend, wat volgens de inleiders niet werkte. Anno 2009 is het veel zakelijker, met acquisitietargets. Wel blijft voortdurend het risico bestaan dat Boog moet worden opgeknipt in de vijf aanwezige Haagse welzijnsorganisaties.

Voor sommige projecten heeft Boog een regiefunctie. Een voorbeeld hiervan is de inrichting van een nieuwbouwlocatie als een MultiFunctioneel Centrum (MFC). Deelnemers zijn corporaties, gemeente, welzijnswerk, ondernemers en bewoners. Een ander project is de Aanpak Meervoudige Problematiek (AMP). Boog verzorgt de procesmatige projectregie voor overlastgevende gezinnen, met een caselo-

ad. Maatschappelijk werk, jongerenwerk en politie werken samen in deze aanpak. De projecten zijn extern geoffreerd: voor het maatschappelijk werk, het jongerenwerk en het opbouwwerk ieder tien uur, voor de administratie zes uur. Het is intensief project, voor een korte termijn. Het maatschappelijk werk neemt de rol van Bureau Jeugdzorg gedeeltelijk over; de medewerking met hen kan beter. De hulpverlening achter de voordeur is gekoppeld aan overlastaanpak in de wijk. De structuur van deze twee overleggen zijn aan elkaar geknoopt. Boog monitort ook het overlastoverleg. Het opbouwwerk schakelt tussen twee niveaus: zij heeft de regie bij de voordeur en op straat.

Voor deze regiefunctie is een onafhankelijke reputatie vereist: deze dient neutraal, zonder belang te zijn. De back-up is formeel geregeld in een convenant met de corporatie, ondertekend door een zespersoons stadsdeelmanagementteam. Hierin is vastgelegd wanneer zij inspringen, wat pas twee à drie keer nodig is geweest. Collegamaatschappelijk werkers kunnen hierdoor aangesproken worden. Het project wordt bekender, mensen zien resultaten, uitvoerders zijn er blij mee. De gemeente had zelf geen tijd voor de projectuitvoering. Bovendien zien corporaties de gemeente niet als neutrale partner. De structuur is afgekeken van een gemeentelijke Dozaregisseur in Rotterdam. De regiefunctie van Boog wordt wel geaccepteerd: zij hebben vaker deze rol op stadsdeel- en stadsniveau. Het project Aanpak Meervoudige Problematiek is repressief

van aard en levert intern discussie op. Maar dit hoort bij dit project alsook bij het opbouwwerk!

Dordrecht

Het opbouwwerk is bij de Dordtse WelzijnsOrganisatie (DWO) onderdeel van een brede welzijnsorganisatie, variërend van peuterwerk tot ouderenwerk. DWO heeft tweehonderd medewerkers in tien wijken. Op verzoek van de gemeente is de organisatie van het opbouwwerk begin dit jaar veranderd. De opbouwwerker bleef te veel op een eiland zitten in zijn of haar eigen wijk, waar hij of zij weinig aansluiting had met bijvoorbeeld het kinder- en jongerenwerk. Wijkgericht werd productgericht. Per drie à vier wijken is er nu een vast team opbouwwerk, gevestigd in de wijk, met één senioropbouwwerker die een coördinerende functie heeft. Dit team vervangt een collega als iemand ziek is, helpt nieuwe opbouwwerkers op gang, et cetera. Ab Smit werkt nu voor drie wijken en vier buurten. Één keer per zes weken overlegt de beroepsgroep opbouwwerk, hier vindt uitwisseling plaats en versterking van kennis en kunde. DWO is op zoek naar een matrixmodel. Bewoners moeten nog wennen aan deze situatie.

Na deze verandering hebben de opbouwwerkers meer contact met elkaar. Deze werkwijze is flexibeler dan voorheen en biedt tevens meer continuïteit. Zij menen dat hun positionering verscherpt is en hun taken afgebakend zijn naar andere beroepsgroepen. Driss Fatnassi ziet als winst dat meerdere opbouwwerkers ingezet kunnen worden met hun eigen, specifieke kwaliteiten. Ab Smit denkt dat de regiefunctie van het opbouwwerk geleidelijk overgenomen is door gemeentelijke functies als projectleider en gebiedsmanger.

Op de vraag waar de bewoner blijft, wordt geantwoord dat zij nu vraaggericht in plaats van aanbodgericht werken. Vroeger had men zoveel uur in de week voor de

van het opbouwwerk

wijk waarin men werkte en maakte men die uren vol. Nu gaat men meer op vragen in. De inleiders geven het voorbeeld van overbewing door Poolse werknemers. Aan het opbouwwerk werd op een wijkavond hierover een reactie gevraagd. In de vroegere werkwijze ervaaarde DWO dat diegenen met de zwaarste problematiek niet aan bod kwamen. Nu loopt men als opbouwwerker op straat, presenteert zich en probeert de vraag boven water te krijgen.

Reacties

Ineke Bol legt uit dat in de reguliere structuur in Doetinchem alle partijen één keer per maand om de tafel zitten. Per jaar worden bijvoorbeeld drie items aangepakt. Daarnaast vinden projecten plaats, uitgevoerd door het wijkopbouwwerk. Zij pleit voor 'scharrelruimte'. Boog meent dat opdrachtgevers zichtbare zaken verlangen en ervaart dat minder tijd vrij gemaakt wordt voor deze 'presentieruimte' Ineke Bol meent juist dat scharrelruimte de corebusiness is van een opbouwwerker en vindt dat ze hiervoor moet blijven vechten. De vraag doemt op: Hoe belangrijk is de contactkant en hoe belangrijk is de productkant in het opbouwwerk? Een aanwezige ervaart het als grootste compliment als bewoners vragen of zij ook in de wijk woont, omdat ze haar zo vaak zien. Zij onderscheidt een tus-

senvariant, naast of productgericht of wijkgericht werken.

De Aanpak Meervoudige Problematiekproject in Den Haag levert de reactie op dat dit een mooie oplossing is voor de achter-de-voordeur-problematiek. Het maatschappelijk werk heeft hierin een rol, met hun beroepscode. Iemand anders vindt dit project heel interessant omdat het een link heeft naar 'schoon-heel-en-veilig'. Op deze wijze kan informatie opgehaald en geoperationaliseerd worden, anders heeft het weinig of geen effect. In Eindhoven wordt gewerkt in duo's van opbouwwerk met maatschappelijk werk. Deze koppelsamenwerking is in eerste instantie door de organisatie zelf gefinancierd; dit om aan de gemeente te laten zien dat dit duoverband zijn vruchten afwerpt. Iemand vindt de taakverdeling duidelijk: vóór de voordeur het opbouwwerk, achter de voordeur het maatschappelijk werk. Hij vindt het goed dat de regiefunctie bij het opbouwwerk ligt. Een reactie hierop is dat verschil bestaat tussen een regie- of een coördinerende rol. Een ander is van mening dat het goed is dat twee werksoorten zichzelf op deze wijze op de kaart zetten.

Een reactie uit Rotterdam is dat het opbouwwerk doordraaft in een afrekenul-

tuur à la de Thuiszorg. Ook Joost van Alkemade meent dat teveel wordt gesproken in output, eenheden en producten. De vraag is wat gemeenten en opdrachtgevers eigenlijk wensen. Gepleit wordt om te denken vanuit bewoners en vanuit eigen opbouwwerkkwaliteiten. Dat is de opdracht! Een aanwezige ziet de overgang van wijkgericht- naar productgericht- naar competentiegericht werken. En vervolgens de ontwikkeling van prestatieveld 1 in de Wmo. De vraag ontstaat: 'Hoe lang houdt een werksoort als het opbouwwerk dit vol?'

De slotconclusie is voor Boog en DWO. Boog stelt zich de vraag hoe zij hun opbouwwerkorganisatie, hun eigen segment sterker kunnen maken. DWO zoekt naar de verbinding tussen twee polen En hun eigen professionaliteit.

Presentatie Boog Den Haag: Shakira van Steenis en Anne Hans Presentatie Dordtse WelzijnsOrganisatie (DWO): Ab Smit en Driss Fatnassi

Kwartiermaken voor

Het huidige politieke klimaat stemt Doortje Kal van het Landelijk Steunpunt Kwartiermaken niet vrolijk. Een kwartiermaker werkt namelijk aan een samenleving waar ruimte is voor diversiteit en 'anders zijn'. Dat is lastig in een maatschappij waarin je je eerst moet aanpassen voordat je mee mag doen. Doortje Kal laat een ander geluid horen en pleit voor een gastvrije samenleving. Oók voor mensen met een psychische beperking of andere kwetsbaarheid.

Werken aan een gastvrije samenleving, het 'anders zijn' accepteren, dat is kwartiermaken in een notendop. In de visie van het kwartiermaken hoeven mensen niet eerst normaal te zijn om erbij te horen, maar accepteren ze elkaars verschillen. Opbouwwerkers kunnen volgens Doortje Kal bij uitstek de rol van kwartiermaker vervullen. Kal is stafmedewerker bij het Landelijke Steunpunt Kwartiermaken (LSK). In 2001 promoveerde zij op *Kwartiermaken. Werken aan ruimte voor mensen met een psychiatrische achtergrond*. In dit boek wordt het concept kwartiermaken theoretisch en praktisch uitgewerkt.

Als je je weg niet vindt

Het is niet eenvoudig erachter te komen waarom mensen met een psychische stoornis hun weg niet vinden. Immers: wat wrikt of ongemakkelijk is, is voor mensen moeilijk te uiten. Maar dat ongemak is wel heel wezenlijk voor die persoon omdat het hem kwetsbaar maakt, omdat hij zich schaamt, enzovoort. "De bureaucratische taal", licht Kal toe "is bovendien niet de taal van iemand die bij het welzijnswerk aanklopt met allerlei stemmen in zijn hoofd." Onze maatschappij is, anders geformuleerd, niet sterk ingericht op mensen die anders in elkaar steken dan de doorsnee burger.

"Het vraagt dan ook extra inspanning van onze samenleving om deze mensen erbij te betrekken. Het kost moeite om erachter te komen wat bijzonder en mooi is aan een afwijkend persoon. Ik ben wars van het begrip 'zelfredzaamheid'. En dat staat tegenwoordig juist heel centraal, ook in de Wmo. Er zijn mensen die nu eenmaal langdurige hulp nodig hebben. Zij hebben aandacht nodig en het geduld van iemand die hen wil begrijpen." Vanuit de toehoorders klinkt de vraag of dat inderdaad zo werkt: "Als iemand zegt dat hij niet wil lopen, wil hij dan ook echt niet lopen?" Kal keert de zaak om: "Als de omgeving te veel duwt op activering en zelfstandigheid, kruipen kwetsbare mensen in hun schulp. Je kunt proberen hen weerbaar te maken, maar daarmee vraag je impliciet dat ze veranderen. En dat kan niet iedereen, het hoeft ook niet altijd. 'Survival of the fittest', volgens Darwin, is niet zaligmakend. Waarom zou je in de maatschappij geen geschikte omgeving voor kwetsbare mensen creëren, zodat ze zich er thuis voelen?"

Kwartiermaken

Voor een uitgebreide kijk op kwartiermaken verwijst Kal naar haar publicaties en website. Ze is gepromoveerd op het onderwerp en heeft ervaring opgedaan in verschillende trajecten, onder andere in

Amsterdam en Zoetermeer. In de workshop stipt ze een aantal zaken aan:

- meer gastvrijheid in het welzijnswerk voor kwetsbare mensen
- een multiloog tussen psychiatrische groepen, politie, welzijnswerk, gemeente enzovoort
- normatieve professionaliteit, wanneer blijf je bij je vakgebied en wanneer treed je er buiten

Gastvrijheid

Welzijnswerk kan volgens Kal gastvrij worden, of kan die gastvrijheid organiseren. In Zoetermeer is daarom een functionaris gastvrijheid in het leven geroepen, die bemiddelt. "Vanuit die gedachte zijn ook de maatjesprojecten ontstaan," zegt Kal. "Als iemand bijvoorbeeld bij een damclub wil, zoek je iemand in de club die zich wil verbinden aan de ander. Soms mag je dat niet eens zo benoemen, want mensen willen niet als apart geval gezien worden. Maar het kan wel goed werken."

Multiloog

Het is belangrijk om begrip te kweken voor de stoornis die iemand heeft. Alle partijen die met die stoornis te maken krijgen, zouden geholpen zijn met een beter inzicht in het psychische lijden dat iemand ondergaat. "Dat doe je door het organiseren van een multiloog. Welzijnswerk, de psychiatrie, de gemeente; iedereen kan hier iets van leren. Het gaat dan niet om de klinische verschijnselen ('iemand heeft een bipolaire stoornis'), maar om de gevolgen voor iemands leven. De ene bipolaire stoornis is immers de andere niet."

Professionaliteit

Hoe vind je de mensen die hulp nodig hebben? Dat is een lastig punt, vindt ook Kal. De woningcorporatie weet bijvoorbeeld deels waar mensen met afwijkend gedrag wonen. In de praktijk hebben zij vaak te maken met huisuitzettingen. De mensen die zielig thuis zitten, die zie je niet zomaar;

kwetsbaren *in de wijk*

daar heb je goede tentakels voor nodig. Het onderstreept volgens haar het belang om anders om te gaan met je professionaliteit. Wanneer zet je een extra stap? Vaak kom je er op het eerste gezicht niet achter wat er bij iemand speelt. Dan is een tweede of derde bezoek nuttig. "Het is in ieder geval belangrijk om die moeite te nemen. Ook al lijkt het alsof mensen liever thuis zitten, dat is niet zo. Ze willen heus graag deelnemen aan de maatschappij, maar ze ondernemen niets meer omdat er al zoveel mislukt is in hun leven. Deze mensen zitten echt niet vrijwillig de hele dag op de bank."

Ruimte creëren

Volgens Kal - en ook volgens enkele deelnemers aan de workshop - is het goed om iedereen in je wijk te blijven zien als bewoner van de wijk. Ook de afwijkende personen. Enkele toehoorders hebben hier zelf ervaring mee en zij onderstrepen de rol van de opbouwwerker: "Die kan regelen dat er iets georganiseerd wordt voor kwetsbare groepen. Iets waar ze zelf behoefte aan hebben, zoals een ruilwinkel of een eigen lunchroom. Ik vond het een belevenis", aldus één van de opbouwwerkers, "om te zien hoe iemand verkleed als gravin iedere dag in de winkel te vinden

was. In die omgeving was dat heel normaal, mensen hadden écht de ruimte om zichzelf te zijn."

Meer informatie
www.kwartiermaken.nl

<

stimio

De schakel in uw communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs. Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politiemuseum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?
Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

CONSULTANTS DRUKWERK & DESIGN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

Stephensonstraat 7
4004 JA Tiel
Tel 0344 - 673485
Fax 0344 - 673486
www.stimio-tiel.nl